SREE

Sathia Bhama Parinayam

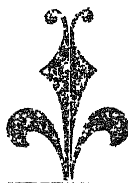
OR

NILAPANINTHA PARIHARAM

A TELUGU DRAMA

BY

VINJAMURI VEERARAGHAVA CHARYULUGARU

2ND EDITION

PUBLISHED BY

T. A. RAJAGOPALA CHARY.

Printed by
V. Ramaswamy Sastrulu & Sons,
at the Sri Rama Press,
Madras.
1931.

 [Price 8 Annas.

శ్రీరస్తు.

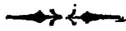
సత్యభామాపరిణయము.

లేక,

(నీలాపనిందాపరిహారము.)

అను

ఆంధ్రనాటకప్రబంధము.

ఇది

నూజవీడు సంస్థానపండితుఁడును, సంస్కృతాంధ్రకవితావిచక్షణుండును నగు

వింజమూరి - వీరరాఘవాచార్యునిచే

రచియింపఁబడి

శ్రీమత్పనప్పాకము - అనంతాచార్యులు

హానరబిల్ విద్యావినోదిగారి యాజ్ఞానుసారంబుగ

శ్రీవైజయంతి పత్రికయందు

ప్రకటింపఁబడియె.

రెండవకూర్పు.

చెన్నపురి:

శ్రీ 'రామ' ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1929.

8 As.] [వెల 8 అణాలు,

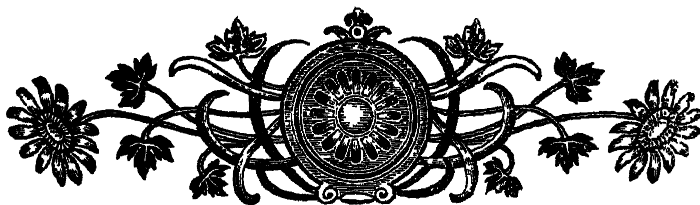
Printed at the
" SRI RAMA PRESS,"
Tondiarpet, Madras.—1929.

పీ ఠి క.

శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యలీలావతారంబులయందు ముఖ్యముగ నెన్నఁబడు శ్రీకృష్ణుని దివ్యగుణములలోనుత్తమంబుగ నెన్నఁబడు మిథ్యాభిశస్తినివారణమున జాంబవతీసత్యభామలయొక్క వివాహములు కలిగియున్నవి. వారిలో ముఖ్యముగ నెన్నఁబడు నామె సత్యభామయగుటచే సత్యభామాపరిణయమని పేరుపెట్టఁబడియె. మఱియు నీలాపనిందాపరిహారమని యింకొకనామంబుంచఁబడినది. నీలాపనిందయనఁగా నిజముగాని నిందమోపఁబడి నివారింపఁబడినది గనుక నీలాపనిందాపరిహారమని చెప్పనగు. నీలిమందు వండునప్పుడు నీలిపేరు కొననప్పుడు అద్భుతమైన కొన్నిమాటలను ఊరక వాడుకచేయుదురు. వానికి నీలవార్తలని పేరు. నీలమనఁగా నీలిచెట్టు. తత్సదృశమగు నింద మోపఁబడుటంజేసి నీలాపనిందయననొప్పెడు, తత్పరిహారము కావున నీలాపనిందాపరిహారము అనునది సార్థకమయ్యెను. ఈ కథ ప్రతిసంవత్సరమునవచ్చు వినాయకచతుర్థీదినమునందు నీలాపనిందలు కలుగకుండునట్లు సత్రాజిదుపాఖ్యానము చదువుదురుగావున రెండవపేరు ప్రసిద్ధ్యర్థముంచఁబడినది. కావున విద్వాంసులెల్లరు పరికించి మన్నించుదురుగావుత.

ఇట్లు విద్వజ్జనవిధేయుఁడు,

వింజమూరి వీరరాఘవాచార్యులు.

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః.

సత్యభామాపరిణయము.

లేక,

(నీలాపనిందాపరిహారము.)

నాంది. శ్లో. యన్నామస్మరణేగజాననగురుశ్శ్రీష్ఠంపదం ప్రాప్తవాన్,
యన్నామామృతమభ్యుదీర్యగిరిజాలేఖపతింశంకరం,
యన్నామ్నైవగజాననః ప్రభురభూద్విఘ్నప్రజానాం సదా,
తన్నామ్నా ప్రణమామిభక్తసులభం లక్ష్మీపతిం సర్వతః.

అపిచ,

శ్రీనారాయణమన్త్రరాజపఠనాత్తీర్థప్రజస్నాతకో,
భూయాఇత్యుపదిశ్యసూనుమకరోద్యస్తాదృశంతత్పరః,
యేనస్వోతనయాకృతాపధిపతీవిఘ్నౌఘదేవౌఘయో,
స్తంచిత్తేకలయామి పుష్కరసరిద్ధారాధరం శంకరం.

నాంద్యంతే సూత్రధారః.

[నాందియనంతరమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సూత్రధారుఁడు—ఓహోహో సభాసదులారా! నిఖిలోదధివేలావలయితసర్వోర్వరాలంకారభూతయు, నఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకహర్యర్చాధిష్ఠితయుఁ, జతుర్ముఖపంచముఖసహస్రముఖాద్యఖిలదేవతాపూజ్యమానయు, నిక్ష్వాకుకులధనంబుననగు శ్రీరంగనాథ దివ్యక్షేత్రంబునందుఁ బవిత్రప్రదేశంబున సంగతులై యధ్యాసీనులగు సమస్తదేశాగతమహావిద్వాంసుల సమాదేశంబుచే నీవాసరంబున భగవచ్ఛ్రీకృష్ణదైవతముచేఁ బూర్వంబున నొనర్పంబడిన నీలాపనిందాపరిహారం బను వృత్తాంతంబు రూపకంబుగ నభినయింపనాజ్ఞాపింతుండనైతిని. ఆహా! ఏమి నాభాగ్యము? నేను జన్మప్రభృతి నభ్యసించిన రూపకవిద్య సార్థకంబుగాఁగ సకలకళావిశారదులగు పండితోత్తములెల్ల నానందింప శివకేశవవృత్తాంతములుగల యీయభినవరూపకమున నామోదించుభాగ్యము నేటికి లభించినది నాకు మిగుల సౌభాగ్య కాలముగదా!

(అనుచుండఁగా నటుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

నటుఁడు-ఆ. వె. ఓయిసూత్రధార!యూరకుండకనీకుఁ,బలుప్రగల్భములనుబలుకఁదగునె?
నేచులేనిచోటనీప్రగల్భములన్ని, ఇంకనూరకుండు మేమియనక.
వినుము.

తే. గీ. నీవునొక్కఁడవేవచ్చినిలిచితిపుడు, బహువిధంబుగవలయుసంభారసమితి
పాత్రపురుషులెలేనిచోఁబ్రౌఢమైన, రూపకంబెట్లురూపింపనేపుగల్గు.

ఓయి సూత్రధార! నీవు చుట్టుపట్ల పదియామడదూరమున నెవ్వరును విద్వాంసులు లేనన్న యజ్ఞమునైనఁ జేయింప సాహసించెడువాఁడవుగాఁ దోఁచెడిని. ఈకూడిన సామాజికులెట్టివారనుకొంటివో వినుము.

శా. తర్కాతర్కవిశారదుల్వివిధశబ్దాశబ్దనిష్ఠుల్ కథా,
మార్కండేయులు కావ్యనాటకవిదుల్మంత్రార్థవేత్తల్వివే,
కార్కద్యోతనిరస్తపామరజనాఘాంధంతముల్ చిత్తసం,
పర్కాధీతసుగానవిద్యలనిసంభావింపవోవీరలన్ ?

సూ-తే. గీ. ఇట్టివిబుధోత్తములకృపయెపుడుఁగలిగె, నప్పుడేనేర్తుభావంబులరసి తెలియ,
నిహపదార్థంబులిచ్చెడునీచరిత్ర, మీదెపాత్రలవిబుధులహృదయ మెఱిఁగి?

నటుఁడు-సూత్రధార! "నీవు వైదేశికుండ వగుటవలన నీకెట్లు సామాజికాహ్లాదకరంబుగ సాధన సంపత్తిచేకూరు?" నని యంటిని.

సూ-కం. సర్వజ్ఞులకిష్టముగాఁ, నుర్వరఁగలజనము లెల్లనుండిరయేనిన్,
సర్వవిధములగునాపద, లుర్వినమసిపోయిశుభములొందవెవారిన్.

కావునఁ బాత్రసంపాదనకేమియు నాయాసము గలుగదుసుమీ.

నటుఁడు-కం. నిందాపరిహారంబై, పొందొందినరూపకంబుపుడమింగలదే?,
యందమును జెందకుండిన, నిందలునీకగునొగాదొ నేర్పుగఁగనుమీ.

మహావిద్వాంసుం డెవ్వండైన నట్టిరూపకం బభినయింపఁజేయకున్న నీవ పూని యూరక హాస్యాస్పదుఁడ వగుదువు; అట్టిది యెద్దియైనఁ గలిగియున్నచో నభినయంబురూపింపఁ దలకొనుము.

సూ-(ఆకాశమునఁ జెవియొగ్గి జ్ఞాపకమువచ్చినట్టు లభినయించి) మారిష! వినుము. అట్టి రూపకంబు జగంబునఁ బ్రసిద్ధంబైయున్నది. నీవు వినలేదా! చెప్పెద నూకొనుము.

సీ. భువికౌశికాన్వయాంబుధిశశివేదాంతవిజయధ్వజాంకితాన్వితమహాను,
భావులవంశ సంభవులగువీరరాఘవకవిచంద్రుచే గ్రథితమైన,
శ్రీసత్యభామాఖ్యసీమంతినీపరిణయమను సరసమూనాటకమున,
లోకాపవాదవిలుంఠన మెల్లవిస్ఫుటముగఁగనుపట్టుసొరిదినీక,

తే. ఘా ప్రపంచంబు పెద్దలందఱుసుప్ర, బంధముగ వాడుచుండిరిప్పట్లనదియె,
దృశ్యనాట్యప్రబంధమై తేజరిల్ల, బహుళపుణ్యఫలముల కాస్పదముగాదె.
(ఇట్లనుచుండఁగా తెరలో బిగ్గరగా) వర్షర్తునుగూర్చి—
మత్తకోకిల. చాతకంబులడప్పిదీరెను శంబరంబుమరీచికల్,
బోతమానెఘనంబులంతట మూసెభాస్కరుఁగప్పిబల్,
వాత తాపములారెఁజక్కఁగ వానలోకమునిండెసం,
జాతసస్యకయయ్యె మేదిని సర్వతోముఖభాసియై.
ఆ. వె. ప్రమథపురుషులార! పార్వతీదేవితోఁ, గలసిజాఁదమాడఁ గాంక్షగలిగి,
ఇందుధరుఁడువీఁడెయేతెంచుచున్నాఁడు, మందిరంబుచక్కపఱుపఁజనుఁడు.
నటుఁడు—(వినుపించుకొనక) సూత్రధార! నీపేర్కొనిన విద్వాంసుఁడుదయించిన వంశంపువారలు బలుదండివారలుగా నున్నారు.
కం. అనిశము వేదాంతంబుల, గనుచున్భగవంతుమహిమగాంచెడువారల్,
అనభిజ్ఞుల క్రియరూపక, మునకుఁ బాల్పడుదు రేని మోసముగాదే.
కం. వారే క్రియరూపకవి, ద్యారూఢిందేలినారు దైవతభక్తుల్,
వారలలోనీకవివరుఁ, డేరీతినిరూపకంబులిచ్చఁదవిల్చెన్.
అదియునుంగాక వేదాంతవిద్యావిచక్షణు లొనరించిన రూపకంబున విభావాను భావసంచారీభావంబులును, నవరసస్థాయీభావంబులు నెట్లునిల్చును? వైరాగ్యవంతులకుఁ జమత్కారంబు లెక్కడివి? శ్రీమన్నారాయణుల కనన్యార్హభక్తులగు నీకవివరులు పార్వతీ, తత్పతి, గణపతిస్కంధుల నెట్లు స్తుతించెదరు? నీవుచెప్పిన దంతయునసత్యంబుగ దోచెడిని.
సూ—కాదు, కాదు. నానావిద్యావిశారదులు సకలకళాసామర్థ్యదర్శకులగుదురుగాదే? చూడుము. సర్వతంత్రస్వతంత్రులు, కవితార్కికసింహులు, వేదాంతాచార్యులు, అను బిరుదాంకములనొందిన శ్రీ వేంకటేశకవిసార్వభౌములు కామాదుల స్తుతించుచు సంకల్పసూర్యోదయంబను నవనాటకంబు రచియించిరి. అది వారికి భగవద్గుణానుభవముతోడ నేకీభవించినది. అట్లె వీరికిని భగవచ్ఛ్రీకృష్ణదివ్యగుణానుభవమున నేర్పడినది. కావున నిది వీరరాఘవకవినిర్మితంబనుటకు సందియంబించుకైనను లేదు. వీరిదిగాక "శ్రీరామజనన" "పారిజాతాపహార" "రుక్మాంగదచరిత" "శ్రీహర్షనైషధ" ప్రభృతులగు నాటకంబుల రచియించియున్నారు.

(మరల తెరలో.)

ఆ. వె. ప్రథమపురుషులార పార్వతిదేవితోఁ, గలసిజాఁదమాడ కాంక్షగలిగి,
ఇందుధరుఁడువీఁడెయేతెంచుచున్నాఁడు, మందిరంబుచక్కపఱుపఁజనుఁడు.

నటుఁడు—సూత్రధార! పార్వతీపరమేశ్వరలిరువురు క్రీడామందిరంబుఁ బ్రవేశించు గానమువినఁబడుచున్నది. మనము ననంతరకార్యములకేగుదమురమ్ము. [అనగా నిరువురు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

(ఇది ప్రస్తావన.)

[తనంతరము చండీశుఁడును మఱిముగ్గురును ప్రవేశించుచున్నారు.]

(ఒకఁడు వానిసేనాధిపతి ఇద్దరు ప్రమథులు)

చండీశుఁడు—ఓహో ప్రమథపురుషులారా! శంకరుండు శాంకరీసహితుండై ద్యూత క్రీడా వినోదార్థము విచ్చేయఁబోవుచున్నాఁడు. అలంకరించి తత్క్రీడామందిర పరిసరంబున నుండుఁడు.

ఇరువురు—మహాప్రసాదము. (అని నిష్క్రమించిరి.)

చండీశుఁడు—సేనాధిపా! ఖండపరశుమార్తాండుం డొక్కఁడే నేఁడు మృడానీమహాదేవి వారికడఁ గొంతపడి ద్యూతక్రీడసల్పి పిమ్మట నాఖేటఖేలనాయత్తచిత్తత నటవికి విచ్చేసెదరు. కావున నీవును నాటకానీకంబులఁ దదనురూప సంభారంబులతో సన్నద్ధులగు నట్లొనర్పుము.

సేనాధిపతి—స్వామి! మీయాజ్ఞ శిరసావహించెద. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

చండీశుఁడు—ఎవరక్కడ?

[భటుఁడు ప్రవేశించి.]

భటుఁడు—ఆర్యా! వీఁడే భృత్యుఁడున్న వాఁడు.

చండీశుఁడు—ఏమిరా ద్వారవార్తలు?

భటుఁడు—స్వామీ! కక్ష్యాంతరంబుల విజ్ఞాపనాసక్తచిత్తులై యేకాగ్రచిత్తత నతికలకలంబు లొనర్చుచు నేరోయున్న వారు, అందే రేని సురాసురముఖ్యులుండనోపుదురు; ఎద్దియో విన్నవింప ద్వారపాలకుఁ డేతెంచుచున్నాఁడు.

[ద్వారపాలకుఁడు ప్రవేశించి]

ద్వారపాలకుఁడు—జయజయ చండీశప్రభుమార్తాండా! జయజయ.

చండీశుఁడు—ఏమిరా? విశేషములు?

ద్వారపాలకుఁడు—మహాప్రభో! ఇంద్రవరుణధనదయమాది దిక్పాలురెల్లరు గరుడగంధర్వయక్షచారణ సిద్ధసాధ్యకిన్నరకింపురుషాదులును మూడుకన్నులదేవరకెద్దియో విన్నవించుటకుగావచ్చి మున్నుగ యుష్మదీయదర్శనాకాంక్షులై మోసలకడనుండి తమరాకదేవరకెఱింగింప నన్నుఁ బుత్తెంచినారలు. పిమ్మట దేవరచిత్తంబుకొలఁది,

చండీశుఁడు—ఇప్పుడు చండీశుఁడు పరమేశ్వరక్రీడాసాచివ్యంబుననున్నవాఁడు; మీ వచ్చినపని యెఱింగియు నతిదుస్తరతరకార్య నిర్వహణచణజనప్రణయనభరంబు ననుంటంజేసి, మీతోముచ్చటింప నిచ్చగొలుపకున్నాఁడు; ధూర్జటి యాఖేటకేళి నానంతరమ్మున మీయభియోగంబుల నెల్ల విజ్ఞాపింపఁదలఁచియున్నాఁడు; అందనుక మీ మీయిమ్ముల నుండుఁడని నా నియోగంబుగఁజెప్పుము. —

(ఇంతట తెరలో)

జయ ! మృత్యుంజయ ! పురంజయ ! జయజయ.

క్రీడామందిరంబు మార్గంబిదె. ఇదె విచ్చేయుఁడు.

భటుఁడు—ఆర్యా ! మహానుగ్రహము (అని నిష్క్రమించవలెను.)

చండీశుఁడు—నేనును క్రీడామందిరనికటంబున సన్నిహితుండనయ్యెద.

(అని నిష్క్రమించవలెను.)

[అంతటఁ బార్వతీపరమేశ్వరులును నంకీశ్వర భృంగీశ్వరులును ఇడావతీ కళావతులును ప్రవేశించుచున్నారు.]

పార్వతి—ప్రాణనాథ ! దేవరవారి యనుగ్రహమున నేకద ? మీకు సతినై యఖిలదేవతాంగనలలో నగ్రగణ్యనైయుంటిని. ఇదియుసుంగాక కామవిరోధులగు మీకు నాయందుఁ గామకత కలిగియుండుట యద్భుతమైయున్నది. అఘటితఘటనానైపుణులగు మీకు నెద్దియు నసాధ్యంబు లేదుగదా ? భక్తపరాధీనులగు మీకు మాబోఁట్లయందు ననురాగంబుకలిమి యబ్బురంబుగాదు.

పరమేశ్వరుఁడు—ప్రేయసీ ! నీ చెప్పినయట్లు నీ ప్రాపుననేకదా కామునిం గెలిచితి ? నీ సన్నిధి లేకున్నచో నేనెట్లు కాముం గెలువ నోపుదు? ఇంతయేల? నీ చిన్నారి నెమ్మోముంగన్న వెన్నెల జేసింగూడ గెల్చితి ; నీనులలాటంబుడంబు కలిమిని బాలచంద్రుం దలధరించితి ; నీయూరుసౌరున కెనయగు ననుమోదంబునఁ గృష్ణభుజంగంబుల నొడలెల్లధరించితి ; నీవియోగంబుననగు నవ్విరాళి కాఁక కోర్వక గంగాధరుండనైతి ; నీ నేత్రయుగళయారవిందంబులకు సంకోచవికాసంబులు గలుగకుండునటుల సూర్యచంద్రుల నేత్రంబులుగ ధరించితి ; వేయేల ? నీదుప్రాపు గలిమిని గామునిసర్వబలంబులం గెల్చితిని ; నీదు కటాక్షాంచలవీక్షణంబులను సుధారసాసారములవలన విషంబు జయించి శ్రీకంఠుండనైతి ; ప్రియసఖి ! యీమాటలు నిక్కమని నమ్ముము.

పార్వతీదేవి—జీవితేశ్వర ! తమకు సహజంబులైయున్న లోకోత్తరగుణంబులఁ గరుణాతిశయంబునం జేసి, నాపైనన్వయింపుచున్నారు ; సర్వజ్ఞులగు తమయెదుట నేనేమని విన్నవింపఁ గలదానను ?

పరమేశ్వరుఁడు—లలనామణీ! నీవు సర్వమంగళవగుటచే నిన్నుం జెట్టవట్టి నేనును సర్వజ్ఞుండన నెగడినవాఁడ.

భృంగీశ్వరుఁడు—స్వామి! లోకశంకర! మీయిరువుర కారుణ్యంబున సర్వజయమంగళంబులును జగంబులకగుఁగాక.

పార్వతి—ప్రాణనాథ! యుక్తిప్రతియుక్తుల మిమ్ముం గెలువ నెవ్వరితరంబు? జగంబులన్నియుం మీలీలకుం బాత్రంబులుగదా? విధేయురాలి విన్నపంబొక్కటియున్నది. దానిం గాదనక తమ రనుగ్రహింపవలయును.

ఇడావతి—కళావతీ! దేవేరియొక్క విజ్ఞాపనంబు ద్యూతక్రీడార్థంబని తోఁచెడు. సారెలు నక్షంబులు నెత్తంబుపలుకయు సిద్ధముగనుంచుమా? ఎప్పుడు కనుసన్నయగునో?

కళావతి—సఖీ! నేనిదివఱకె సర్వము సిద్ధముగ నుంచినదాన.

ఇడావతి—చెలీ! నీవు కళావతిని గద? నీ నామంబున కనుగుణంబుగ నున్నదానవు. వేఱ పెఱవారలు చెప్ప నేల?

పరమేశ్వరుఁడు—వనితా! నీకోరినకోరిక యెద్దియో యద్భుతంబుగఁ గన్పట్టెడిని; నీ కోరికఁ దీర్చుటయే నాకు వ్రతంబైయుండ నేఁడే మోవింతఁగ నుడువుచున్నదానవు; లీలావినోదంబును నీచూడ్కి సూచనచేయుచున్నది; నీకోర్కి నెరవేర్చెద; ఎద్దియో వాక్రుచ్చుము.

పార్వతి—ప్రాణవల్లభ! ద్యూతంబునఁ గొంతవడిఁ గ్రీడింతము సుహృద్ద్యూతము ధర్మమే గద?

ఈశ్వరుఁడు—మంచిదటుల కానిమ్ము. (అని నందికేశ్వరునికై చూచెను.)

పార్వతి—మహాప్రసాదము. ధన్యురాలను. (అని చెలికత్తెలకై చూచెను.)

[ఇడావతి పలుకయు సారెలు నక్షములు తేవలయు.
కళావతి పార్వతీదేవి పందెమును కచ్చుటకును
నందికేశ్వరుఁడు శివునివంక పందెము కచ్చుటకును
సిద్ధముగా నుండవలయును.]

పార్వతి—ప్రాణనాథా! ఇవియే యక్షములు. మీరు ముందుగఁ బందెము వేయుఁడు.

పరమేశ్వరుఁడు-సఖీ! ఇదిగో పరమాత్మని పందెము. (అని యక్షములనూరక దొర్లించ వలెను) ఇది నాపందెము చూడుము (అని దొర్లించఁగా) భార్త, దుగ, తీపంచము, మూఁడు; (రాఁగా నందికేశ్వరుఁడు గళ్లల్లో కాయను కచ్చుచున్నాఁడు.)

పార్వతి—స్వామీ! యిది పరమాత్మున కర్పణము (అని యక్షముల దొర్లించి)

ఇది నాపంతెము చూడుఁడు (అని దోర్లించఁగా) దచ్చి, చౌవంచము, దోయము, మూఁడు, (అని కళావతి కచ్చుచున్నది.)

పరమేశ్వరుఁడు—అదిగో! యీతూరి నీయాటకు లద్దుకలిగినది. నీవోడిపోదువు, గౌరి!

పార్వతి—స్వామి! కమదయ గలుగఁగ నేనా యోడిపోదును. మీ యాటకు నిదిగో చక్కపగడము. (అని దోర్లించఁగా కచ్చుటలో లద్దుకలిగెను.)

నందికేశ్వరుఁడు—నాస్వామి! దేవివారు గెల్చినారు.

ఈశ్వరుఁడు—మాసంకల్పమే యది, నెరవేరినది.

భృంగీశ్వరుఁడు—ఎట్లాగైనా మాయమ్మగారు గెలుచునేగాని మీరు గెలుతురా? ఎప్పటికైనను; గెలుచుటకై కాముఁడు గీముఁడుగాఁడు లెండి.

ఈశ్వరుఁడు—(నవ్వుచు) భృంగీ! నీకిప్పుడు మంచిసమయమయ్యెఁ గాఁబోలు? మంచిదిలే పొమ్ము; మీయమ్మగారే గెలువనీ!

భృంగీశ్వరుఁడు—స్వామి! కృతాపరాధుని నన్ను రక్షింపవలయును. మీయంతట మీరోడకున్న మిమ్ము నోడించువారలు గలరా?

ఈశ్వరుఁడు—మంచిది; భృంగీ! నీభక్తికిని వినోదజ్ఞతకున్మెచ్చితి; ఇఁకఁ గ్రమముగఁ ననంతరకృత్యంబున కేగుదము. పార్వతీ! చెలీ! ఇంకవఱకుం జాలఁగ వినోదించితిమి; తమి వేటయందుఁ బొడమెడు; కాదనక వేటకేగ సమ్మతింపుము. వేగంబ పోయివచ్చెద; నీవూరడియుండుము.

పార్వతి—వల్లభా! ద్యూతంబున కియ్యకొనిన నేను వేటకుం బోవలదనఁ దగుదునా? స్వామివారిచిత్తమే నాకు సకలసౌభాగ్యముల కాలవాలము.

ఈశ్వరుఁడు—వనితా! నీవేమియు సంకోచించి యుండకుము; సాయంతనంబునకే తిరిగివచ్చెదను. (అని నందుఁడు లేచిరి. శివ నంది భృంగి చండీశులు నిష్క్రమించిరి.)

పార్వతి—కళావతీ! ప్రాణనాథుఁడు ద్యూతక్రీడఁగావించి యాఖేటనాటవికి విచ్చేసిరి. మనకిక్కడ నొక్కండైనఁనుండక విభునితో వేఁటాడుటకుం జనిరి. మనమూరక యేమిసేయుదుము?

కళావతి—మహాదేవి! తమరభ్యంజనోచితాలంకారం బవధరింపుఁడు; ఇద్దివసంబున నప్పని నిర్వర్తించి పరమేశ్వరులరాఁక వేచియుందము.

ఇడావతి—అమ్మగారూ! కళావతి చెప్పినసంగతియే నేనును విన్నవింపం దలంచితి. మా యిద్దఱతలంపొక్కటియైనది కావున నిదియే మంచిసమయము.

పార్వతి—మంచిది; ముప్వరమే యుంటిమి. లోపలనుండుచో గవనికాప్రవు లేరును లేరుగద?

కళావతి—హిమగిరితనయ! తమకొక్కటి యసాధ్యంబు గలదా? మీతపఃప్రభావంబున నొక్కని సృజియించి ద్వారంబున నిల్పియుంచుఁడు. పిమ్మట నాతండును దమకుఁ బ్రియనందనుండై యింపొందును. ఇంతట నీశ్వరులును రాఁగలరు; వారితోడ విన్నవించి యాతని కెద్దియైనఁ బ్రభుత్వ మిప్పింతురుగాక.

పార్వతి—సఖి! ఇదియు నొకవినోదకరంబై యుండు; బాలుని సృజియించెద. (అనఁగా ఖడ్గహస్తుఁడై బాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

బాలుఁడు—తల్లీ! నన్నేల సృజించినారలు? నాకేమి యాజ్ఞ? సెలవిండు.

పార్వతి—బాలకా! నీ వీ గవనిం గాపుగ నుండుము. నేను లోపలినుండి వచ్చువఱకు నెవ్వరికిఁగాని లోపలికి రానీకుము. నీకు జయంబగుఁగాక. (అని దీవించుచున్నది.)

బాలుఁడు—మహానుగ్రహము. అట్లే కావించెద. (అని ఖడ్గధరుండై నిలుచుండఁ బార్వతియుఁ జెలికత్తెలును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

బాలుఁడు—(ఖడ్గధరుఁడై ద్వారమును గాపాడుచు).

మ. వినుఁడోహోజనులారనేఁడుగిరిజావృత్తాంత మెల్లన్ శివుం,
డునితాంతంబగువేడ్కతోడనటవిం దోరంపువేఁటాడఁగాఁ,
జనినన్ బూరుషులెల్లఁదోఁజనఁగఁదాసామర్థ్య మొప్పన్నరున్,
జనితుంగా నొనరించి యిందునిచి యిచ్చన్మజ్జనంబాడఁగా.

తే.గీ. స్నానగృహమునకేగిసుస్నాతయగుచు, నుండెశర్వాణికావున నెందుగాఁగ,
రావలవదింక సెలవురారాదుమీకుఁ, జాటిచెప్పుచునున్నాఁడ సరగవినుఁడీ.

(ఇట్లని తిరుగుచున్నాఁడు.)

[పిమ్మట ఇంద్ర-యమ-వరుణ-కుబేరులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

ఇంద్రుఁడు—క. బాలక! నేనింద్రుండను, కాలవరుణధనదులిదిగో కాంచుదలిర్పన్
మేలునుగోరుచువచ్చిరి, శైలజకెఱిగింపుమయ్యచయ్యనఁగృపతోన్.

ఇంద్రాదిబృందారకులు మందిరంబునకు వచ్చియున్నారని యద్రీంద్రనందనకుం బొందుపడునట్లు మాయందఱవాక్యములుగ విన్నవింపుము బాల!

బాలుఁడు—తే. గీ. ఏమిపనియదిచెప్పుమోఇంద్రనాకు, నేనులోపలికేగుటనీతికాదు,
కార్యమునుజెప్పియేగుఁడీకరుణవుట్ట, దేవితోవిన్నవించెదఁదేటగాఁగ.

మీరువచ్చినపని వాక్రుచ్చిన గిరిజాదేవి వారితో విన్నవించెద; మీరిందుండంజనదు మీమీయునికిపట్టులకుం జనుఁడు. ఆమెగారు సెలవిచ్చిన రావచ్చును.

ఇంద్రుఁడు—శా. చండీశుండలశర్వుచెంతగిరిజాసాన్నిధ్యమందీవును,
ద్దండాజ్ఞాప్రతిభావిశేషమునను ద్దామత్వముం బొందనె,

వ్వండస్మత్సదృశార్తకోటిగను సెవ్వాఁడింకవిఘ్నాశిరా,
కుండంజేయసురాళి కార్యములకు న్గార్హి న్విచారింపుమా.

దాఁపనేల? విఘ్నములచే బాధితులమై విన్నునాథుఁబ్రార్థింప సహాదేవుకడకు న్వచ్చినారము. అచ్చటఁ జండీశప్రత్యాఖ్యాతులమై దేవికడ విన్నవింపరా నిందు నీచేఁ బ్రత్యాఖ్యాతులమైతిమి.

బాలుఁడు—క. సమయంబుకానివిషయము, సమయంబునవచ్చిసీవుసాధింపుదువే,
సమయంబొనర్తుఁజెప్పఁగ, సమయంబునరమ్ముపొమ్ముశతమఖువేగన్.

ఇంద్రాదులు—మహాప్రసాదము. (అని నిష్క్రమించుచున్నారు)
(బాలుఁ డొకవంక నుండవలయు.)

[పిమ్మట వేఁటలాడు వేగముతో-శివ నంది భృంగి చండీశ్వరులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

శివుఁడు—భృంగీ! నీసంగీతవిద్యచే సారంగంబులం జేకొంటివా?
చండీ! నీచండతంజూౘ సింహశరభశార్దూలంబులం జెండితివా?
నందీ! నీయానందంబున కేద్దికలము?

భృంగి—మహాప్రభూ! నాసంగీతంబున మీయట్టివారలే నాట్యమాడుచుండ సారంగంబు లవి యొకలెక్కలోవా?

చండి—మహాగిరిధర్మ! శరభశార్దూలాదుల యుక్కడంచుట యంతప్రచండమా?

నంది—గిరిజానాథ! మీయనుగ్రహంబు కలిమి కలుగ నానందం బనకేమి?

శివుఁడు—భక్తులార! మీరు నాకింకరులైయుండ నేఁజేయనిది కలదా? వినుఁడు.

లయగ్రాహి.—

సూటిగనుసింగములగీటడఁచియొక్కతెను వాటముగఁదెచ్చితినిబోటికొసఁగంగన్.
వేఁటగనుశరభములకూటువులఁ ద్రుంచికనునీటుగను వేసములఁజాటితిని వేడ్కన్,
వాటముగహరిణములకాటముల,పాసియొక హాటకమునుగాచితిని చేటొదవకుండన్,
గాటముగఁదిగపురులధాటిగలరక్కసుల మేటులగెడపితినురకోటిచెలగంగన్.

మఱియు మద్విరోధంబుగ సదనంబొనర్చువారి సవనహరిణంబుల శిరంబులఖండిచితి.

భృంగి—మహాదేవ! మీవిక్రమంబునకుఁ గొంత యెచ్చటిది? అయినను;

ఆ. వె. కోరియిత్తరుఁ దేయుకోలంబుమీరేయఁ, గడఁగుటవియుధర్మగార్యమగునె?
వేఁట కానిజనమువిపరీతమైదోఁచు, దేవ! దేవవంద్య! దీనపోష!.

శివుఁడు—భక్తసంరక్షణ కదియొక నెపము గావించితిఁగాని, యేదానిం గొట్టుటకల్ల.

భృంగి—మహాసంతోషము; మీహృదయంబెఱింగించితిరి; ధన్యుఁడను.

చండి-గిరిజానాథ! మృగయుప్రజంబులెల్ల నిఖిలమృగంబుల వేఁటాడి కరఘటాకిరిచ్ఛటా

శృంగోద్భవంబులగు ముత్తియంబులం గానుకలుగఁ దెచ్చిరి. వేటయుం బాటవం బొగఁడిరి; ముదలయెని సేనాసముదయంబు న్నరలించెద.

శివుఁడు—సేనాధిపా! సర్వసామగ్రులతో సేనలం బురంబున కనుపుము. మేమును బయలు వెడలుదుము. నందీశా! పల్యాణంబు ధరియించియుండుము. భృంగియును బయలు దేరునుగాక. (అనఁగా నిష్క్రమించిరి).

ఇది ప్రథమాంకము.

ద్వితీయాంకము.

[తదనంతరము - ద్వారమును గాపాడుచు బాలుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

బాలుఁడు—(ఖడ్గధారియై యిటునటు తిరుగుచు)

మ. వినుఁడీ హో జనులార! నేఁడు గిరిజా వృత్తాంత మెల్లన్ శివుం,
డునితాంతంబగు వేడ్కతో డనటకిన్ దోరంపు వేఁటాడఁగాఁ,
జనినన్ బూరుషులెల్లఁ దోఁజనఁగఁ దాసామర్థ్య మొప్పన్న నున్,
జనితుస్నానోనరించియుండునిచి యిచ్చన్ మజ్జనం బాడఁగా.

తే.గీ. స్నానగృహమున కేగిసుస్నాతయగుచు, సుందరశర్వాణిగా వున మెందుగాఁగ,
రావలవదింక నెలవు రారాదుమీరు, సాటిచెప్పుచునున్నాఁడ సరగ వినుఁడీ.

(అని చదువవలెను.)

[అంతటఁ జండీశుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

చండీశుఁడ—బాలుఁడా! నీ వెవ్వఁడవు? ఇక్కడ డెందులకున్నాఁడవు?

బాలుఁడు—ఓపురుషా! నీ వెవ్వఁడవు? ఇక్కడికి కేలవచ్చినాఁడవు?

చండీశుఁడు—(రోషముతో) ఓరియనుచున్నాఁడవు. నాపరు పెఱుఁగవురా?

బాలుఁడు—(నవ్వుతో) నామర్యాద యెఱుఁగక మాట్లాడుచున్నావు నీ వెవఁడవు?

చండీశుఁడు—నీవూరోర్వ త్తర మేమి?

బాలుఁడు—ముందుగ నీస్వరూపం బెఱింగింపుము.

చండీశుఁడు—నేను శ్రీసాంబశివుని సేనాధిపతిని.

బాలుఁడు—పార్వతీమహాదేవియనీకాధిపతిని నేను.

చండీశుఁడు—ఒరే నీవు మృషలాడుచున్నాఁడవు. నిన్నిపుడు దండించెదము.

బాలుఁడు—అరే దుర్మార్గా! నామాటలనృతములనుచున్నాఁడవు. నీనాలుకం గోసెద.

చండీశుఁడు—మాటలు మిగులుచున్నాఁడవు; ఇదె నీపైకి గదవేయుచున్నాను.

బాలుఁడు—నీగద నిన్నేకొట్టుచున్నది నాకేమియులేదు.

(చండీశుండు గదవేయఁగా నదితిరుగఁబడి చండీశుని గొట్టఁగా నొచ్చి)

చండీశుఁడు—(తనలో) ఏమి యాశ్చర్యమిది (ప్రకాశముగ) ఆరే నీవు మాయావివగు రాక్షసుఁడవుగాఁ దోఁచెడి. నిన్నుక్కుమడఁగించెద. (అన నిరువురు యుద్ధము చేసిరి.)
(చండీశుఁడు పరాజితుఁ డైపోవలయును.)

[పిమ్మట శివుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

బాలుఁడు—ఓమహాపురుషా! నిలువుము లోనికింబోవలదు.

శివుఁడు—ఎవఁడవురా! బాలకా! నన్నే యడ్డగించుచున్నాఁడవు.

బాలుఁడు—శ్రీమహాగౌరీదేవివారు స్నానగృహంబున నున్నవారు అట్లేగుచుఁ బురుషులనేరినింగాని లోనికి రానీఁజనదని నియమించి నన్నిచటనిల్పినారు. నేను నిన్నుఁ బోనియ్యను.

శివుఁడు—అరే నే నెవ్వఁడనుకొంటివి? మీదేవిభర్తను. నేనే సాంబమూర్తిని.

బాలుఁడు—నీవు సాంబమూర్తివైనాసరియే; ఫాలాక్షుఁడవైనాసరే; నిన్ను లోనికిం బోనియ్యను. ఆమె వచ్చువఱకు నిందుండుము.

శివుఁడు—ఓరి! నీవు బాలుఁడవని యింతవట్టు లూరకయున్నాను. ఇఁకమీఁద నధికప్రసంగము లొనరించితివేని నిన్ను దండించెద నూరకుండుము.

బాలుఁడు—నీవు ప్రౌఢుఁడవైతే నన్నుగెలిచి లోపలికింబొమ్ము, ఊరక పోనియ్యను.

శివుఁడు—బాలకా? నీకింతపౌరుష మెచ్చటిది? ఎవనికుమారుఁడవు; నిన్ను నేనెప్పుడు నెఱిఁగి యుండలేదు; నీ పూర్వోత్తరము చెప్పుము.

బాలుఁడు—నేనును నిన్నెప్పుడు చూచియుండలేదు; నీపౌరుష మెంతగలదో చెప్పుము;

శివుఁడు—అరే? లక్ష్యములేకుండ మాటలాడెదవేమి? నేను త్రిపురాంతకుఁడనుసుమా?

బాలుఁడు—ఏమిటి ఇది? మహాప్రగల్భాలు పోవుచున్నాఁడవు; ఊరకుండుము. అధికప్రసంగములాడితివేని బాలుని చేతిఖడ్గ మూరకుండదుసుమా.

శివుఁడు—ఓహోహో! ముదురుచున్నదే కథ. నీవన నెంతవాఁడవురా నాయెదుట?

బాలుఁడు—మంచిది యూరకుండుము; ప్రసంగమధికముగాఁ జేసెదవేల? నీవోపుదేని యిదే నాముష్టిఘాతమును సహింపుము. (అని కొట్టఁబోవుచున్నాఁడు.)

(శివునకును బాలునకును యుద్ధము.)

శివుఁడు—బాలుని చేతిఖడ్గంబూడఁబెఱికికొనితలనరికి ఖడ్గంబుపడవైచి లోపలికిఁబోయెను.

(ఇదియంకాస్యవిష్కంభము.)

[శివుఁడు పార్వతియు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

పార్వతి—దుఃఖించుచు.

మత్తకోకిల. జీవితేశ్వరపిన్నపాపని జీవముగ్గొనివచ్చితే,
భావమందున నేమియనొ్ౕని బాలునిస్సగటార్చితో,
నావరంబులపట్టి యాతఁడునన్నుఁ బాసెనె యక్కటా,
దైవమా యటులోర్వవైతివి తాప మింకెటులోర్తునో.

క. మీరటవికేగి వేఁటను, ఘోరమ్ముగావళులఁదున్మి క్రూరతతోడన్,
ధీరవరాఁగలుగుటచేఁ, బోరేకడు వేడ్కయయ్యెఁబుత్రునితోడన్.

క. కానమ్ము గంబుల క్రియను, తూనుని ప్రాణంబుఁగొనుటచోద్యమెమ్మగయా,
జ్ఞానముతొలఁగకపోయెనో, కోనాదురదృష్టవేళకోపమిదేలా ?.

నాపుత్రు నేల చంపితిరి ప్రాణనాథా ! నే నీదుఃఖము నెట్లోర్తును ? నే నేమిసేయుదును.

(అని భూమిపైఁబడవలెను.)

శివుఁడు-(తనలో) ఏమియీవింత ? వామె తనకుమారుఁడనుచున్నది; కుమారుఁడెట్లయ్యెను? నేను వేఁటకుఁబోయివచ్చునంతలో నీకుమారుఁ డెట్లుగలిగెను ? (ప్రకాశముగా) ప్రియసఖి! యేలవిలపించెదవు ? వాఁడు నీకొమరుండయ్యె నేని ప్రత్యాగతజీవితుండగుఁగాత.

పార్వతి—నాయట్టిదురదృష్టవతి కంతటిభాగ్యమా ? పుత్రముఖంబుఁ జూడక నే నెట్లు నిల్తునయ్యయో ! ఈదుఃఖ మెట్లుసైఁతు దైవమా ?

శివుఁడు—వనితా ! నీకతఁడెట్టిసుతుఁడు ? ఎక్కడినుండి వచ్చినాఁడు ?

పార్వతి—ఆ. వె. మీరు వేఁటకేగ మీపురంబునఁగల, పురుషులెల్ల వేఁటపూనిక నేఁగ,
గవసిఁగాచువారిఁగానక నాతపో, బలముకలిమివీనిఁగలుగఁజేసి.

తే.గీ. వాకిటనునిల్పిలోపలివాకిగృహముఁ, జొచ్చియుండంగమీరాకస్రుక్కఁజేసె,
వానిమొకమికఁ జూడకవనటమాని, పోదు నేనేమిసేయుదుభూతనాథ!.

శివుఁడు—వనితా ! అట్లైన నాబాలునికడకుం బోదమురమ్ము (అనఁగాఁ బార్వతియును శివుండును బాలునికడకు వచ్చుచున్నారు.)

బాలుఁడు—(అంతట నదివఱకే గజాననుఁడై నిలిచియున్న బాలుఁడు మాతాపితరులకు నమస్కరించుచున్నాఁడు)

శివుఁడు—బాలకా ! నీవెట్లు బ్రతికితివి !

బాలుఁడు-తే.గీ.మీయ మోఘసంకల్పంబు మేరమీఱ,రాదటంచుఁజండీశుండురపీదలంచి
యుత్తరశిరంబుగానిద్రనొందియున్న, గజముశిరముంచినన్ను జగాననిల్పె.
కావునఁ బ్రత్యాగతజీవితుండనై భవదీయదయావిశేషంబునఁబాత్రంబనైతిని.

పార్వతి—(బాలుంజూచి కౌఁగలించుకొని) తనయా! ఏనుఁగు మొగముగనుండ సంకల్పించిన మీతండ్రి నిన్ను ఖండించిరి; సిగజాననత్వమే నాకు ముచ్చటదీర సంతోషకరమైనది; ఇట్లే శాశ్వతముగ మనుము. వత్సా!

బాలుఁడు—మహాప్రసాదము తల్లీ!

పిమ్మటఁ బార్వతీపరమేశ్వరులును గుమారుండును సభాసీనులైయుండిరి.

[ద్వారపాలకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

ద్వారపాలకుఁడు—జయజయపార్వతీపతీ! శ్రీమన్ మహారాజరాజపరమేశ్వర! రాజరాజసఖ! పరాక్. స్వామీ! ద్వారంబున నొక్కమహాపురుషుండు నెమలి వాహనంబుగఁ జేకొనివచ్చి తనరాకం దేవరవారికి న్విన్నవింపం దలంబుగఁ గోరుచున్నాఁడు. పిమ్మట దేవరచిత్తంబు.

పరమేశ్వరుఁడు—ఓరీ! యాపురుషుని లోపలికనుపుము.

[పురుషుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

పురుషుఁడు—శ్లో. నమశ్పిత్రే శంభవేస్తు నమోమాత్రే ఒద్రిజాతయే,
జనకాయ నమస్తేస్తు జనన్యైతే నమోనమః.

(అని నమస్కరించుచున్నాఁడు.)

పరమేశ్వరుఁడు—మహాత్మా! నీవెవ్వఁడవు? మమ్ము జననీజనకులుగ భావించుచున్నాఁడవు. (పార్వతిసాదరముగాఁ జూచుచున్నది.)

పురుషుఁడు—స్వామివారు సర్వజ్ఞులు. నన్నెఱుఁగకున్నవారు కారు. అయిన నిచటివారికందఱకుఁ దెలియునటుల నన్నే చెప్పుమని యాజ్ఞయయ్యెనేని నేనేచెప్పెదను.

పరమేశ్వరుఁడు—చెప్పుము.

పురుషుఁడు—తే.గీ. తారకాసురుఁ జంపఁగఁ దారుకోరి, వేల్పులెల్ల సేనాధిపు వేఁడికొనఁగ,
మీదు తేజంబునగ్నికిమితముగాఁగ, నిచ్చితిరిగదమున్ను శాయిధ్మవహుఁడు.

తే.గీ. మోయనేరకగంగకుముదముతోడఁ, జేర్ప నామెయుశరవణిఁ జేరఁజేసె,
నంతనుద్భవమందితినమరులలరఁ, గృత్తికలపాలుద్రావివర్ధిలితినిట్లు.

క. నాదునదృష్టముకల్మిని, మీదగుసన్నిధినిగంటి మేలగునింకన్,
ఏదియెటుండిననింపగు, నాదురితములెల్లఁబాసెనయముగ నెట్లున్.

ఈశ్వరుఁడు—పుత్రా! కడుసంతసంబయ్యె. (అని కౌఁగలించుకొనుచున్నాఁడు.)

పార్వతి—(దగ్గిర చేరఁదీసికొని శిరంబుమూర్కొని,) కుమారా! ఈతండు నీయగ్రజుండు; నీవనుజుండవు; మీయిరువురు సుఖంబుగ నుండుఁడు.

కుమారుఁడు—తల్లీ! మహానుగ్రహము.

(ఇంతట తెరలో)

తే.గీ. ద్వారపాలకులార! మీరయినదయను, నింకనైననుమాకుమహేశుఁజేర,
సమయమొసఁగంగఁజేయుఁడీసదయులగుచు, మానిరీక్షించుటెల్లనుమనవిచేసి.

ఈశ్వరుఁడు—సహచరీ! మనకిర్వురుకుమారులు గలిగి మనంబులనానందింపఁ జేయుచున్నారు. కావున వీరలకు నామకరణంబు లొనర్పవలయు.

పార్వతి—ప్రాణనాథ! దేవరచిత్తంబునంగలయట్లు.

ఈశ్వరుఁడు-ప్రథమపుత్రుండు హేరంబుండనవర్ధిలు; రెండవవాఁడు స్కందుండన నెగడు.

పార్వతి—స్వామి! భవత్కృతనామంబుల చేఁ గుమారులిరువురుఁబెంపొందుదురుగాక. రెండవవానికి మయూరంబు వాహనంబయ్యె. హేరంబునకుం దగిన వాహనంబు సమకూర్చి యనుగ్రహింపుఁడు.

ఈశ్వరుఁడు—వానికి నిష్టముగనున్నదానిని వాహనంబుగ నిత్తము. బాలకా! నీకు వాహనంబుగ దేనిని గోరెదవు?

బాలకుఁడు—స్వామీ! నాకు, ధాన్యభక్షణజీవనంబగు మూషకంబు వాహనంబుగ నొనర్పుఁడు.

ఈశ్వరుఁడు—మంచిదటులకానిమ్ము? నీకు జయంబగుఁ గావుత.

(తిరిగి తెరలో)

తే.గీ. ద్వారపాలకులార! మీరయినదయను, నింకనైననుమాకుమహేశుఁజేర,
సమయమొసఁగంగఁజేయుఁడీసదయులగుచు, మానిరీక్షించుటెల్లనుమనవిచేసి.

(అని బిగ్గరగా నరుపవలయు)

ఈశ్వరుఁడు—(విని,) ఎవరచ్చట?

[భటుఁడు ప్రవేశించి]

భటుఁడు—భటుఁడు కనిపెట్టుకొనియున్నవాఁడు మహాప్రభూ!

ఈశ్వరుఁడు—ద్వారంబున నెవ్వరో మొఱలిడుచున్నారు వారిని రమ్మనిచెప్పుము.

భటుఁడు—మహాప్రసాదము. (అని నిష్క్రమించవలెను.)

[పిమ్మట నింద్ర యమ వరుణ కుబేరులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

ఇంద్రాదులు—జయశంకర! కైలాసశైలవంశకర! భక్తజనశంకర! పరాక్.
ఇంద్రయమవరుణధనదులు నమస్కరించుచున్నారు. (అని నమస్కరింపవలెను.)

ఈశ్వరుఁడు—ఇంద్రప్రముఖులార! కూర్చుండుఁడు.

ఇంద్రాదులు—చిత్తము.

ఈశ్వరుఁడు—ఇంద్రా నీవేమిపనికై వచ్చితివి? యమవరుణధనదులార! మీరేలవచ్చితిరి?

ఇంద్రుఁడు—తే.గీ. స్వామి!సర్వజ్ఞులగుమీకు,సరవితోడ,విన్నవింపఁగ నేల?సంపన్నులకువి
పన్నులనుబ్రోవధర్మమైపరిఢవిల్ల, ముమ్ముఁబ్రోచువారెవ్వ రుమాపతీశ.

ఈశ్వరుఁడు—అయినను మీవచ్చినపనిని దాఁచకచెప్పుము.

ఇంద్రుఁడు—ఉత్సాహ. మేముదలఁచుకార్యములకు మెండుగానువిఘ్నముల్,
గాముదంబుదక్కి మేముగాసిచెందియుండిమీ,
గేముచేరినారమయ్య! కృపనువిఘ్ననాథునెం,
తేముదంబుతోడనొసఁగిదీనులన్భరింపుమీ.

విఘ్నములకొక్కని విభునిగ దయచేసిన మున్నుఁగ విఘ్నపతింగొల్చి సర్వకార్యంబులఁ జేయఁగలము. విఘ్ననాథుం గోరుచున్నాము.

ఈశ్వరుఁడు—మీకోరిక యింతియేనా మఱియేమైన నున్నదా?

ఇంద్రుఁడు—ఆ.వె. తారకాసురుండుతద్దయుఁజెలరేఁగి, వేల్పుగములనెల్ల వెతలనొందఁ,
జేయుచుండెఁగానఁజివ్వలోవానివ, ధించువానిమాకు నుంచవలయు.

తారకాసుర సంహరింపఁగల యొక్క మహాత్ముని మాకు సేనానిగ నీయవలయును.

ఈశ్వరుఁడు—యమవరుణధనదులార! మీరేమిపనికై వచ్చినారు?

యముఁడు—తే.గీ. కాలదండంబుమృత్యువుఁగాలఁజమరి,తారకుండనువొందియుఁదామదించి
నాదులోకంబునారకనరులనెల్ల, విడిచిపుచ్చిధర్మాత్ములవెతలఁగుడుపు.

కావునఁ దారకారినొక్కనిం గృపసేయుఁడు.

వరుణుఁడు—ఆ.వె స్వామితారకుండుసాగరాంబులఁగ్రోల్, నాదుపట్టణంబునలుగడలును
దాడివెట్టిమిగులదండింపుచున్నాఁడు,వానిఁజంపువాఁడువలయుమాకు.

స్వామి! నాదుపాశంబులెల్ల నిరాశంబులై నాకాశాపాశంబులగుచున్నవి. కావునఁ దారకుం జంపుట కొక్కని నిర్మింపవలయును.

ధనదుఁడు—మత్తకోకిల.శంభుమిత్రుఁడటంచునించుక సంశయింపక క్రూరుఁడై,
సంభవింపఁగఁజేయునాపదశౌర్యధుర్య నిశాచరుల్,
శంభుగావలియుంచెయత్నులస్రుక్కఁజేసినిధిక్షితిన్,
జృంభణంబుగఁదారకుండికఁజేరకుండఁగఁజేయవే.

క. ఇదియట్లుండఁగవిఘ్నము, లదనుగనుచువచ్చిమమ్మునల్లరిచేయన్,
సదయతఁదారకవైరిని, విదితంబుగవిఘ్నపతిని, వేగనొసఁగుమీ.

ఈశ్వరుఁడు—క.మీమనవులాలకించితి, మీమనికితములకు నేగి మేలుగనుఁడికన్,
నేమహితులఁగనియిచ్చెద, నీమహిఁగలవారలెల్ల నెఱిఁగికొనంగన్.

మంచిది; దిక్పాలులార! మీమీలోకంబులకుం బొండు.

ఇంద్రాదులు—మహానుగ్రహము. (అని నిష్క్రమించిరి.)

పార్వతి—స్వామీ! జీవితేశ్వర! బృందారకులుగోరినయధికారంబు లెవ్వరికీనున్నారు.

ఈశ్వరుఁడు—భుజంగప్రయాతము. ధరామండలంబందుధన్యంబులౌచున్,
విరాజిల్లుతీర్థాలివేగంబుగాఁగన్,
సురాళుల్గనందోఁగుఁగూరున్మహాత్మున్,
వరున్ జేసెదన్విఘ్నవారంబులందున్.

దేవీ! యొక్కదినంబున ముప్పదికోట్లతీర్థంబుల స్నానంబొనర్చి రాఁగలవాఁడువిఘ్న నాథుండు కాఁదగును. మఱియు వినుము.

భుజంగప్రయాతము. నగంబొక్కబాణంబునంగొట్టితొల్లి వన్,
దగంజేసియాత్రోవఁదాలోకమెల్లన్,
దిగంతంబులందేగుదివ్యప్రభావుం,
డగున్ దేవసేనానియైశ్వర్య మొప్పన్.

పార్వతీ—స్వామీ! శమయనుగ్రహముగలుగఁగ నెల్లరట్టివారలగుదురు; మనతనయుల నెడఁచి వేఱొక్కరికాయధికారంబుల నియ్యనేల? వీరలకట్టియోగ్యతలఁగలుగఁజే యుఁడు.

స్కందుఁడు—జనకా! మీరానతిచ్చిన రెండుపనులును నేనే యొనర్పఁగలుగుదును. రెండధికారంబులు నాకుం గృపసేయుఁడు.

హేరంబుఁడు—స్వామీ! నేనారెండుపనులం జేయఁగలవాఁడను? నాకాయధికారం బుల నొసంగుఁడు.

ఈశ్వరుఁడు—తే.గీ. తనయులారమీరిర్వురుతగఁగఁదీర్థ,
యాత్రసల్పివిచ్చేయుఁడుపాత్రమొదవ,
ముందుగావచ్చువానికిమొదటిదగును,
నవలివానికిరెండవదగును వరుస.

స్కందుఁడు—ఇదిగో! నేను వెళ్లుచున్నాఁడను. (అని నిష్క్రమించవలెను.)

హేరంబుఁడు (లేక) గజాననుఁడు—

తే.గీ. స్వామి! నాయందుఁదమకృపసాగదేని,
తీర్థములకేగివత్తునే? తీవ్రముగను,
స్థూలదేహంబుమూషకజాలయాన,
మరయమందగమనమునునమరియుండ.

(పార్వతికై తిరిగి) తల్లీ నేను నిరుద్యోగినై యుండవలసివచ్చును? ఎట్లు రక్షించినా తమ దేభారము.

పార్వతి—మనోవల్లభా! వీనికెట్లైన షణ్ముఖునికంటె ముందుగ రాఁగల యోగ్యత దయ సేయుఁడు.

ఈశ్వరుఁడు—మంచిది; నీయభిమతప్రకారము (చేసెదను) గజాననా! నామాటయొక్కటివినుము (అని చెవిలో రహస్యముగ)

శ్లో. సకృన్నారాయణేత్యుక్త్వాశ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః,
గంగాదిసర్వతీర్థేషుస్నాతోభవసిపుత్రక.

(అని యుపదేశించి) నీవు తీర్థయాత్రకుఁ బొమ్ము షణ్ముఖునికన్న నీవె ముందుగ స్నానంబులొనర్చి రాఁగలవు. వెఱవకుము. [జయమగుఁగాక.]

గజాననుఁడు—మహాప్రసాదము. [అని నిష్క్రమించి సర్వతీర్థముల మునిఁగి యచటకు వచ్చెను.]

షణ్ముఖుఁడు—స్వామి! సర్వతీర్థముల నాడివచ్చితిని.

ఈశ్వరుఁడు—షణ్ముఖా! నీకంటె మున్నుగ నీయగ్రజుండు వచ్చియున్నాఁడు.

షణ్ముఖుఁడు—జనకా! తమచిత్తము.

ఈశ్వరుఁడు—చండీశా! నీవు నీరలకాధిపత్య పట్టాభిషేకములకు సంభారంబులం గూర్పుము.

చండీశుఁడు—చిత్తము [అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.]

గజానన షణ్ముఖుల పట్టాభిషేకము [సీను].

ఈశ్వరుఁడు—కుమారులారా! మీ యాధిపత్యములతో సుఖంబుగ నుండుఁడు.

[ఇట్లన సర్వజనులును నిష్క్రమించిరి.]

ఇది ద్వితీయాంకము.

తృతీయాంకము.

(పిమ్మట విఘాతక విఘుటకులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

విఘాతకుఁడు—ఓరీ విఘుటకా! నీవెక్కడికిఁబోవుచు నిచ్చటికి వచ్చినాఁడవు?

విఘుటకుఁడు—మనవారలెవ్వారు నెందును గన్పడకపోవుటంబట్టి వారిన్వెదకుచు నిచ్చోటికి వచ్చినవాఁడను. [మఱి] నీవెచ్చటికిఁ బోవుచున్నావో? చెప్పుము.

విఘా—దేవతలెద్దియోకార్యమును జేయఁబోవుచున్నారఁట, యక్కార్యమునకు భంగముకలుగునట్లుచేయుటకేగుచు మనవారినేరినింగానక విచారించుచుండ నీవువచ్చితివి.

విఘూ—చెలికాఁడా! మనవారలందఱేమైయుందురు? ఎచ్చటను వారిపొడగాన్పడకు న్నయది; మనవారి సంగతినిగుఱించి యాలోచింతము.

విఘూ—నేను గొన్ని దినముల క్రిందట నొకవార్తవినియున్నాను.

విఘు—ఎట్టిదవ్వార్త?

విఘూ—మనమందఱముఁ జేరి, దేవగంధర్వగరుడోరగయక్షరక్షస్సిద్ధసాధ్యులెల్లరు గావించుపనులకెల్ల నంతరాయంబుఁ గావించుచుండ, వేసారివారందఱును మూఁడుకన్నుల వేల్పుకడకు విన్నవింపంబోయిరి.

విఘు—తర్వాత? తర్వాత?

విఘూ—చండీశ్వరునిచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతులై సాంబమూర్తి నారితోవిన్నవింప సమయంబు లభియింపక కొంతకాలమూరక యుండినారు.

విఘు—[తనలో] మూర్ఖులార! మీగతి యింతయే కద? [ప్రకాశముగ] ఉ. తర్వాత?

విఘూ—పార్వతీపరమేశ్వరు లిరువురు ద్యూతక్రీడసల్పిరి.

విఘు—మన ప్రయత్నము లెన్వియుం నచోచ్చసాగవుగద. ఉ. తర్వాత? తర్వాత?

విఘూ—జూదమాడియాడి త్రిలోచనుండాఖేటన కౌతుకాయత్తచిత్తుఁడై యాటవిక బలంబులు బలసిరాఁగా యటవికిం జనిరి. పార్వతీదేవియుఁ జెలులును నింటనె నిల్చిరి.

విఘు—ఉఁ. తర్వాత? తర్వాత?

విఘూ—తే.గీ. పార్వతీదేవిలోపలిభవనమునకుఁ, జెలఁగియభ్యంజనార్థమై చేరఁబోయి,
ద్వారరక్షణకైయొక్క బాలునిగుల, బలిమిగలవానిసృజియించెఁ బ్రౌఢితోడ.

విఘు—[భయముతో] దేవతలకార్యము నెరవేరును కాబోలును? తర్వాత?

విఘూ—వేయునేల? మన ప్రభువగు నాత్మఘాతకుఁడును నశించునని తోఁచుచున్నది. [జరిగినకథవినుము] పిమ్మట బార్వతీదేవి లోపలనుండఁగ సాంబమూర్తి వేఁటచాలించు కొనివచ్చి వాకిటనున్న పురుషుఁడడ్డగింపఁగా వానిం దోరించి లోపలికేగెను.

విఘు—[తనలో,] ఆత్మఘాతకుఁడు బ్రతికినాఁడు. ఇఁక ఫరవాలేదు. [ప్రకాశముగ] ఉ. తర్వాత?

విఘూ—తరువాతిసంగతి నాకును దెలియలేదు. కాని యొకటి యూహించినాఁడ.

[ఇంతట తెరలో బిగ్గరగా]

తే-గీ. జయజయపరాకుపార్వతీజయకుమార, జయజనకదత్తవిఘ్నరాజ్యయుంతధీర,
జయగజాననసకలవిశ్వప్రచార, జయకుమారాగ్రజాతకంజాతనేత్ర.
"పరాకుగజాననసార్వభౌమా!" విఘ్నుచ్ఛటాధిపా పరాక్.

విఘు—ఎవ్వరో ప్రభువులు విచ్చేయు బిరుదావళులు పఠింపఁబడుచున్నవి.

విఘా——[వినుపించుకొనక]

వాకిటనున్న బాలునిం ద్రున్ని లోపలికి విఘ్నుండురాఁగాఁ బార్వతీమహాదేవి తనప్రాణనాథుంగని, [దుఃఖముతోఁ బుత్రహీనం జేసితిరి గదా యని] శోకింప నద్దేవుండు దయార్ద్రహృదయుండై వానిం బ్రత్యుజ్జీవితుం జేసి మనయందఱమీఁద నాధిపత్యం బిచ్చినారు కాఁబోలు? ఆతనివె బిరుదాంకములు వినఁబడుచున్నవి; మనమిఁక నద్దాతృని కొల్వుగొలువఁ బోవలయును; మనవార్తలెవ్వరైన నెఱింగిన దొసఁగువాటిల్లుంగావున సరగునఁ బోవము రమ్ము అనఁగానే యిరువురు నిష్క్రమించిరి.

ఇది శుద్ధవిష్కంభము.

[పిమ్మట విఘ్నేశ్వరుఁడును మధుస్యందుఁడును రైవంతుఁడును బరివారమును బ్రవేశించుచున్నారు.]

విఘ్నేశ్వరుఁడు.-చ. హరుఁడు నుమాసతీమణియు నాదరమొప్పఁగ విఘ్నరాజికిన్,
వరునిగనన్ను నేర్పఱచివారకమంత్రులఁ జేసినారుమి,
మ్మిరువురనాకడన్ సరగనిప్పుడొనర్పఁగలట్టికృత్యముల్,
దిరమగుశాసనంబులుగఁ దెల్పుడు మీఁదగు నేర్పుమీఱఁగన్.

మంత్రులారా మనరాజ్యపరిపాలనంబునకుం దగిన కట్టడుల దిట్టముగ పట్టుగలిగి యాలోచించి విన్నవింపుఁడు.

మధుస్యందుఁడు——మహారాజ! తమరాజ్యమునంగల రాజకీయానుచరులలో:——ఆత్మఘాత-సర్వనాశ-కార్యభంగ-సమయరోగ-దివాస్వాపులు అనువారలు ముఖ్యులు; వీరలొనరించు కార్యంబులును వీరినామధేయముల కనుగుణములుగానే యుండును; ఆయాపనులచేత సమస్తసురాసురముఖ్యుల యుద్యమముల భంగములు చేయుట వారిపనులు; వీరికొక్కరికనేకసంఖ్యలగు ననుచరులు గలరు; వీరందఱును దమస్వాధీనులై యిప్పుడున్నవారు; ముందుగ వీరువీరలీపనులు చేయవలయునవి నిర్ణయింపవలసియున్నది; నాకుం దోఁచిన తెఱంగు మున్నుగ విన్నవించుకొనుచున్నాఁడను.

సీ. విఘ్నంబులకుమున్ను విభుఁడైనయాత్మఘాతకుఁడు సేనాధిపత్యమువహించు,
నతనికార్యంబులకనుకూలుఁడై సర్వనాశుఁడునవలి సేనలకు నేత,
కార్యభంగుఁడు దేవకార్యంబులకు నెల్ల సమయరోగుడు మర్త్యసమయములకు,
నధిపతులై యుండనహిలోకమునదివాస్వాపుఁడు విభుఁడయియేపుమీరు,
నెల్లకార్యంబులందునుగృత్యమెఱిఁగి, వాహినీపతులిర్వురువరలుచుండ,
మంత్రులగువారు సర్వంబుమహిమనెఱిఁగి, కడపుచుందురురాజ్యంబు గరిమతోడ.

క. మందప్రజ్ఞుఁడెలోనగు, మందమతుల కార్యములనుమాటికిమనకున్,
బృందారక కార్యవిహతి, నందెడువిత్తంబులెల్ల నాయములెపుడున్.

ఆ.వె. ఇట్టిద్రవ్యములయథేష్టంబుగామీర, లనుభవించిభృత్యజనులఁబ్రోచి,
కొనుచురాజ్యమెల్లననుభవింపుమువిఘ్న, వితతిసార్వభౌమవిశదముగను.

మహారాజాధిరాజ! ఇది నాకుందోఁచిన తెఱంగగుటచే విన్నవించినాఁడను.

రైవంతుఁడు—స్వామి! విఘ్నౌఘచక్రవర్తి! నాదువిన్నపంబుఁ జిత్తగింపుఁడు; ధూర్తాతిధూర్త, మూర్ఖాతిమూర్ఖ, అజాగరాతిజాగర, ప్రభృతులవలన నార్జింపఁబడిన ధనంబును, సురాసురగరుడగంధర్వ యక్షచారణ సిద్ధసాధ్యప్రముఖుల యత్నంబుల విఫలంబులొనర్చి యార్జింపఁగల ధనంబును స్వేచ్ఛానుగుణంబుగ ననుభవించుచు మమ్మెల్ల ననురూపానుగ్రహదానంబులఁ దృప్తులం జేయుచుండవలయు. మఱియు మనుజులెల్లఁ బ్రమత్తులై యొనర్చు యజ్ఞాదులయందుఁ బ్రమాదంబున విఘ్నంబు లుత్పన్నంబులైయుంట ననేకధనంబును రాఁగలయది. [సశేషము.]

[ఇంతట తెరలో బిగ్గరగా]

జయసురాసుర కిరీట కోటి మాణిక్యరంజితీ పాదయుగ్మా! జయ గజాననమహారాజ! జయ! విజయీభవ! సకల సురకిన్నరగరుడగంధర్వ యక్షరాక్షసచారణ సిద్ధసాధ్యదైత్యదానవాదులెల్ల మనవికై వేచియున్నవారు; దర్శనంబొసంగవలయును.

[రైవంతుని వాక్యశేషము] వాని నెల్లసుఖంబుగ ననుభవించుచు నంతరాయసార్వభౌముఁడవై మమ్మెల్లఁ గన్నప్రజలట్లు కాపాడుచు వలయుపనుల మావలనఁ జేయించుకొనుచుండుటయే తమకృత్యంబు; ఇందులకై ప్రత్యూహజనులెల్ల వేఁచియున్నవారు.

[తిరిగి తెరలో బిగ్గరగా]

జయసురాసురకిరీటకోటిమాణిక్యరంజితపాదయుగ్మా! జయజయ గజాననమహారాజ! విజయీభవ! సకలనరసురకిన్నరగరుడగంధర్వ యక్షరాక్షసచారణ సిద్ధసాధ్యదైత్యదానవాదులెల్ల మనవికై వేచియున్నవారు; దర్శనంబొసంగవలయు.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—మంత్రిసత్తమా! ఎవ్వారలో మొఱలిడుచున్నారు. అద్దానినానుపూర్విగ నారసిరమ్ము.

రైవంతుఁడు—ఎవ్వరచ్చట? ఎవ్వరచ్చట?

[భృత్యుఁడు ప్రవేశించి]

భృత్యుఁడు—స్వామి! ఆజ్ఞాప్రతీక్షుండై వీఁడె భృత్యుఁడున్నవాఁడు.

రైవంతుఁడు—ద్వారంబునఁ గలకలంబు గలుగుచున్నది. అదియేమి?

భృత్యుఁడు—

క. సురకిన్నరచారణకిం, పురుషోరగసిద్ధసాధ్యబుధవరులెల్లన్,
వరదుఁడగువిఘ్ననాయకు, శరణముఁబొందఁగఁదలంచిచను దెంచిరోగిన్.

క. వారలయాక్రందనముల, యారవమిదిమిన్నుముట్టెనవ్వారలపైఁ,
గారుణ్యమునిచిప్రోచుట, కైరావింపందలంపుకరుణావార్ధీ.

స్వామి! సురాసురాదుల ధ్వనులైయున్నవి.

రైవంతుఁడు—మంచిది, వారిలో ముఖ్యులగువారి నల్వురం దోడ్తెమ్ము; ఇంతలోనీసంగతిని బ్రత్యూహసార్వభౌమున కెఱింగించెద.

భృత్యుఁడు—మహాప్రసాదము. (అని నిష్క్రమింపవలయును)

రైవంతుఁడు—

తే-గీ. దేవ! భవదీయసేవార్థదీక్షతోడ, యక్షగంధర్వగరుడవిద్యాధరులును,
వేచియుండిరిసమ్మర్దవిరహితముగ, మున్ను నల్వురరమ్మంటిముదముగదుర.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—మంచిది: సరే! కూర్చుండుము. (కూర్చుండవలెను)

[పిమ్మట నింద్రయమవరుణకుబేరులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

ఇంద్రుఁడు—నమస్కరించి, జయజయ పార్వతీనందన! గజానన! విఘ్నసమ్రాట్పద విరాజమాన! జయజయ.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—శచీపతీ! కూర్చుండుము.

యముఁడు—ప్రత్యూహపర్వతతటీవప్రక్రీడాదురంధర! పరాక్; మహాదేవనందన! భక్తజనహారిచందన! పరాక్; ఇదే యముని నమస్కారము.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—దక్షిణాధిపతీ! పీఠంబుననుండుము.

వరుణుఁడు—పరాకు; పరమేశ్వరనందన! భవానీబాలక! పరాక్. మదీయంబగునమస్కార మంగీకరింపుము.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—మంచిది; ప్రాచేతసా! అదియ భవదీయాసనంబు; గైకొమ్ము.

కుబేరుఁడు—మిత్రనందనా! సర్వకార్యనిర్వహణదక్షా! నమస్కార మంగీకరింపుము.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—జనకప్రియసఖా! మీరలట యాసీనులరగుఁడు.

(అందఱుఁగూర్చుండినతర్వాత)

చ. సురవరులారమీరుగడుస్రుక్కినచందముదోఁచె, మీకును,
స్థిరములెకా ప్రభుత్వములు? చేయఁగలట్టివిశేషకార్యముల్,
వరుసగఁగ్గైనే? సురలువచ్చినకార్యములెల్లఁ దెల్పుఁడీ,
బరవసమొప్పవానికగుభంగినిముందుగనిశ్చయించెదన్.

తే-గీ. దేవవరులారమీరలెంతేముదమున, నన్నుదర్శింపవచ్చుటానందమయ్యె,
ఇంద్ర! మీవచ్చుటకుఁగతంబేమియాయు,దంతములనెల్లఁదెల్పుమీసంతసమున.

దేవేంద్రుఁడు—

సీసమాలిక,

శంకరతనుజాత! సామజముఖ! దేవ! విన్నవించెదనుమావెతలనెల్ల,
సావధానతఁగాఁగసరగునవినుమయ్యకోరిముప్పదిమూడుకోట్లదేవ,
తలునుగంధర్వవిద్యాధరయక్షచారణసిద్ధసాధ్యాశ్విగణములెల్ల,
దైత్యదానవనాగతరణివస్వేందుమానవకిన్నరాదులునయముతోడఁ,
గావించుసకలసుకార్యంబులకువిఘ్నచయములుత్పాదించిసమయములకు,
సానుకూలముగాకచయ్యనఁజెడిపోవసురలెల్లస్రుక్కిరిసొంపుదక్కి,
దిక్కుఁగానకమేముదెసచెడివేసరిముమ్మూర్తులకుసదామ్రొక్కుచుండ,
మాతపంబులుపండిమాకోర్కెలీడేరమూడుకన్నులవేల్పుముదమునొంది,
యంతరాయములకునధిపతిఁగానిన్నుఁగావించిమాకిచ్చెఁగరుణతోడఁ,
గానమామొఱలాలించిగారవమునఁ, గార్యభంగములొదవకకలిసిరాఁగ,
విఘ్నములుదూరమగునట్లువేగఁజేసి, మమ్ముశరణాగతులఁబ్రోవుమిమ్ముగాను.

స్వామీ!మీరు వివిధవిఘ్నాధిపతులై యుండుట నేటికిసంభవించి మేమెల్లరముకృతార్థులమైతిమి ; ఇక మామనవులాలకించి మాకెద్దియైన నుపాయము సెలవిండు.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—మంచిది ; మీరుపొందు కష్టములనెల్ల వినుపింపుము.

దేవేంద్రుఁడు—స్వామీ ! తమరీయధికారము నవలంబింపకమున్ను విఘ్నములకెల్ల నాత్మఘాతకుండు స్వామియై విఘాతకవిఘటకులు తనకుమంత్రులుగా సకలసురాసుర నరకిన్నరగరుడోరగభూతభేతాళప్రముఖులయొనరించు సకలకార్యంబులకు విఘ్నములాపాదించుచు ధూర్తాతిధూర్తమూర్ఖాతిమూర్ఖులలోనగు సేనాధిపతులతో జగములంతటతామయై విఘ్నసాముదాయికులు తిరుగుచున్నారు; మఱియు ముమ్మూర్తుల కార్యంబులందుఁ దక్కతక్కిన యెల్ల దేవజాతివిశేషులయుఁ నఖిలకార్యంబులు ఖిలంబులొనర్చుచున్నవారు.

తే-గీ. ఎటులైనమాకు, గట్టురాపట్టికి, పట్టివైననీవెపట్టుగాఁగ,
నుందుమనుచునింతయోర్చియుంటిమిగాన, నీశ్వరుండవైతివిప్పటికిని.

కావున నెద్దియైన సదుపాయంబాలోచించివిఘ్నములమాకెరవునకురానీక యాజ్ఞలోనుంచవలయును. అందుచేనెల్లవేల్పులును, మనుజోరగులునుమిమ్మునారాధించి పిమ్మటనాయాసర్వకార్యంబులంజేకొనియెదరు. మిమ్మునారాధించువిధంబులునుమీకనుభో

గ్యములైన యుపహారంబులునానతిచ్చి మీజన్మవాసరమగు నీభ్రోష్టపదీశుక్లచతుర్థిని విశేషమహోత్సవపూజలనందుచు మాకార్యములనెరవేర్చుటకుఁ జిత్తంబున నాలోచించి సెలవియ్యవలయును.

విఘ్నేశ్వరుఁడు——మంచిదిమహేంద్రా! యటులయాలోచనచేసిచెప్పెదను; ముహూర్తమాత్ర విశ్రమింపుఁడు.

ఇంద్రుఁడు——చిత్తము.

(ఇంతలో నొకపురుషుఁడు ప్రవేశించి,)

పురుషుఁడు——జయజయ విఘ్నవినాయక! జయజయ! ప్రమథగణోత్తములు తమకుఁ బట్టాభిషేకమయినతరువాత, తమదర్శనము చేయఁదలఁచినవారలై ద్వారంబున వేచియున్నవారు; విన్నుటఁ దమయనుగ్రహంబు.

ఇంద్రుఁడు—— (తనలో) విఘ్నేశ్వరునియొద్దికార్యమునకును విఘ్నములాయెనే ఇఁకయెట్లు? మన మేపనికిఁబోయినను నంతరాయము లేయాయెగద? (అనిసణుగవలెను).

విఘ్నేశ్వరుఁడు——ద్వారకా "గజాననుఁడు ప్రమథగణంబులకు దర్శనంబీయనుద్యుక్తుండయ్యును నింద్రాదిబృందారకుల కార్యభరంబున నున్నవాఁడు; కావున, వారినిమఱియొకసమయమురమ్మన్నాఁడని" చెప్పుము.

పురుషుఁడు——మహాప్రసాదము (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

విఘ్నేశ్వరుఁడు——(మంత్రులలో) ఏమి మధుస్యందా! ఏమి రైవంతా!వింటిరా త్రివిష్టపాధిపతులవార్తలు? మనము దేవజాతివిశేషులమయ్యును రాక్షసకృత్యములగుయజ్ఞతపోవ్రతభంగములుచేయనేల? చేయఁదలంచినరాక్షసులొనరించుపనులకువిఘ్నంబులొనర్చిన లోకోపకారమగునుగాని దేవతాకార్యంబులకువిఘ్నంబులొనర్ప నేల?మనకునుపహారంబులుగఁ బదార్థంబులందెచ్చి పూజించి వ్రతమొనర్చెనేనియట్టివారికార్యంబులు సఫలంబులుగఁ జేతము; వారిచ్చినకానుకలు, పండులు,నుండ్రములు,నారికేళ జంబూబిల్వకపిత్థంబులు,దూర్వాంకురములు,మందారపారిజాతప్రముఖకుసుమంబులు నొసంగ వానిఁగప్పంబులుగ నంగీకరించి వారివారిపనుల సానుకూలంబుగనొనర్తుము. మీతలం పేమి?

మధుస్యందుఁడు——స్వామీ! నాయేలికా! ఏలినవారు సర్వస్వతంత్రులు;సర్వజగత్ప్రాపకులు; మిమ్ము నమస్కరించువారిపనులు చక్క చేయుటమీకుస్వాభావికధర్మముగద? వేల్పులెల్ల మిమ్ముం బూజింతురుగాక; అగ్రపూజకుఁ దామే యధికారులైవారలకార్యంబులు సఫలంబునొందించుట పరమధర్మంబె. కావున నదియెసమ్మతము.

రైవంతుఁడు——ముక్కంటి గారాబుపట్టీ! యుక్కివములేకమక్కువతో మీకుఁజక్కఁగ

జెక్కుఁబూజలంగావించి నసురల స్రుక్కింపక వారివారి కార్యంబులంజక్కఁబెట్టి వారి కొక్కదారి చేయుట యుక్తము. తమవిఘ్నాధిష్ఠాతలనెల్ల సన్మార్గులుగనొనర్చి తమ కానుకలలో శేషంబొసంగుఁడు. వారలచ్చటచ్చటఁ బడియుండుదురు. మహామహిమ గల తమకొక్కరడ్డముగ నుండఁగలరా? తమచిత్తమునంగలయట్ల కావింపుఁడు.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—దేవేంద్రాది దేవతలార! మీ కార్యంబులుసఫలంబులగును. ఇఁక మీ కార్యములతెఱవునకు విఘ్నంబులురావు. త్రైలోక్యవాసులచేతను మదీయపట్టాభిషేకదినం బగు నీశుక్లచతుర్థిని గల్పోక్తప్రకారంబుగ మదీయాకృతిగల విగ్రహంబులంబూజించిమదర్థమై యుపహారద్రవ్యంబులసమకూర్చి షోడశోపచారంబులతోఁబూజించి రేని యదియమదీయాభీష్టంబు. ఇటులనొనర్పలోకత్రయవాసులకుం దెల్పుఁడు. యమ వరుణకుబేరులార! మీరు మీమీయిక్కలకుం జక్కఁగనరిగి మీమీప్రజలకెల్ల మదీయాజ్ఞలం దెలిపి సుఖంబుగనుండుఁడు. ఇది మొదలు ప్రతి కార్యంబులందును నగ్ర పూజ మాకుం జేసినచో నేయంతరాయంబును మీకుంగలుగదు.

ఇంద్రుఁడు—మహానుగ్రహము. ధన్యుఁడనైతిని.

యముఁడు—కృతార్థుఁడనైతి.

వరుణుఁడు—నాతపంబెల్ల ఫలించె.

కుబేరుఁడు—నేడుగా? మాకోర్కులెల్ల యీడేరినవి.

(అని నల్వురు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

విఘ్నేశ్వరుఁడు—మంత్రీ? రైవంత?

రైవంతుఁడు—స్వామి? ఏమి సెలవు?

విఘ్నేశ్వరుఁడు—సచివా? మధుస్యంద?

మధుస్యందుఁడు—చిత్తము. ఏమియాజ్ఞ?

విఘ్నేశ్వరుఁడు—మనము మొదటఁదలఁచినయాలోచనలను దేవతలప్రార్థనలవలన విడువ వలసివచ్చినది. అయిన నయ్యదియు మదీయ తాత పాదులకును గిరిజామహాదేవికిని నభీష్టమగు కార్యము కావుటచేత నాదరింపవలసివచ్చినది. సర్వదా సర్వత్ర సర్వకార్యములయందును ముందు మమ్ముఁబూజించుటయనునది సకలలోకశ్రైష్ఠ్యము కలిగినదిగద? మనలంబూజింపనివారి కార్యంబులయెడ మన సేనానులకార్యంబుఁజూపనివ్వవచ్చును.

రైవంతుఁడు—స్వామి!

ఆ. వె. అట్టులయ్యెనేని యసురులహంకార, భరితులగుచుఁ జేయు పనులయందుఁ,
దమకుఁబూజసల్పుఁ [illegible], లంబులయ్యెనేని లగ్గుగలదె?

క. బృందారకులకుహితముమ, దిందలఁచెదుమీకునదియుఁ దెప్పరమెయగున్,
ఇందులకేమి దలంచితి, రింద్రాదులకార్యభంగ మెడగాకుండన్.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—రక్కసులు వెక్కసంబులగు కార్యంబులకై పూజించినను పెక్కుకర్జంబులు లోకంబునకు మిక్కిలి హితములుగాక తక్కవు. క్షీరాబ్ధిమథనంబున నమృతోత్పాదనమునకై దేవతలును బూర్వదేవతలునుగూడి ముందుగ మాకే యగ్రపూజసల్పుదురు, అందు దైత్యులకార్యంబు సఫలంబుజేయకుంటిమాయమృత సంభవంబే యలవడదు. కావున నమృతోత్పాదనపర్యంతంబు వారికార్యంబులు నెరవేర్పవలయును. పిమ్మట దేవాసురులమృతంబులభియించి తత్ప్రాప్తికై యొండొరులు వివాదపడుచుండఁ బరాత్పరుండగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు వారివాదుతీర్చి దేవతలకమృతంబిప్పించి యసురులుగ్రసమరంబునకురాఁగా నమరులంగెల్పించును. అట్టిసమయంబుల నాకంటె నధికులగువారు నిర్జరులపట్లఁ గరుణింతురు. రాక్షసులు చేయు దేవకార్యవిఘాతముల సాగనియ్యక శ్రియఃపతి కాపాడుచుండును తద్దివ్యనామస్మరణంబుజేసియేగదా నాకు నీయూధిపత్యము లభించినది.

శ్లో. ఉమామహేశ్వరౌ యద్వత్పూజనీయౌ మమాధునా,
లక్ష్మీనారాయణౌ తద్వత్పూజనీయౌ నసంశయః.

ఆశ్రీమన్నారాయణుని సంకల్పమునకు వికల్పమొనర్పఁదలంపఁగూడదు. ఆమహామహుని యభీష్టంబులు మనయలవికిమీఱినవి. కావున రాక్షసులకార్యంబులు సఫలతఁబొందించినను దేవతలకుఁ గొదవలేదవవు. చూడు.

పంచచామరము.

హిరణ్యకశ్యపుండుమున్ను హేమకూటమందుఁదా,
నరణ్యవాసియౌచుమున్నహాతపంబుసల్పుచో,
వరేణ్యమంచునగ్రపూజభక్తిసల్పఁగానఁద,
చ్ఛరణ్యదైవతంబుచేవశంబులయ్యెఁ గోరికల్.

క. దానంజేసిజగంబుల, కున్నాయకుఁడై మహాభఁగోరికనేలెన్,
సూనున్బాణ్యుపధింపఁగఁ, బోనాతనిగెడపెకోరిముదమునవినవే.

మఱియును, వృకాసురుండు మమ్ముంబూజించి ముక్కంటివేల్పుప్రసాదంబువడసియు, ద్రోహబుద్ధితో నావేల్పుం బరిభవింపం[illegible] విష్ణుమాయచే [illegible] భక్తపరాధీనులగు హరిహరులసంకల్పంబులు మనశక్తిచే నిరోధింపందగినవి కావుగద? "దైత్యులవలననైన నగ్రపూజంబొంది వారికార్యముల నెరవేర్చినను నెరవేర్పవచ్చు" నని జననీజనకుల యాజ్ఞయుఁగలదు.

మధుస్యందుఁడు—నాస్వామి! అట్టిచో రక్కసులవలన సుమామహేశులను, లక్ష్మీనారాయణులును నపరిమితముగ బాధలం జెందుచువచ్చిరే? అయ్యది యస్మదీయ దోషంబుగాదా?

విఘ్నేశ్వరుఁడు—వారు జగదుదయరక్షాప్రళయకర్తలు. వారికవి లీలలు, లోకప్రవర్తనకై వారట్లగుటకంగీకరింతురు.

మంత్రులు—శమయిష్టానుసారము బద్ధులమయ్యెదము.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—మంచిది; సేనాధిపతుల రప్పింపుము వారలకాజ్ఞలొసఁగుదము.

మధుస్యందుఁడు—ఎవరచ్చట? ఎవరచ్చట?

(భటుఁడు ప్రవేశించి)

భటుఁడు—అయ్యా ఇదుగో భటుఁడున్నవాఁడు. ఏమిసెలవు?

మధుస్యందుఁడు—భృత్యా! సేనాధిపతుల రావింపుము.

భటుఁడు—మహానుగ్రహము. (అని నిష్క్రమించెను.)

[పిమ్మట ఆత్మఘాత విఘాత విఘటకులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

ఆత్మఘాతుఁడు—పరాకు; గిరిజానందన! విఘ్నౌఘచక్రవర్తి! పరాక్. ఇదె సేనాధిపుని నమస్కారము.

(తక్కినవారును నట్లే చేయవలెను)

విఘ్నేశ్వరుఁడు—కూర్చుండుఁడు.

సేనాధిపులు—చిత్తము. (అని కూర్చుండవలయును)

విఘ్నేశ్వరుఁడు—(మంత్రికై చూచి) మధుస్యందా! మనయాలోచనలనన్నిఁటిఁ దెలిపి వారి యునికిపట్టులం జెప్పుము.

మధుస్యందుఁడు—చిత్తము. ఆలాగుననే.

శైవంతుఁడు—సేనాపులార! విఘ్నరాజ్యసామ్రాజ్యధురంధరులాజ్ఞాపించుచున్నారు. "నరసురాసుర గరుడగంధర్వ కిన్నర కింపురుష సిద్ధసాధ్యయక్షవిద్యాధర తుషితభాస్వరానిలాదులెల్లవారును వారివారికార్యంబులకుముందుగ మనకేయగ్రపూజఁ గావింతురు కావున, వారలకార్యంబులకువిఘ్నంబులొనర్పకుండవలెను, మాకగ్రపూజలీయనివారికార్యంబులం జెఱుపుఁడు. విశేషించిచెప్పుట లేమనఁగా, మాకగ్రపూజ యున్నను లేకున్నను భగవద్భక్తులయుద్యమంబులందు మీచరితంబు నివారింపుఁడు."

ఆత్మఘాతుఁడు—అయ్యా! అట్లేని మాపనులెయ్యవి?

శైవంతుఁడు—

క. సతిపతులవిరోధంబుల, నతికోపనులైనశోడల త్తలయందుఁన్,
అతిమందమతులయెడనే, వతిముదమున నుండవలయునానతికిఁదగన్.

ఆ-వె. పరులకెగ్గు చేయుపట్లవిఘాతకుం, డొరులమిత్రపరుల యుక్తిమీర,
మైత్రిఁజెరుపుచోటమనవిశుటుం...ను, నుండవలయునెప్పుడో జతోడ.

తే-గీ. సమయరోగదివాస్వాపసైన్యపతుల, కునికిపట్టిటము న్నెనియోజితంబు,
లయినయవిగానమీరందరాష్ట్రలముల, నుండుఁడాజ్ఞాప్రతీక్షులైయూర్జితముగ.

(ఇంతలో భటుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

భటుఁడు—జయవిజయీభవ! విఘ్నసామ్రాజ్యధురంధర! జయా భవదీయ విఘ్నపరిబృఢ త్వంబువిని సప్తమాతృకాభగవతులు తమయభివందనం బభినందింపఁగోరుచున్నారు.

విఘ్నేశ్వరుఁడు—మంత్రులారా! మాకిది కృతార్థమైనకాలము. మాతృభగవతులకభివంద నంబొనర్చి నన్నుం బావనునిఁగఁ జేసికొనియెద. మనమటకుంబోదము; సేనాధిపా! ప్రమథగణంబుల మాతృభగవతుల సన్నిధానంబునకు రాఁబనుపుము.

(అనుచు నందఱు నిష్క్రమించిరి.)

ఇది తృతీయాంకము.

చ తు ర్థా ం క ము.

[పిమ్మటఁ గుటిలుఁడును నిర్మలుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.]

కుటిలుఁడు—చెలికాఁడా! మనకువచ్చినప్రభువు, ఏనుఁగుమొగము, ఏకదంతము, తుం డముఁగలిగి, పెద్దకడుపు, పాపజంతెములు, మూషకవాహనమునుగలుగుటం జేసిచూపు నకే హాస్యాస్పదముగ నున్నవాఁడు; ఆయనగారి ప్రభుత్వమిఁక నేరీతిగ హాస్యా ధారమైయుండునో?

నిర్మలుఁడు—(నిర్వేదముతో) ఓరి కుటిలుఁడా! నీపేరునకుఁదగినట్లు మాటలాడుచు న్నాఁడవురా! చూడు.

మ. గిరిజామానసికాత్మజుండభవసత్కృత్యైకదక్షుండునై,
ధరలోఁగల్గు త్రికోటితీర్థములనుద్దామస్థితిన్ జాములోఁ,
బరికెలించియగణ్యపుణ్యగరిమన్ప్రత్యూహరాజ్యంబుఁదా,
భరియింపన్దగెనట్టిధన్యుఁడుమహాభవ్యుండుగాకన్యుఁడే?

మఱియుఁ,

తే-గీ. "పార్వతీనందనునిసదా భక్తితోడ, స్మరణచేసినఁబాపముల్సమసిపోఁగ,
నమ్మహాత్మునినదత హాస్యాస్పదంబ", యనుటనీస్వభావంబునకర్హమునుమీ.

కుటిలుఁడు—ఎట్టివాఁడైనను భగవత్కటాక్షంబున గొప్పవాఁడగును. శ్రీభగవచ్ఛంకరోపదేశాచరణంబునంగదా యింతకుం దగియుండెను.

నిర్మలుఁడు—అరె! ఇప్పటికిని నీకుటిలస్వభావమును విడువవైతివిగదరా? శంకరులట్లుండ ఒకిఁ జెప్పుదురా? నీవ్రసడుగుము. నీకునట్టిపరమార్థోపదేశంబొనర్తురేమో? చూతము.

కుటిలుఁడు—

తే-గీ. స్వామిమీమృదువాక్యముల్ సంతసముగ, హిశవుసెప్పుచునున్నవియింకమీఁదఁ,
గుటిలతమనంబునుండియు గుణముపుండి, తొలఁగియభిధానమునమాత్ర దోఁచు [చుండె.

నిర్మలుఁడు—ఓరీ! నీవెచ్చటనుండివచ్చుచున్నాఁడవు? విశేషవార్తలేమి?

కుటిలుఁడు—

తే-గీ. స్వామిమనవిఘ్ననాథుఁడుసప్తమాతృ, కాభగవతులసేవింపఁగాఁగడంగి,
సన్నిధికినేఁగవారలు పెన్నిధిఁగను, వారిఁబోలెనత్యానందమగ్నులైరి.

నిర్మలుఁడు—ఊఁ. తర్వాత? తర్వాత?

కుటిలుఁడు—

తే-గీ. విఘ్ననాథుఁడువారిదీవెనలనంది, యంతనటనుండికదలనింద్రాదిసురలు,
నాకలోకపదార్థగణంబుతోడఁ, బూజఁగావింతుమని వేఁడిరోజనపుడు.

నిర్మలుఁడు—తరువాత? తరువాత?

కుటిలుఁడు—విఘ్నపతి యంగీకరించి సకలవిధపూజలంబడసె.

నిర్మలుఁడు—తరువాత? తరువాత?

కుటిలుఁడు—పూజకును నైవేద్యంబునకు నేమికావలయుననియడుగఁగా విఘ్నేశ్వరులు-

ఆ-వె. "నారికేళములునునానావిధకపిత్థ, ద్రాక్షజంబుపనసదాడిమముల,
కేతకులనుచంపకీకుసుమంబుల, పూజసలుపవలయుఁబూర్ణముగను.

(వెండియు,)

ఆ-వె. బిల్వపత్రములును పేర్మినేరేడుజి, ల్లేడుపత్రములునులీలదూర్వ,
మాచిపత్రియునునుమాదళంబులునుస, రోత్తమములుపూజకొప్పియుండు.

క. పనసోదుంబరకదళీ, ఘనఖర్జూరామ్రమధుపకర్పూరంబుల్,
వినుడుంద్రంబులపూపము, లనుభక్ష్యములిష్టములు పదార్థములెపుడున్.

అని నియమించిరి.

నిర్మలుఁడు—తర్వాత? తర్వాత?

కుటిలుఁడు—ఆ-వె. పెద్దకడుపువేల్పు పెల్లాసఁదత్తప్ప, దార్థసంచయంబుదాత్తభంగిఁ,
బొట్టనించితృప్తిఁబొందిసురాళికి, నభయమిచ్చిపంచెనాదరమున,

నిర్మలుఁడు—(తనలో) దైవసానుకూల్యమువలన నేటికి దేవతలు స్వకార్యనిర్వహణ దక్షులైరి (ప్రకాశముగ) తర్వాత? తర్వాత?

కుటిలుఁడు—

క. అలరుచునలకాపురమునఁ, గలవారలుపిలిచిపూజఁ గావింపఁగ బి,
ట్టలరియటనుండ్రములుకుడు, ములుమెండుగ మెక్కికదలె మోదముమీఱన్.

నిర్మలుఁడు—తరువాత? తరువాత?

కుటిలుఁడు—(దుఃఖపడుచు) కటకటా! శోకము చెప్పనియ్యదు. దుర్మార్గుఁడగు చంద్రుఁడు విఘ్ననాథుంగాంచి యతనియాకృతి వికృతిగనుండెనని యపహసించెను. ఆనవ్వినతోడనే రాజదృష్టియగుటచేఁ దద్దోషంబున నుదరంబు వ్రయ్యలై యుండ్రంబులు వీథింబొరల విఘ్ననాథుండు వినాయకుండై యటఁబడియున్నవాఁడు. అయ్యయ్యో!! అయ్యయ్యో!!

నిర్మలుఁడు—(దుఃఖముతో) హా! దైవమా! కుటిలా! స్పష్టముగఁ జెప్పుము.

కుటిలుఁడు—(రోదనముతో)

సీ. అటులనుండ్రాళ్లభక్ష్యంబులనందంద వెక్కసంబుగఁజాల మెక్కి పెద్ద,
కడుపుభారంబునఁగడుమందయానుఁడై యిలుసేరవచ్చువిఘ్నేశుఁగాంచి,
వికృతాకృతియటంచువిధుఁడంతవికవికనవ్వినాతక్షణంబరాజ,
దృష్టితాఁకుటఁజేసి దెబ్బనసుదరంబువిచ్చియుండ్రంబులువీడిపడుచు,
వీథిదొర్లాడనంతటవిఘ్నవిభుఁడు, దావినాయకుఁడగుచునుధరణిఁబడియె,
నకటా! రాజదృష్టికినరయగొండ, లయిననీరయిపోవెయయ్యాక్షణమున.

నిర్మలుఁడు—(రోదనముతో) హా! చంద్రా! ఎంతచేసితివిరా?
ముక్కంటికంటిమంటకంటె గెంటసమాయెఁగా? నీదృష్టి; కళంకీ! ఇంకెవ్వరుదిక్కు.

కుటిలుఁడు—మిత్రమా! భయంపడకుము; చండీశ్వరుండురాఁగా మన ప్రభుండు ప్రత్యుజ్జీవితుండయ్యె.

నిర్మలుఁడు—(సంతోషముతో) తర్వాత? తర్వాత?

కుటిలుఁడు—విఘ్నేశ్వరుఁడులేచి చంద్రుంజూచి కనలి, శపించెను. ఏమనగా.

ఉ. ఓరిదురాత్మ! చంద్ర! ననునొయ్యననవ్వినకారణంబునన్,
ఘోరుననిట్టియాపదలఁబొందితిఁగావుననింతనుండిని,
ష్కారణనిందలొందెదరుగాత నినుంగనుఁగొన్నవారలం,
చారశపించియేఁగెనునిజావసథంబునకగ్గజాస్యుఁడున్.

నిర్మలుఁడు—తరువాత ? తరువాత ?

కుటిలుఁడు—తరువాతిసంగతులెఱుంగుటకుం బోదమురమ్ము.

(అని యిరువురు నిష్క్రమించిరి)

విష్కంభము.

బ్ర హ్మ స భ.

[పిమ్మట బ్రహ్మదేవుండును సరస్వతియుఁ గొల్వుకూటంబునఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

బ్రహ్మదేవుఁడు—సరస్వతీ ! నీపలుకుఁ దోడుకల్మిని జగంబుల సృజింపంజాలితి. సర్వవిధ సృష్టియు భవదీయ సౌందర్యావలోకనమూలంబున నేయయ్యె ?

సరస్వతి—ప్రాణనాథా ! దేవర దివ్యశక్తిని విధేయురాలియం దారోపించుచున్నారు.

బ్రహ్మ—సరస్వతీ ! వింటివా ?

క. ఇప్పుడొకవింతనొకరుఁడు, మెప్పగనెమసృష్టియందుమెలపుగనుదయం,
బొప్పఁగఁగనిగిరిజాతప, మొప్పనిలిచివిష్ణురాజ్యమొందెశివుదయక్.

సరస్వతి—ప్రాణనాయకా ! నేనామహామహునిం జూడవలయు.

(ఇంతలో ద్వారపాలకుఁడు ప్రవేశించి)

ద్వారపాలకుఁడు—పరాక్ సరస్వతీ ప్రాణవల్లభా ! సకలజగత్సృష్టికార్యనిర్వహణ దక్షా ! నమస్కార్.

బ్రహ్మ—ఏమిరా సమాచారములు ?

ద్వారపాలకుఁడు—ఇంద్రాదిదేవతలెల్ల భవదీయదర్శనం బభిలషించి వాకిట నిల్చియున్న వారు.

బ్రహ్మ—వారిం బ్రవేశింపఁజేయుము.

(ఇంద్రవరుణులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

ఇంద్రుఁడు—

శ్లో. నమస్సరస్వతీనాథ నమస్తే హంసవాహన,
నమస్సర్వజనస్త్యేతే నమోవాణ్యైపునర్నమః.

అని నమస్కరించుచున్నాఁడు.

వరుణుఁడు—

శ్లో. నమఃపద్మోద్భవాయాస్తు పుత్రాయ కమలాపతేః,
నమోవాక్యస్వరూపిణ్యై శారదాయై నమోనమః.

అని నమస్కరించుచున్నాఁడు.

బ్రహ్మ—ఇంద్రవరుణులారా! కూర్చుండుఁడు. మీసర్వాభీష్టములు సిద్ధించుఁగాక.

ఇంద్రుఁడు—అదియే మహానుగ్రహము.

బ్రహ్మ—శతమఖా! నీవేమో నేఁడు పనికలిగి వచ్చినాఁడవు.

ఇంద్రుఁడు—

మ. కలకాలంబునుమీరుమమ్మునరయంగానుండుటంజేసిమా,
యలదైత్యుల్గడుగాసిజేయుతఱినత్యంతార్తితోనుండిమీ,
బలముంగాంచుటచేఁగదా విజయముల్ప్రాపించుటల్గావు నేఁ,
డలచంద్రుండదియేమొకన్మాఱఁగినాఁడాలించిపాలింపవే.

సీ. వేల్పులలోఁదానువేలుపై యుండియుఁగమలారినేఁడువికాసిగామి,
నిశలెల్లనిశంబునిష్కాంతులై యుండ నర్కాగ్నితేజంబులణఁగిపోయెఁ,
బూర్ణిమఁగానమిపౌర్ణిమాచేష్టల మానివేసిరియజమానులెల్ల,
నోషధులెల్లనిరోజంబులయ్యెను దేవతలెల్లనిస్తేజులైరి,
చంద్రునెడఁబాసి కావునజలగర్భ, వానిరావించిలోకప్రవర్తనంబు,
చెదరిపోకుండఁజేయుమీముదముతోడ, నమరులాహారహీనులై యలరఁగలరే.

కావున శశాంకుండెందున్నవాఁడో దివ్యదృష్టిచే నారసి యతనిరప్పింపుము దేవా!

బ్రహ్మ—(కొంచెమునేపు ధ్యానించి)

మ. పురుహూతావినుమెవ్వరోరిపులుమిమ్మున్నొంతురన్నాటయే,
గిరిజాసూనునిఁజూచినవ్వఁగఁగదా! గేడించిశాపించుటల్,
సురలయ్యుండియుఁరాజసంబుదగునాశోధింపసాధించిదా,
నగయంజంద్రునితప్పుగాకిదియిభాస్యద్రోహమాయెంచఁగన్.

గణాననుండు భక్తులర్పించిన పదార్థములఁ బొట్టనిండఁగ నారగించి వీధివెంట వచ్చుచుండఁగాఁగని చంద్రుండపహసింప నాదేవునకదివెక్కసమై యుదరంబుప్రీలి యుండ్రంబులెల్ల ధరణింద్రెళ్లిన నతిక్షుభితుండై చంద్రుంగనుఁగొనిన వారికపనిందలు కలుగునుగాక యని శపించెను.

ఇంద్రుడు—స్వామి! తర్వాత?

బ్రహ్మ—తరువాత చంద్రుండదివిని, "రాజనులకుఁ గన్పడనేల? వారి కపనిందలు కలుఁగనేల?" అనివిచారించి మానససరోవరంబునం దాగియున్నవాఁడు వానింబిలిపింపుము.

అతనిందోడ్కొని కైలాసంబునకేగి వానిశాపంబుమరల్ప గజాననగిరిజాగిరిశులం బ్రార్థింతము.

ఇంద్రుడు——స్వామి! చిత్తము.

వరుణా! నీవు వేగంబచని ఇంద్రుం దోడ్కొనిరమ్ము.

వరుణుఁడు——అట్లే కావించెదను. (వరుణుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

బ్రహ్మ——ఇంద్రా చంద్రునితో వరుణుఁడువచ్చువరకును మనము లోపలిభవనమున నుందమురమ్ము. (అని నిష్క్రమించుచున్నారు.)

(మానససరోవరపుసీను.)

[పిమ్మట మానససరోవరముచెంతవరుణుండునులోపలచంద్రుండునుప్రవేశించుచున్నారు]

వరుణుఁడు——అమృతకిరణా! పొడచూపుము; నేను వరుణుండ; సరస్వతీవల్లభు ననుజ్ఞవడసి నిన్నుం దోడ్కొనిపోవ వచ్చినాఁడ; మహాపురుషుల ననువర్తించుట నీయట్టి ద్విజరాజునకుం దగుఁగద? వేగంబనీవుబయలుదేరిరమ్ము.వచ్చినాతోముచ్చటింపుము.

చంద్రుడు——వరుణా! నీవేలయరుదెంచితివి.? ప్రాణబంధుండవగుటచేనీమాటలనుల్లంఘింపనుదగదు. (వినుము)

ఉ. ఎవ్వనిచేతనేమిపనికెంతబలంబొయొఱుంగలేకదా,
మివ్వసుధన్విభుల్ వృషభమీాసెననందగదూడఁగట్టుఁడీ,
చివ్వననంచుఁబల్కుమతిశీలతనున్ననికేమిసేయుదుర్,
దవ్వగదాచిదాత్ములకతథ్యశరీరవిమోహమెల్లెడన్.

ఉ. లోకమునందునాయునికిలోచనగోచరమయ్యె నేనిత,
ల్లోకులునిందపాల్పడుచులోపమునన్వసియింతురంచుదా,
నేకరథుండుపల్కెనీకనేలమదీయభవంబు,లోకులన్,
వీకనులిందపాల్పఁబుచువృత్తికినొల్లఁదపంబొనర్చెదన్.

కావున నేనింక నెవ్వరికిం బొడసూపక తపంబునఁ బ్రొద్దులుపుచ్చుచు సుగతింబొందెద; నేనీతోడ రాఁజాలను ; నీవుఁరకచనుము.

వరుణుఁడు——శశాంకా! జరిగినదానికేమిచేయఁగలము.మహాత్ములవలన శాపానుగ్రహంబులుపర్యాయంబునఁ గలుగుచుండును.

(చూడుము.)

క. దక్షుడునిన్నుశపించియుం , దక్షతశాపంబుఁదానె తప్పింపఁడె? మున్,
బుక్షపవాణీవల్లభు, వీక్షింపుముశాపమెల్లవేగమెయుణఁగున్.

కావున వేగంబ లేచిరమ్ము; నీశాపంబెల్ల గ్రమ్మరింప శతానందుండే చాలును.

చంద్రుఁడు—(దీనస్వరముతో) నేను సుధాకలశంబులతోడఁబుట్టియు, సుధాకిరణుఁడ నయ్యును, సురవిభులకెల్ల నన్నమనయ్యును. సర్వౌషధీనాథుఁడనయ్యును, బర్వపర్వంబునఁ బామునోటఁబడుటయు, నాపత్నులయెడ నాయభీష్టంబుపగిది నుండనీయక దక్షుండు శపించుటచే దేహంబుక్షీణించుటయు, నేఁడీశాపంబునుగలిగె; ఇట్లులెక్కలేని బాధలుపడుచున్నవాఁడ. నాకేనాటికిని సంతోషంబులేదయ్యె. నేనమరుండనగుటకుం జింతిలుచున్నవాఁడ. నేను చేసిన ప్రయోజకతకు నల్వురమొగమెట్లుకాంతు. నే నటురాకున్న నేమినాబ్రతుకు దినదినగండంబుగ నున్నయది.

వరుణుఁడు—ఓ వెఱ్ఱిచందమామా! నీవేమో "బాధలపడుచున్నానని" యనియెదవు. మాబోంట్లు పడుబాధలకు లెక్కయున్నదా? మాభయావస్థలవిన్ము—

సీ. ఏకాలమందునేరాకాసివచ్చిమారాజ్యంబులొందునోరహిదలిర్ప,
నేతారకాసురుఁడేవేళఁదావచ్చిమాటమోయించునోమొరటుఁజేసి,
యేదైత్యునకుఁదపంబిడేరివరములఁగొనివచ్చునోమమ్ముగోడుగుడుప,
నేనిశాచరునకునేయూడిగముసేయఁబాలాదుమోయనిభయమునొంది,
మేముపడుపాట్లఁజెప్పఁగమితములేదు, హరిహరులనాశ్రయించినురారులకును,
జేటుకల్గించుచుందుముసిద్ధముగను, నయినదైత్యులువత్తురన్భయముమెండు.

వెండియు.

క. కుశలముననుండనెవ్వఁడో, పిశితాశనుఁడేఁగుదెంచిపీచమడఁచుచుఁ,
విశదంబుగమాయందఱు, మశకంబులభంగిఁజూచుమదబలయుతుఁడై.

కావున మాయవస్థలనెన్నినచో నీయుండువిధంబు మహాసామ్రాజ్యంబు. ఇవియన్నియుం దలంచి లోకకర్తయగు చతుర్ముఖునను గ్రహంబునశాపవిమోచనంబంది దేవతలకొకింత యన్నంబుగలుగ సోమలతాదులకు నోషధులఁ బెంపుజెందింపుము. సామిత్రత్వం బంగీకరించి కాదనక నావెంటనెరమ్ము.

చంద్రుఁడు—ఆ. వె. నీవుహితుఁడవౌటనీతోడవత్తును, దగదుజనులకేనుమొగముఁజూప,
వట్టిపిందలెల్లవారలకగుఁగాన, బట్టయడ్డమిడుదుబయలికిపుడు.

(అని మొగమునకు బట్ట యడ్డము పెట్టుకొని బయలుదేరివచ్చును)

వరుణుఁడు—చంద్రా! ఇటుఇటు(రమ్ము) వివరించిమందిరంబునకుం ద్రోవ ఇదెఇదె.

(అని యిరువురు నిష్క్రమించిరి.)

[బ్రహ్మయు సరస్వతియు నింద్రుండును నెప్పటియట్ల కూర్చుండఁగ వరుణుఁడు చందునితోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వరుణుఁడు——స్వామి! చతురానన! వీఁడె చంద్రుఁడు వచ్చియున్నవాఁడు; సలజ్జుండై వస్త్ర పిహితాననుండై యిట నున్నవాఁడు.

బ్రహ్మ——మంచిది; వరుణా! కూర్చుండుము.

వరుణుఁడు——చిత్తము. (అని కూర్చోవలెను.)

బ్రహ్మ——చంద్రా! నేనుండఁగ నీకు సాధ్వసంబేల రమ్ము.

చంద్రుఁడు——(వచ్చి) శ్లో. నమోహిరణ్యగర్భాయ నమోస్తు పరమేష్ఠినే,
నమోస్తువాణి! తేనిత్యం శారదాయైనమోనమః.

స్వామి! చతురానన! వాణి! లోకపాలురాణి!

ఆత్రేయుండగు చంద్రుఁడు వందనంబిడుచున్నవాఁడు. (అని నమస్కరింపవలెను.)

బ్రహ్మ——వత్సా! ఇటు రమ్ము. కూర్చుండుము. (చంద్రుఁడు కూర్చుండవలయు.)
బాలకా! చంద్రా! నీకుశాపంబుగలిగిన నలిగి లోకవర్తనంబుడుపనేల? అట్టివి మాతోడఁ జెప్పినచో మేముచక్కపఱుపమా? ఇందు నీకు వేఱగువారు గలరా? ఏలరావైతి? నీయభిమంతంబేమి?

చంద్రుఁడు——నాజన్మకాలంబెట్టిదోకాని యెల్లప్పుడు నిక్కట్టులంబొందుటయే యగుచున్నది. పర్వపర్వంబునం బామునోటఁ బడుటయు, బహుళపక్షంబునకు క్షీణకాంతినగుటయునుండఁగా నన్నుఁజూచినవారి, కపనిందయుఁ గలుగనాయెను. నేనీలోకంబున నుండి యెల్లరనిందాపాత్రులఁ జేయు పాతకమున కొడికట్టఁజాల నన్ను వేఱుగ నెందేనుండ నెలవొసంగుఁడు.

బ్రహ్మ——వత్సా! నీవు వెఱవకుము; నీమీఁదిశాపంబుమరల్ప నేన, సమర్థుండ; అయినను శాపకర్తలగు గణేశగిరిజాగిరిశులం జూడంబోదము రమ్ము వారియెదుటనే నీశాపంబు డిగింపించెదను.

చంద్రుఁడు——ఏలినవారిచిత్తంబునఁగల యట్లొనర్పందగుదురు. అయినను నాదుమనవి యొకటిగలదు.

బ్రహ్మ——ఎట్టిది? వెఱవకనుడుపుము.

చంద్రుఁడు——స్వామి! వినుఁడు.

ఉ. శ్రీమదుమామహేశ్వరులచిన్నికుమారునినాగణేశునిన్,
మామకదృష్టిచేఁగనినమాత్రనిచండముప్రీలియుండ్రముల్,
భూమినిదొర్లఁగానకఁడుమూర్ఛమునుంగఁగజూచిచండియన్,
ధీమహితుండువచ్చియతితీవ్రముగాశ్రమమాన్చెనంతటన్.

ఉ. ఆతఱినగ్గజాననుఁడహంకృతితోననుఁజూచిచంద్రనీ,
వీతఱినన్నుఁగాంచియుహసించితి గావుననిన్నుఁజూచువా,
రేతఱిరిత్తనిందలకు నెట్టిమహామహులైనఁబాత్రులౌ,
గాతయటంచుశాపమిడి గ్రక్కునఁజేరెస్వకీయసద్మమున్.

ఉ. అంతటనాదుమూర్తి యిసుమంతయులోకములోనివారికిం
జెంతలఁజేరనీకకడుచింతనతోడఁదపంబొనర్తుఁగా,
కింతటనంచుమానసమునింకిటవాసముగాఁగనెంచియా,
త్యంతతపంబొనర్పఁగఁ బ్రయత్నమొనర్చితిభారతీపతీ.

ఉ. శంకరుమూర్ధమందుఁగలశాశ్వతమత్కళ నావహించితిన్,
శంకయొకింతలేక, గిరిజాపతికిన్గడునాగ్రహంబుతో,
దింకఁదలంపమిందలఁచియేమిగఁజేయునొ తెల్పరాదుమా,
రాంకవిభేదినన్నునిఁకహర్షముతోడుతనిల్వనిచ్చునే.

ఇన్ని యపరాధములనొనర్చి భవానీశంకరుల నెట్లు నిర్లజ్జుఁడనై సేవింతు? ఏ మొగంబున వారలనభ్యర్థింతు నిది యెల్లమదీయంబగు విజ్ఞాపనంబు. ఇట్లనేకాపరాధంబులొనర్చినకతంబుననాకడకురాఁ దలవంపులగుచున్నవి.

బ్రహ్మ—సోమా! నీకవియన్నియు నేల! నాతోడంజను దెంచినచో నిన్నాదేవుండాగ్రహింపఁడు. మఱి యనుగ్రహించును వెఱువకుము.

[ఇంతలో భటుఁడు ప్రవేశించి.]

భటుఁడు—తే-గీ. జయసకలలోకసర్జనచతురదేవ, పార్వతీపరమేశ్వరుల్ప్రభవమున,
లోకసంచరణంబునుజోకమీరఁ, జేయుచునువీరెపమపురిఁజేరిరిపుడ.

బ్రహ్మ—భృత్యా! మంచిది! నీవుపోయి పీఠంబులం దెచ్చియుంచుము.

భటుఁడు—మహాప్రసాదము (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

బ్రహ్మ—చంద్రేంద్రవరుణులారా! మనయభీష్టంబిందే సమకూడనైయున్నది. కైలాస యాత్రకుం బనిలేదు. వారిరాక కెదురుచూచుచుందము.

చంద్రాదులు—మహానుగ్రహము.

[పార్వతీపరమేశ్వరులు విమానముతోఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

(బ్రహ్మేంద్రవరుణచంద్రులును సరస్వతీదేవియుఁ నిలిచి నమస్కరించుచున్నారు.)

బ్రహ్మ—(శివునిగూర్చి) సృష్టిస్థితిలయకారణభూత! త్రిలోచన! నాయందలి యనుగ్రహంబుననాలోకంబెల్లఁ బవిత్రంబుగాఁగమాతపంబులన్నియుఫలింపభవదీయదర్శ

నంబులభించి సుఖులమైతిమి. తమకై యాసింహాసనంబుంచఁబడినది; దానియందుఁ గూర్చుండి మాకు లోచనాసేచనకం బొనర్పుఁడు.

సరస్వతి—(పార్వతింగూర్చి) జగన్మాత ! హిమాలయనందని ! నన్నుంబవిత్రంజేయ మీరలే తెంచినకతంబునఁ బుణ్యురాలనయితి. ఈ పీఠంబున నధిపసించి నన్నుం గరుణింపుము.

(అందఱు గూర్చుండవలెను.)

శంకరుఁడు—చతుర్ముఖా ! సృష్టివిశేషంబులేమి ?

క. ఈచంద్రుండీయింద్రుఁడు, నాచక్కినివరుణుఁడవలనమరులువరుసన్,
ఏచందమెఱుకసేయఁగ, వేచనుదెంచిరొయెఱుంగవివరింపుతగన్.

బ్రహ్మ—క. సర్వజ్ఞతమీకుండఁగ, నుర్వినిమీకెఱుఁగఁజెప్పనోజయుఁగలదే,
శర్వాణీప్రియవల్లభ, గీర్వాణులరాక నెఱిఁగికృపఁబ్రోవవలెన్.

శంకరుఁడు—చతురాననా ! అట్లైన నేనేయడిగెద వినుము.

క. మాగణపతికిన్భక్తులు, రాగంబుననొసఁగినట్టిరమ్యఫలంబుల్,
వేగంబమెసవివీథుల, రాఁగాఁగనినగియెవిధుఁడురాజసవృత్తిన్.

క. దానికిఁగనలిశపించిన, దానిఁకలోకముననుండఁదగదనుచుమదిన్,
బూనిశశాంకుఁడుదాఁగిన, దానత్రుణాద్యోషధులునుదామణఁగెమహిన్.

దానంజేసి లోకంబుల హవ్యకవ్యంబులు జరుగక జగంబులందంతట శ్రౌతస్మార్తకర్మ లోపంబగుటచే దేవతలకాహారంబులేక కృశించి దీనికిఁ బ్రతివిధానం బాచరింపఁ గోరి నిన్నుంజేరిరిగద ?

బ్రహ్మ—చిత్తము. కర్తవ్యశేషంబు తమయధీనమైయున్నది.

శంకరుఁడు—అందులకేమి యాలోచనచేసియున్నారు !

బ్రహ్మ—తమకుమారునిశాపంబుమరలింపను, సోమునను గ్రహింపను దమరే సమర్థులగుట వలనఁ దమసన్నిధానంబునకు రాఁ బ్రయత్నించుచుండఁదా మేమామీఁదిదయతోఁ బంగూపరి గంగాప్రవాహన్యాయంబున నిటకు విచ్చేసితిరి కావునచంద్రునకుంగల యిక్కట్టులం బాపుటకు వేఁడుకొనుచున్నాఁడను.

చంద్రుఁడు—లేచి (శివునకై తిరిగి)

క. లోకశివంకరశంకర, ప్రాకటసద్భక్తపోషపరమసువేషా,
నీకరుణయెమావేల్పుల, కాకరమగుఁగాక వేఱెయన్యముగలదే ?.

ఆత్రేయుండగు శశాంకుండు వందన మొనర్చుచున్నాఁడు. (అనినమస్కరింపవలెను).

చంద్రుఁడు—(పార్వతీదేవికై తిరిగి)

తే-గీ. తల్లిమీముద్దుతనయుఁడుదారిరాఁగఁ, గాంచియుఁపరాధినైతినిగావుమమ్మ,
శిశువులొనరించుతప్పులశిక్షగలదె? కానదయఁజూడుమనన్నుమృగంబునాక.

తల్లీ ఆత్రేయుండు చంద్రుఁడు వందనంబిడుచున్నాఁడు. (అనినమస్కరింపవలెను.)

శంకరుఁడు—చంద్రా! నీయపరాధంబుల క్షమించినాఁడను. నీశాపఫలం బెల్లప్పుడును లేకుండుఁగాక! విఘ్ననాథునిజన్మదినంబునమాత్రము ఫలించునుగావుత.నీవెప్పటియట్ల యామినుల నలంకరింపుము. తత్కాలశాపఫలంబును నొకమహాపురుషుం డొనర్పగల యపనిందాపరిహారచరితము వినుటవలన విముక్తియగును. నీకేమియుఁ గొఱంత యుండదు. నీమూర్తినెల్లయెడలఁ బ్రవర్తింపఁజేయుము.లోకములకార్తికలుగఁజేయకుము. నీవెట్టియార్తియుఁ బొందకుము.

చంద్రుఁడు—మహాప్రసాదము. దేవరవారి యాజ్ఞాప్రకారము చేసెదను.

శంకరుఁడు—చతురాననా! చంద్రుం గటాక్షించితిమి; వానిన్విభావరీసమయంబుల నలంకరింపఁబంపుము.

బ్రహ్మ—ఇంద్రవరుణులారా! వింటిరా! శంకరులమాటలు. ఇకఁజంద్రుం బురస్కరించుకొని పొండు.

చంద్రా! నీవింక శంకరునానతిని, గొంకక చని విబుధుల కుల్లాసంబొనర్పుము.

చంద్రుఁడు—అనుగ్రహము. తమచిత్తప్రకారము.

శంకరుఁడు—బ్రహ్మాండసృష్టికర్తా! వెళ్లివచ్చెదను.

పార్వతి—వాగ్దేవీ! ప్రియసఖి! వెళ్లివచ్చెదను.

సరస్వతి—మహానుగ్రహము; మహాగిరినందని!

ఇట్లందరును నిష్క్రమించిరి.

ఇట్లు నాల్గవయంకము.

పంచమాంకము.

స్వర్గలోకమున నింద్రసభలో.

[ఇంద్రుఁడును బృహస్పతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

ఇంద్రుఁడు—వాచస్పతీ! నేటికెల్లయాటంకములును దీరినవి.

తే-గీ. తారకాసురుఁ గెల్వఁగాఁదానుబూనె, జనకునాజ్ఞనుదగఁగవిశాఖుఁడెలమి,
రాజ్యభారంబువహియించెరమణతోడఁ,గార్యములవిఘ్నములనాపుగజముఖుండు.

ఆ-వె. విఘ్నసాధుశాపవికటవాక్యంబుల, విముఖుఁడైనచంద్రు వెఱపుమాన్పి,
సోమముఖ్యలతలసొంపుదక్కకయుండ, యామినులనునిల్పితజునికరుణ.

సర్వవిధముల గీర్వాణులకుఁ గార్యసాఫల్యంబొనర్చితినని యిప్పటికిం దోఁచెడును.

బృహస్పతి—పురుహూతా! నీచెప్పిన యట్లన్నిపనులు సమకూడినవిగాని యింకొక్కటి రాఁబోవుచున్నది. నీవును యమవరుణకుబేరులును నాయాపనులకై బ్రహ్మరుద్రుల సమీపంబులకుం దిరుగుటం జేసి రక్కసులెల్ల యుక్కుమిగిలి వర్తింప భూలోకంబున రాజవంశంబులం దుద్భవిల్లి బహుమాయలంజేయుచు సాధుజనులఁ బీడించుచుఁ దపంబులం జెఱుపుచు జన్నంబులబన్నంబు నొందించుచు లెక్కకుమిక్కిలిగ నెన్నటికినిమృత్యువునొందక భూమికి భారంబుగానున్నవారు. ఎప్పుడో యకార్యంబును నెరవేర్పవలసియున్నది.

ఇంద్రుఁడు—ఆచార్యా. ఇంద్రున కెన్నటికి సుఖంబుగల్గును? ఎప్పటికిని రక్కసుల బాధలే ప్రబలుచుండెను. నిన్నటివఱకును వాణీగౌరీవల్లభుల ననుసరించి యనుసరించి యీపనులన్నియు నెరవేర్చితిని. భూమివచ్చినచోఁ దద్భారావతరణార్థం బర్థింప మరల వారల సన్నిధానంబున కెట్లేగనేర్తు. ఇంద్రునిపనియంతకష్టముగల దెద్దియును గాదుగద? మూఁడులోకంబులఁ జీకాకుపడనీక కాపాడవలయును. ప్రతిసమయమునను దితిజన్ములే మనలవేపుకొని తినుచున్నారు.

బృహస్పతి—మహేంద్రా! నీప్రభుత్వంబువలనఁ ద్రైలోక్యమును వర్ధిల్లుచున్నయది. నీదువజ్రంబె సర్వజనులకు విరోధినిరసనంబొనర్చుచున్నయది. ఒకానొకసమయమునఁ బ్రబలశత్రువులచే నీకలజడి గల్గినచో ముమ్మూర్తులు నిన్నుం గాపాడుచున్నారుగద! ఈ పర్యాయము శ్రీమహాలక్ష్మీప్రియుండైన శ్రీమన్నారాయణుని యొద్దకుఁ బోయి భూదేవిపని నెరవేర్పుము. ఇదియునుంగాక విశేషించి రాక్షససంహారంబున కా దైత్యారిగాక యింకొకరు సమర్థులుగలరా?

ఇంద్రుఁడు—

సీ. ఆచార్య! మీరలాహరిని జెప్పినయట్ల యతఁడె లోకస్థితికర్తృభంగి,
దైత్యులనెల్ల రఁదగనిహతులఁ జేసియాదితేయులనెల్లనరసి ప్రోచు,
నతఁడె యాశ్రితవత్సలాత్ముఁడు హేయగుణరహితుఁడాపన్నరహితుండు,
కల్యాణగుణుఁడు విజ్ఞానస్వరూపుఁడు బ్రహ్మాదిలోకసత్పాలకుండు,
చతురుడాతఁడులోకముల్ సరవిఁబ్రోవఁ, గంటికినిరెప్పకైవడిఁగరుణతోడఁ,
గాచుగావుత మీవచోగరిమచేత, బడలికలందీర్తు భూదేవివచ్చెదనుక.

బృహస్పతి—ఇంద్రా! నీవిఁక బడలికలుదీర విశ్రమింపుము. నేనును గృహంబునకరిగి యా యా వేళలకుఁ బ్రత్యాసన్నుఁడ నయ్యెద.

అని యిరువురు నిష్క్రమించుచున్నారు.

(శుద్ధవిష్కంభము)

[పిమ్మటఁ భూదేవియు వేత్రవతియు క్షేత్రపురుషుఁడును బ్రవేశించు చున్నారు.]

భూదేవి—సఖి! వేత్రవతి! ఇక్కాలంబున రక్కసులెల్ల లెక్కకుమిక్కిలిగ వెక్కసంబుగఁ గ్రిక్కిరిసి యున్నవారు. వారివారికి పెక్కుకసంతానమును జక్కఁగ సాగుచున్నది. ఎందఱైనఁ బెరుఁగుటయేకాని యొక్కండైన నస్నెడబాయుటలేదు. ఇంద్ర యమవరుణాదులలోకంబుల లోకంబులై శూన్యంబులుకాఁగా నామీఁద నతిభారంబుప్పతిల్లుచున్నయది. ఇపుడీయసురలరూపు మాపువారెవ్వరు? ఏది దిక్కు అబ్బా!! యీభారమున కోర్వజాలను.

వేత్రవతి—తల్లీ! కాలుండు గలండు. కాలప్రేరితులై యసుర లుసురులు వీడెదరు; వెఱవకుమమ్మ!!

క్షేత్రపురుషుఁడు—జగద్ధాత్రి! ధాత్రి! తల్లీ నీవేమియుఁ గసుగందకుము. శేషకూర్మ వరాహ దిగ్దంతావళకులగిరులపై నీభారంబునిచి దేవేంద్రునికడకుంబోయి యాతనితో మనయిక్కట్టులం దెలుపుదము. ఆతండేగద త్రైలోక్యపాలకుఁడు అతం డెద్దియైన గతికల్పింపఁగలండు. లేకున్న నీదు ప్రాణనాథుండగు పద్మనాభుండుండ మనకేమిభయంబు?

భూదేవి—వత్సా! మనోవల్లభుల కిట్టి స్వల్పకార్యంబులం జెప్పనేల? ఇంద్రాదులచే నయ్యెడు కార్యంబునకు వారింగోరనేల? ఇంద్రునివద్దకే పోవుదము.

వేత్రవతి—అమ్మా! ఇట్టిమహాత్కార్యంబొనర్ప నింద్రుఁ డెంతటివాఁడు! అతనికేయం తసామర్థ్యంబుండినచో యెన్నిసారు లసురులచే బన్నంబుఁబొందినవాఁడు కాఁడు? యమవరుణప్రభృతులును దమతమయధికారంబులు తొలఁగి పెక్కుమాఱు లల జడిపొందినవారుకారా? నీయందలిరాక్షసులనణంప నింద్రుంను చాల కునికి నిక్కువంబు. కావున భవన్మనోహరుల కడకుం బోవుటయే శ్రేయస్కరంబని తలంచెద.

భూదేవి—అట్లయిన నింద్రాదులతోడం బోవుదము.

[అని యందఱు నిష్క్రమించి సభాసీనుఁడయిన యింద్రునికడకు వచ్చుచున్నారు.]

ఇంద్రుఁడు—(ససంభ్రమముగ లేచి) మహీమహాదేవి! శతక్రతుండు వందనంబిడుచున్నాఁడు.

బృహస్పతి—(లేచి) వసుంధరామహాదేవి! వాచస్పతి మ్రొక్కుచున్నాఁడు.

భూదేవి—అన్నలార! మీరుభయులును గుశలులు గండు.

ఇంద్రుఁడు—తల్లీ! పీఠంబు నలంకరింపుఁడు.

భూదేవి—నా మొదటిపీఠంబు దిట్టపఱచినం జాలును. పీఠాంతరంబు లేల?

ఇంద్రుఁడు—ఏమితల్లీ! యట్లానతిచ్చుచున్నారు?

భూదేవి—క. నీవింద్రుఁడవై యుండియు, నావికృతులనాలకింపవాయిక్కట్టుల్,
పోవఁదగఁ జేయువిధముల, నేవరు సనుదలఁపవైతి వేమనుదింద్రా!

ఇంద్రుఁడు—ఏమి బాధలు? సెలవిందు తల్లీ! మీయాజ్ఞాప్రతీక్షుండై యున్నవాఁడ

భూదేవి—సీ. భువిజరాసంధుఁడన్ భూపతి క్రూరుఁడక్షౌహిణీశతముల సైన్యములను,
సాళ్వపౌండ్రకశైబ్యజనపతులును శిశుపాలకంసాదులుబహుబలాఢ్యు,
లురుతరసైన్యసదోపాసకులునన్నుఁ బదఘట్టనంబులబాధపఱచి,
మరణవర్జితులయిమహితతపంబులదోర్వీర్యవంతులై దుష్టబుద్ధి, [లగుచు,
దర్పమునఁ గాలకాలదండముల గెలిచి,మృత్యునకుఁదామెయొక్కటిమృత్యు
నాకుభారంబుగాఁగనుగడలును, నుక్కుమిగిలిరివారలయుక్కణంపు.

ఇంద్రుఁడు—తల్లీ! ఆరక్కసులుక్కుమిగిలి పెక్కుతపంబుల రాయంచజక్కిఁజోదు మెప్పించి బాహుబలంబుల నిఖిలసురాజేయులై లెక్కకుమిక్కిలియగు బలంబుల నిఖిలలోకంబుల బాధించుచున్నవారు. వారలయుక్కడంప ముక్కంటికైన నరుదన నితరులెంతవారు? కరటిరక్కసులఁ బరిమార్పఁ గరటీంద్రపాలకుండుగాక వేఱొక్కరికిఁ దరంబుకాదు. కావున, తల్లీ! మనమందఱమూ మాధవుకడకుం బోదము.

భూదేవి—క. నాకెట్లురోఁగఁదీరును, నాకాధిప! సాదుకార్యనయమును దీర్పన్,
శ్రీవిష్ణుని శ్రీకేశవుకడకరుగుము, నాకై ప్రార్థింపుమతని నతితతియుతిచేన్.

క. ఈరాక్షసభారంబున, వారాహాధులీపశేషవరు లెట్లైరో,
రారాదు నాకుకు నిటపైఁ బోరామి యెఱింగినన్నుఁ బోనిమ్మటకున్,

క. నీవునువాచస్పతియును, దేవతలందఱునుగూడిస్థిరతరభక్తిన్,
బ్రార్థింపఁగ! వేవేగమచనుఁడు నేను వెనుకకరిగెదన్.

ఇంద్రుఁడు—తల్లీ! మహాప్రసాదము. మీరు విజయము చేయుఁడు.

భూదేవి—క్షేత్రపురుషా! ముందు నడువుము. వేత్రవతీ! మనము వెళ్లుదము.

వేత్రవతి—చిత్తము. (అమ్మా! ఇటునిటు)

(అని మువ్వురు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇందు్రిఁడు—(బృహస్పతితో) స్వామీ! మనపైనీభారంబు పెట్టి సర్వంసహాదేవి వెడలెను. మనమిరువురమేగాకయగ్ని యమనిఋతివరుణవాయుకుబేరేశానులంగూడఁగల్పుకొని చతుర్ముఖుని సాన్నిధ్యంబునకుం బోదము. ఆమహామహుఁడానతిచ్చిన కార్యంబు లెల్లం జేసికొందము.

బృహస్పతి—ఆ! ఇది తగును.

ఇందు్రిఁడు—ఎవఁడురా అక్కడ.

[భటుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

భటుఁడు—అయ్యా! ఏమియాజ్ఞ?

ఇందు్రిఁడు—దిక్పాలురనెల్ల రాఁబనుపుము.

భటుఁడు—మహాప్రసాదము. (అని నిష్క్రమింపవలెను.)

[పిమ్మట యమవరుణకుబేరులు ప్రవేశించుచున్నారు.

యముఁడు—దేవేంద్రా! దేవతాస్త్రర్వభౌమా! తమయాజ్ఞ యయినదనఁగా నందఱము వచ్చినారము.

ఇందు్రిఁడు—యమవరుణ కుబేరులారా! కూర్చుండుఁడు. (కూర్చున్నతరువాత)

ఇందు్రిఁడు—

తే. గీ. భూమిలోనున్న రాక్షసుల్బాదవడంగి, పోకయుంటను నిల్వఁగా లేకభూమి,
యిటకువిచ్చేసిసర్వంబు నెఱుకపఱిచెఁ, గాన మీమీబలంబులుగాంచుటొప్పు.

యీ రాక్షసభారంబున నగుగుందునం దానునిల్వలేనని తెలఁపుటపనిగా మహీమహాదేవి యిటకువిచ్చేసి రాక్షససంహారం బాదేశించచనియె. మీరలేరేని యారక్కసుల నుక్కడపం దలకొందురా? లేక మనమెల్లరము సేనావ్యూహంబు సమకట్టి పోర జయింతమా? మీ యాలోచనలం దెల్పుఁడు.

యముఁడు—ఇంద్రా! మనమందరమే కాదు. త్రిలోచనుండైన వారల నుక్కడంగింపం జాలఁడని యెన్నెద. వారలవరంబు లట్టివై యున్నయవి.

ఇందు్రిఁడు—వరుణకుబేరులార! మీమీతలంపులేవి?

వరుణుఁడు—దేవేంద్రా! యముని వార్త లొప్పియున్నవి; మనమామక్కంటికడకుంజని యాతనిం బ్రార్థింతము.

కుబేరుఁడు—పురుహూతా! మనము దైత్యవిరోధియగు పారిజాతుకడకుం బోదము.

ఇందు్రిఁడు—బృహస్పతిగారూ! మీతలంపేమి?

బృహస్పతి—ఇంద్రా! మనమందఱముసత్యలోకంబునకుంజనిపద్మజుంగాంచివినయపూర్వకంబుగ మనకార్యంబు విన్నవించి యాతం డేపని నియోగించిన దానిం జేయుందము.

[అనఁగా నందఋను నిష్క్రమించి బ్రహ్మసభకుపోయి బ్రహ్మయెదుటఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

బృహస్పతి—(బ్రహ్మతో) స్వామీ! లోక స్రష్టవగు మీకు నొకసంగతివిన్నవింప నింద్రాది బృందారకులు వచ్చియున్నవారు.

బ్రహ్మ—అందఱఁ గూర్చుండుఁడు.

ఇంద్రాదులు—చిత్తము.

బ్రహ్మ—(బృహస్పతితో) ఆంగిరసా! వీరలు వచ్చినకార్యమేమి?

బృహస్పతి—స్వామి! జరాసంధ శిశుపాలసాళ్వయవనశైబ్యపౌండ్రక దంతవక్త్ర కంస చాణూరాదిరాక్షసు లనేకసహస్రాక్షౌహిణీబలయుతులై మృత్యువునొందక పెచ్చు పెరిఁగి తన్ను బాధించుచుండఁ దానాబాధలోర్వఁజాలననియునారక్కసు స్రుక్కిం పవలయుననియు ధాత్రీదేవిస్వర్గంబునకువచ్చియిందు)ంగోరియెప్పటియట్లచనియె. తత్కార్యంబుదీర్ప సమర్థులు తమరేకదయని యింద్రాదులు వచ్చినారు.

బ్రహ్మ—ఇంద్రాదులార! మీరువచ్చినకార్యంబు సమకూర్ప నేనుజాలను.వారలు పెక్కు వరంబుల నొందియున్నవారు. వారలదోరింప నాగరుడధ్వజుండుతప్ప వేఱొకరు చాలరు. కావున వారిజాక్షుకడకుంబోయి విన్నవింప నాతండు మనుజుండైపుట్టి వాడిమగంటిమిని నాయసురుల యసురులఁగొనును. మనము క్షీరాబ్ధికడకుంజని సరసి జాక్షుని సేవించి మనయిక్కట్టులం జెప్పికొందము రండు.

ఇంద్రాదులు—చిత్తము. మహానుగ్రహము.

(అనఁగా నందఋ నిష్క్రమించిరి.)

ఇట్లు పంచమాంకము.

షష్ఠాంకము.

[అటుతర్వాత విశ్వావసుండును, చిత్రరేఖయు విమానముమీఁద సంచరించుచు భూలోకచరితముల గనుఁగొనుటకై ప్రవేశించుచున్నారు.]

చిత్రరేఖ—ఆర్యపుత్ర!

క. భూలోకచరిత్రంబుల, నాలోకింపంగనాకుహర్షంబొదవెన్,
ఏలోకంబులకైనన్, భూలోకమె వృద్ధికరము పుణ్యకరణతన్.

ఉత్తరదేశంబున దృష్టినిగుడింపుము. ఈదేశంబెయ్యది?

శ్వావసు—సఖి! ఇది ఘూర్జరదేశము.

చిత్రరేఖ—నాథా ! జగన్మోహనకరంబై జితజయంతవసంతకంతునలకూబరంబై లోచనాసేచనక సౌందర్యంబై శృంగారరసంబు మూర్తీభవించిన విధంబునన లోకసామాన్యంబై పరతత్వంబువడువున ననిర్ధార్యమాణ స్వరూపప్రకారంబై స్వయంజ్యోతియగు నొక్కమనోహరాకారాం బల్లదె లోచనగోచరంబయినది. ఆమహామహుని సన్నిధికిం జని దండవత్ప్రణామంబులొనర్పమనంబుత్సాహితమగుచున్న యది. గంధర్వజాతిప్రయుక్తగంధంబడంగి యేమిహేతువో నామనంబామనోహరరూపమనుజుం జేరి మ్రొక్కంగఁ గాంక్షించుచున్నది. ఈవింతయేమి? సెలవిండు.

విశ్వావసువు—ఓకాంతా! ఆమహాపురుషుండు గరుడవాహనుండు.

చిత్రరేఖ—(భక్త్యావేశముతో) శ్రీవైకుంఠనగరంబుననుండి విధి శివసనకాదులకైనం దర్శనంబీయనియతండు పరాత్పరుండయ్యును మానుషలోకంబున సకలమనుజనయన విషయుండెట్లయ్యెను?

విశ్వావసువు—ప్రియసఖి! వినుము;

సీ. ఆత్మదర్శనమెల్ల నాత్మలకమరంగ నవ్యాజకరుణచే నాత్మఁదలఁచి,
తనదర్శనంబిచ్చి తగినపూజలనంది తనలోకమివ్వంగఁదలఁచివారి
కనవరతంబును హర్షంబులిచ్చుచునందఱిలోతానెయవతరించి,
దర్శనస్పర్శనల్లగనొనర్చుచు వారియత్యంతభక్తికి నాదరించి;
తనదులోకసుఖంబుల దయనొసంగ, యుగయుగంబుల నవతారయోగమొంది,
దుష్టశిక్షణయును శిష్టపోషణంబుఁ, జేయనరుఁడగుహరి తానె సిద్ధమబల!

మఱియునుఁ "పరిత్రాణాయసాధూనాం వినాశాయచదుష్కృతాం, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామియుగేయుగే" అని ప్రతినయొనర్చినకతంబునని త్తఱి నీ మహీలోకంబున యదువంశంబునఁ గృష్ణుండై జనియించినవాఁడు. ఆమహితునిసౌందర్యంబే నీకు లోచనాసేచనక మయినది.

చిత్రరేఖ—ఆర్యపుత్ర! ఇప్పుడెవ్వరైనఁ బ్రార్థించిన నావిర్భవించిరా? లేక స్వేచ్ఛాపూర్వకంబుగ నావిర్భవించిరా?

విశ్వావసు—ఉ. దేవతలెల్ల రక్కసులతీవ్రత కోర్వఁగలేక ధాతకున్,
వేవినిపింప నాతఁడును విష్ణునిసన్నిధి కేఁగిమ్రొక్కి స
ద్భావముతో నుతింపఁగను భక్తదయాళుఁడు సమ్మతించియి
చ్ఛావిధిఁ గృష్ణుఁడై నెగడె శౌరి యపారకృపాక్రమంబునన్.

భూభారంబు నిర్వహించి నివర్తించుకొఱకు దేవతలెల్లఁ బ్రార్థింప దేవకీవసుదేవులకు నందనుండై నందునిల్లాలు యశోదకడం బెరిఁగిఁ దుష్టరాక్షసులగు పూతనాశకటతృణా

వర్తబకవత్స ధేనుక ప్రలంబ కేశివ్యోమ కువలయాపీడచాణూరముష్టికకంస పంచజన ప్రముఖులనుక్కడంచి విద్యాభ్యాసంబొనర్చి భీష్మకతనూజాత రుక్మిణింబెండ్లియాడి ద్వారకాపురంబున బలభద్రసహితుండై యున్నవాఁడు.ఇట్లుయుగయుగంబుల దేవర్షి కార్యంబులం బాలించుచుండును మనమునుభూలోకంబునకుండిగి శ్రీకృష్ణబలభద్రుల సందర్శించి కృతార్థులమగుదము.(అని క్రిందికిడిగి యిటునబుచూచి)ప్రియసఖ!-చూడుము. ఎట్టయెదుట నెవ్వఁడో తపంబు సేయుచున్నవాఁడు.

చిత్రరేఖ—ఆర్యపుత్ర!ఇతండువిష్ణుభక్తుండు కాఁబోలును!దగ్గరంజేరివంచనమైన ర్థమా?

విశ్వావసు—ముగ్ధా! ఆతంపు విష్ణుభక్తుఁడు కాఁడు. సూర్యభక్తుఁడు; సౌరోపాసనఁ జేయుచున్నాఁడు.

చిత్రరేఖ—తే.గీ. ఏమియాశ్చర్యమిది? నాథ! యీతఁడుర్వి.

సకలసులభుఁడఁ బద్మలోచనుఁడై యుండ,
సర్వశక్తుని విడనాడి స్వల్పశక్తి,
యుక్తు దూరస్థు నెట్లు దా నోమె రవిని.

పరాత్పరుండై యపునరావృత్తిపదం బిచ్చుటకై శ్రీమన్నారాయణుండవతరించి తనయూరనేయుండ నీతనికిట్టి యజ్ఞానోత్పత్తిరాఁగతంబేమి?

విశ్వావసు—క. అఁడర్థకామవశుఁడై, వితథంబుగఁద పమొనర్చి వేల్పులగమిచే,
నతితుచ్ఛములగుకోర్కులఁ,గుతుకంబునఁబొందియుండుఁగుచ్ఛితుఁడౌటన్.

ధనపిశాచాయత్తచిత్తుండై సూర్యునారాదించుచున్నవాఁడు.

చిత్రరేఖ—భగవత్సన్నిధియున్నను జనులుభగవత్పరులుగాకయన్యదేవతాపరులేల కావలెను? చేతనులరక్షింప నవతరించిన శ్రీకృష్ణు లీతపసిం గావలేరా? అది యేమి?

విశ్వావసు—అనాదికర్మ వాసనావశంబునఁ గొందఱుభగవత్పరులు కానేరరు.వారికిజన్మంబుల నేకంబులుగలుగ సంసారచక్రంబునఁ బరిభ్రమింతురు.

చిత్రరేఖ—ఇట్టివారికెప్పటికైన ముక్తికలుగునా?

విశ్వావసు—భగవంతుని నిర్వ్యాజకృప, యెప్పుడిట్టివారియందుఁబ్రసరించునోయప్పుడె "జాయమానంహిపురుషం యంపశ్యేన్మధుసూధనః, సాత్వికస్సతువిజ్ఞేయస్సవై మోక్షార్థచింతకః." అను న్యాయంబున భగవత్పరులై పరమభక్తియుక్తులై జన్మరాహిత్యమైన శుద్ధసత్వపరమపదవిం బొందుదురు.

చిత్రరేఖ—ఆర్యపుత్ర! అది యటుండనిండు, ఇట్లు సూర్యోపాస్తి చేయుచున్నవాఁడెవ్వఁడు?

విశ్వావసు—కాంతా! ఇతండు సత్రాజిత్తు; మధురాపురవాసియయ్యును శ్రీకృష్ణులతో ద్వారకం బ్రవేశించియున్నాఁడు. సూర్యునారాధించి స్యమంతకమణిం బడయును; ఆమణి దినదినంబును శతభారంబుల కాంచనంబొసంగును. దానం జేసి ధనపూర్ణుండయి కృష్ణుం దెగడ వేఁచియున్నవాఁడు.

చిత్రరేఖ—ఆర్యపుత్ర! ఇది మఱియు వింతయయ్యె; చేతనునకు భగవంతునిపై భక్తిలేకున్ననుండుఁగాక. వారివిషయమున నపరాధము చేయఁదలంచుటయుంగూడ నతిపాపావహము; నాథా! యట్లైన వీనికి ననతిదూరకాలంబున నాపదరాఁబోవుచున్నది.

విశ్వావసు—కాంతా! చూడుమల్లదె భాస్కరుండు సత్రాజిత్తునకు వరంబియ్యభూతలంబున కవతరించుచున్నాఁడు.

చిత్రరేఖ—(చూచుచు,) ప్రాణనాథా! రెండవసూర్యునివలెఁ బ్రకాశించు నవ్వస్తువెద్ది

విశ్వావసు—అదియె స్యమంతకమణి.

చిత్రరేఖ—అట్లయ్యె నేని నచటిచిత్రంబులాలోకింతమురమ్ము (అనఁగా నిరువురు నిష్క్రమించిరి.)

ఇది మిశ్రవిష్కంభము.

శ్రీకృష్ణబలరాముల కచేహరి (ద్వారకాపురము.)

[పిమ్మట—శ్రీకృష్ణుఁడు బలరాముఁడు—ఉద్ధవుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.]

శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామమూర్తీ! మనమీలోకంబున నవతరించినకార్యంబులలోఁ గంసుని వధతో ననేకకార్యంబులు ముగిసినవి. ఇంకను జరాసంధ శిశుపాల దంతవక్త్రసాళ్వ పౌండ్రక దుర్యోధనులున్నవారు. జరాసంధుండుసహస్రాక్షౌహిణీసేనాసమేతుండు. సేనలనన్నిటిఁ బోరిగొనినఁగాని జరాసంధుం జంపఁదగదు. అదియునుంగాక వానిని మనము చంపక, భీమసేనునిచేఁ జంపింపవలయును. అట్లైన నాతనిచే ననేకులగు నమరవైరులు సమయుదురు. కాలయవనుం బరిమార్ప ముచికుందుం బనిచితిమి. ఆపని యుం గడతేరె. మీరును రాక్షససంహారంబొనర్ప సహాయులైయుంటిరిగద?

బలరాముఁడు—సోదరా! నీసంకల్పమునకువికల్పంబు గలుగునా? పూర్వభవంబుననీవు నాకగ్రజుండవైనప్పుడు నీకు నేననుజుండనై నీకుం గైంకర్యంబు లొనర్చితిని, ఈ జన్మంబున నీవు నాకనుజుండవై నన్నుంబూజించెదవు. నీచర్యలనెన్న నెవ్వరికితరంబు? నీకగ్రజుండనైనను నీమీఁది ప్రేమచేత నీయిష్టంబులఁ జేయందలంచెద. నాకునిష్టంబులైనను నీకు విపరీతంబులయ్యెనేని వానింగావింపం దలంకొనను.

శ్రీకృష్ణుఁడు—అగ్రజా! మీయనుగ్రహంబునకు మేరలేదు,

ఉద్ధవా! పితృవ్యా! మీమంత్రాలోచన మమ్ముల జయింపఁజేయుచున్నది. మీకెల్లప్పుడు మాయందుఁ బ్రేమకలిగి యుండుటంజేసి మేము కృతకృత్యులమగుచున్నాము.

ఉద్ధవుఁడు—స్వామీ! నాయందుఁగల దయావిశేషంబువలనఁ దమరీలాగున ననుచున్నారుగాని మీయభిమతమున కేనెంతవాఁడను.

(ఇంతలో సత్యకుఁడు ప్రవేశించి)

సత్యకుఁడు—స్వామిన్! దయానిధే! మీరు మాయదుకులంబునం బుట్టినవారయ్యును బరమపురుషు లగుటచేత మిమ్ముసేవింప బ్రహ్మరుద్రాఖండల బ్రహ్మర్షి దేవర్షి ముఖ్యులు వచ్చుచుఁ బోవుచునుందురుగద? ఆవిధంబచ్చుపడ నేఁడు, సూర్యుండో శిఖియో సుధాంశుఁడో యబ్జాసనుండో మఱియే తేజశ్శాలియోమీదర్శనంబునకున్వచ్చుచున్నవాఁడు. వాని తేజంబు మాకన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పుటంజేసి చూడ భయంబందుచున్నవారము. అట్లుంగాక యిది యొకయసురమాయయో? మీరే యారసి మమ్ముం గాపాడ సమర్థులు.

శ్రీకృష్ణుఁడు—(కొంచెముసేపు ధ్యానించి) పితామహా! మఱి యెవ్వరుగారు; మన సత్రాజిత్తు; సూరునారాధించిసూర్యునివరంబున మణినిజెంది మణిసహితుండై వచ్చుచున్నవాఁడు; ఆతేజస్సు స్యమంతకమణి కాంతియైయున్నది.

సత్యకుఁడు—(పరిహాసముతో)స్వామీ! ఆమణి యేమిచేయఁగలదు. ఇంతకాలంబునుండి తపంబొనర్చి "కొండత్రవ్వియెలుకనుగొనుటయయ్యె" అను నట్లొకమణిని సంపాదించినందున నీతండుపొందిన ఫలమెద్ధి? ఏమిలాభము సంపాదించినట్లు?

శ్రీకృష్ణుఁడు—తాతా! అట్లుకాదు; ఆమణికి నిత్యంబును షోడశోపచారములతోఁబూజసల్పినచో నద్దాన దినదినంబును నూరుభారములకాంచనంబు లభియించును; సత్రాజిత్తుం డందుచే నైశ్వర్యయుక్తుండై మమ్ము ధిక్కరింప వేఁచియున్నాఁడు.

సత్యకుఁడు—బ్రహ్మయు నింద్రుండును నిన్నుం బరీక్షించి బాగుగానే వారిఫలములనొందిరి గద? ఇంక నీతండు పరీక్షించువాఁడు.

శ్రీకృష్ణుఁడు—రానిమ్ము; వచ్చినతోడనే యన్నియుం దెలియును. నీవుపోయి జనులభయంబుడుపుము.

సత్యకుఁడు—మంచిది ఆలాగె చేసెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

(తెరలో బిగ్గరగా)

ఓహో రాజపురుషులార!

గీ. సూర్యుఁగూర్చిసత్రాజిత్తుసుస్థిరుఁడయి, తపమొనర్చిమహారాజుఁదరియవచ్చె,
మణిసహితుఁడయిమందిరాంగణముపురముఁ, దగునలంకారమొనరింపఁదగినవారు,

ఉద్ధవుఁడు—శ్రీకృష్ణా! బలరామా! సత్రాజిత్తు బహుకాలంబు దపంబొనర్చి మణిసహితుండై నేటికాలంబునకు స్వగృహంబునకు వచ్చెను. మనపట్టణంబునయున్నవాఁడగుటంజేసి యతని సంతోషసమయమున మనము సంతోషింపవలసినదేగద? అచ్చటికందఱము పోవుదమా?

శ్రీకృష్ణుఁడు—ఉద్ధవా! నీమాటలు సర్వసమ్మతములు. అయినను సత్రాజిత్తు మణిప్రతిష్ఠాది శుభములఁ జేయంబోవుచు, అతండే మనల నాహ్వానంబు సేయును. అనంతర మచటికిం బోదము; అంతవఱకు శిశుపాల జరాసంధ జిగీషాయత్తచిత్తులమై యిందె యుందము.

(తిరిగి తెరలో బిగ్గరగా)

ఓహో రాజపురుషులార!

గీ. సూర్యుఁగూర్చిసత్రాజిత్తుసుస్థిరుఁడయి, తపమొనర్చిమహారాజుఁదరియవచ్చె,
మణిసహితుఁడయిమందిరాంగణముపురముఁ,ఎగునలంకారమొనరింపఁదగినవారు.

అదుగో సత్రాజిత్తువచ్చు నుత్సవంబునకుఁ గార్యపరులు మాట్లాడుచున్నారు. మనము నాలోచించుటకు నంతర్గృహంబునకుం బోదము. (అని నిష్క్రమించిరి)

సత్రాజిత్తు మందిరము.

[పిమ్మట మణిసహితుండై సత్రాజిత్తురాఁగాఁ బ్రసేనుండును మంత్రులును నెదురుగ నేగి నమస్కరింపఁగవచ్చి యందఱును సభాసీనులగుచున్నారు.]

సత్రాజిత్తు—సోదరా! ప్రసేనా! ఇటురమ్ము; (అని దగ్గరకు చేరదీసికొని) మంత్రులారా! మీయనుమతంబున నాఁడట్లు వనంబునకుంజని యరవిందబాంధవుంగుఱించి తపంబొనర్చిసూర్యానుగ్రహాతిశయంబున స్యమంతకరత్నంబునొంది సంతసంబుననరుదెంచితి. మనరాజ్యంబునఁ బ్రజలందఱు సుఖులైయున్నవారుగదా? ప్రసేనా!నగరునమీవదినెయుం బాలికయుఁ గుశలులెగద? మంత్రులార! ప్రకృతిమండలంబెల్ల కుశలంబె గద?

మంత్రి—మహారాజ! మీతపశ్చర్యాక్రమంబును స్యమంతకాదానభంగియుం వినం గోరుచున్నారము.

సత్రాజిత్తు—విను సచివోత్తమ! వివరింతు; దినమణి కృపచేతఁ బడసిన వృత్తమెల్ల నతి నిష్ఠతో నేను హరిదశ్వునెదుటఁ దపంబునల్పుచునుండ భాస్కరుండు తిగ్మాంశువు లడంచి తేజస్స్వరూపియై సాక్షాత్కరించి తాఁజతురముగను "వత్స! చాలుఁ దపంబు; వరమొసంగెదవేఁడు" మనిపల్క ధనమంచునడిగినంత,

తే-గీ. మణివరంబిదినీకిచ్చుమహితధనము, లింకదీనినిగొనిచనిశంకదక్కి,
దేవతార్చనవిధిగఁబూజావిధాన, మమరఁజేయుము నిత్యహేమాళినిచ్చు.

మఱియు

క. దినముశతభారమితముగఁ, గనకంబొడఁగూర్చునీకుఁగలఁగకుమింకన్,
ఘనమగుశుచిత్వమెడలిన, ననిష్టమగునీకునిష్ఠదలఁగకుమెప్పుడున్.

క. మణినిధరింపఁగఁదలఁచిన, క్షణమైనసుశుచితవిడువఁజనదెప్డుమహిన్,
అణుమాత్రమైనశుచితా,గుణమెడలినఁగీడు ; నిజముగుణరత్న నిధీ.

ప్రమాదంబున దీనినిధరించి గ్రామబహిఃప్రదేశంబున కేగిన వానికి మరణంబు సిద్ధంబు. ఇయ్యది దీనివృత్తాంతంబు. రేపకడ దీనిని గృహంబునఁ బ్రతిష్ఠసేయవలయును. తగిన సంభారంబులం గూర్పించుము. నేను నంతఃపురంబునకుం జనియెద.

(ననఁగా సత్రాజిత్తు, ప్రసేనుండును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

మంత్రి—ఎవఁడురా ద్వారమున ?

[సేనాధిపతి ప్రవేశించి.]

సేనాధిపతి—అయ్యా ! వీఁడె తమసేనాని.

మంత్రి—క. రేపకడస్యమంతకమణి, నైపుణ్యముతోఁ బ్రతిష్ఠనరనాథుఁడొగిన్,
పాపరహితగురువులకృప, కాపాడఁగఁజేయుఁగాన ఘనముగనీవున్.

తే-గీ. గర్గసంయమికడకేగి కాంచిమ్రొక్కి, వర్గములుగాఁగఁజెప్పినవస్తుసమితి,
దుర్గమునఁజేర్పుమొయ్యనఁదుష్టిలోమ, వర్గములుగాఁగభటులెల్లవలయునిలువ.

సేనాధిపతి—మహానుగ్రహము. మంత్రిసత్తమ ! (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[పిమ్మట దేవతామందిరమున మణితోడ సత్రాజిత్తుండును గర్గమహర్షియుం సభికులును ప్రవేశించుచున్నారు.]

సత్రాజిత్తు—

తే-గీ. సంయమీశ్వరమీయాజ్ఞ చయ్యనఁగొని, సూర్యువరమందివచ్చితిసూరివర్య,
మణిఁబ్రతిష్ఠింపవలయునుమానివర్య, దేవతార్చనయందున దివ్యముగను.

మహర్షిసత్తమా ! దీనిగృహ్యోక్తప్రకారంబున దేవతామందిరమునఁ బ్రతిష్ఠింపుము.

గర్గుఁడు—రాజా! మిగుల సంతుష్టుండనైతిని. నీయిష్టప్రకారమే, కావించెద.
సభికులారా ! అనుజ్ఞయిచ్చెదరా ?

సభికులు—అయం ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు.

గర్గుఁడు—పూజించి. శ్లో. ఆదిత్యాయనమస్తుభ్యంఛాందసజ్యోతిషేనమః,
ఆవిర్భాయస్వరత్నేఽస్మిన్ గృహాణమమపూజనమ్.

క. ఓరవి! యత్యాదరమున, నీరత్నమునందు నిలిచి నిచ్చలు మాకున్,
గోరికలొసఁగుము కడుకృప, ధీరత వరమొసఁగినట్టిదేవరవుగదే.

రాజా! ప్రతిష్ఠచేసి పూజకావించినాఁడను.

(అందఱును ఆనందించుచున్నారు.)

(ఇట్లు పూజానంతరమున సర్వజనులును నిష్క్రమించిరి.)

[పిమ్మట శ్రీకృష్ణుఁడును బలరామోద్ధవులును బ్రవేశించుచున్నారు.]

కృష్ణుఁడు—ఉద్ధవా! శిశుపాల జరాసంధుల సంహరించుచు వార్తలు శతమఖుండు సందేసించెను. రాజసూయాధ్వర ప్రవర్తకుఁడై ధర్మసూనుండాహ్వానమొనరించెను. ఏకార్యంబునకుఁ బోవుటకును, స్థిరచిత్తుఁడనై యేర్పరుపనేరకున్నాఁడను. నీవాలోచించి యొద్దిపంచినను జేయంగలవాఁడను.

ఉద్ధవుఁడు—శ్రీకృష్ణా! వినుము.

ఉ. భీముని బార్థునింగొనుచు బీరమెలర్ప గిరివ్రజంబును
ద్దామతనేగి యచ్చటను ధర్మమెలర్పఁగ నాజరాసుతున్
ధీమహితున్మరుత్సుతుని దేజమెలర్పఁగఁ బోరఁజేసి సు
త్రాముఁడు మెచ్చ మర్దితుసురాజకమర్దనుఁజేతువాజిలోన్.

మఱియు.

ఉ. ధర్మసుతుండుదిక్కులనుదగ్రతగెల్చితదార్జితంబులా
నిర్మలకాంచనౌఘములనిష్ఠనొనర్చునురాజసూయమున్,
పేర్మినిరాజులందఱునుబెక్కగవత్తురుదానిఁజూడగాఁ
గూర్మినినీదుశత్రుఁడునుగూడిననాతనినొంపనిమ్మగున్.

బలరామా! మీయభిమతంబేమి?

బలరాముఁడు—ఉద్ధవా! పితృవ్యులగు మీయాలోచనయే మాకు శ్రేయస్కరంబు.

(ఇంతట తెఱలో బిగ్గరగా)

శా. సత్రాజిన్నృపశేఖరండురుమణిన్ స్థాపించినేఁడొప్పగా
విత్రాసత్వమునొందబ్రాహ్మణులువిద్వేషుల్భయంబందఁగా,
సత్రాశుల్మొదమొందభూసురులకున్సర్వస్వమున్నిచ్చెఁబో
గోత్రన్ భూమిపులెవ్వరేనొసఁగిరేకోట్యర్థమీరీతిగన్.

వ. ఇట్టిధర్మాత్ములేరును లేరుసుమా.

శ్రీకృష్ణుఁడు—

తే-గీ. అన్న బలరామ సత్రాజిదవనిభర్త, మణిని స్థాపించి విప్రుల మణిగణములఁ,
బూజసల్పుట వినఁబడె మోదమయ్యెఁ, గానఁ బోవుద మాచోటు గాంచుటకును.

(అనఁగా నందఱు నిష్క్రమించిరి.)

ఇట్లు షష్ఠాంకము.

సప్తమాంకము.

సత్రాజిత్తుయొక్క మందిరము.

[సత్రాజిత్తుఁడును బ్రసేనుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.]

సత్రాజిత్తు—ప్రసేనా! సహోదరా! నీకు స్వాగతమే గద? వింత లేమైనఁ గలవా?

ప్రసేనుఁడు—అగ్రజా! తాము మమ్మందఱఁ గాపాడుచుండ మాకు సుఖంబున కేమికొఱంత?

సత్రాజిత్తు—అనుజా! నిన్నుఁ జూడఁగా నెద్దియో యాయభిమతం బడుగఁదలంచి వచ్చియుడు గుట కనుమానించుచున్న వానివలెఁ గాన్పించెదు. ఎద్దియైనఁ గలిగిన ననుమానింపక యడుగుము.

ప్రసేనుఁడు—ఆర్యా! తాము కనిపెట్టిన యంశము నిజమేను. పాండిత్యంబన నిట్టిదియే కద? "పరేంగితజ్ఞానఫలాహి బుద్ధయః" అనిగదా ప్రాజ్ఞులు గ్గడింతురు? తమవిశేష ప్రజ్ఞతఁ గొనియాడ నే నెంతవాఁడ. నన్ను న్మన్నించి నాయభిమతం బొడగూర్తురేని విన్నవించెద.

సత్రాజిత్తు—ప్రియసోదరా! నాకు నీకన్న వేఱు ప్రియులుగలరా! నీయభీష్టమును దాఁచక చెప్పుము.

ప్రసేనుఁడు—అగ్రజా! తాము సూర్యుని వరము వలన సంపాదించి తెచ్చిన స్యమంతకమణిని గంఠంబున ధరియించి వేటకేగవలయునని నాకోరికయయియున్నది.

సత్రాజిత్తు—సోదరా! వినుము.

చ. అనుజుఁడవైన నీకొసఁగ నబ్బురమేమియు లేదుగాని, యై
నను వినుమొక్క మాట నుజనార్దనుఁ డెప్పుడు దీనిఁ జెందఁగా
దినమును గాఁచియుండు నతితీవ్రత దీనిహరించు నెమ్మెయిన్
మనమున శంక నొందెడు నుమానము వేటకుఁ బోవ దీనితోన్.

అనుజా! దినమణి మణిం ధరించికొని యింటనే యుండుము. వేఁటకుం బోవలదు.

ప్రసేనుఁడు—స్వామీ! మణి నపహరించునని ముకుందు నెడ సంశయంబు వలదు; వినుఁడు.

మ. జలజాత్మునకిట్టిరత్నములునెంచంజాలఁగాఁగల్గెడున్,
విలసద్విశ్వములోనఁగల్గుమణికిన్ విశ్వంభరుండెంచునా?
జలధిన్బుట్టినకౌస్తుభంబుగలుగన్ జర్చించునేయన్యమున్,
బలిమిన్ జేకొనెనేనిభక్తిసలుపన్ బ్రఖ్యాతితోనిచ్చెడున్.

క. వనజాక్షునికతమువవిను, మనఘా! యెన్నఁడునుమణికినభయంబెకడున్,
దనుజాంతకుఁడైయుంటను, మనుజులతెర్వునకురాఁడుమాధవుఁడుకృపన్.

కావున వేఁటకుంబోవ సెలవొసంగుఁడు.

సత్రాజిత్తు—(మణినొసంగి) సోదరా! వేఁటకుంబోయి తడవుండక శీఘ్రమునరమ్ము.

ప్రసేనుఁడు—చిత్తము. అటులనేకావించెద.

(అని యిరువురు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రరోచన.

పిమ్మట సత్రాజిత్తు మంత్రియును బ్రవేశించుచున్నారు.]

సత్రాజిత్తు—ఏమి మంత్రీ! (దిగులుతో) నిన్నటిదినంబునఁ బ్రసేనుం డటవికి వేటకేగి మరల రాఁడాయెను? ఏమి మంత్రీ! నాకు మిక్కిలి దుఃఖముకలుగుచున్నది. ఆలోచన చేసి చెప్పుము.

మంత్రి—మహారాజ! వేఁటాఁడవెళ్లినవారు మృగయూథంబులం బరిమార్చు సందడి నంతయు మఱచి కొన్నిదినంబు లాలస్యము చేయుటయుంగలదు. ఒకదినమాలస్యమునకేవగవనేల? మహాప్రభో.

సత్రాజిత్తు—

ఉ. ఊరకవేఁటకుంజనిననూరడియుండుశ్యమంతకంబుఁదాఁ,
గోరికఁగంఠమందుఁగడుఁగూర్మిధరించినకారణంబునన్,
క్రూరులుదానికైయతనిఁగోపముతోడుతనేమిసేతురో?
దారుణభంగిదానికిని దందడిదుఃఖముగ్రమ్ముచుండెడున్,

ఇంకొక్కటి పిడుగువంటి వార్తయున్నది. (అని మంత్రిచెవియొద్ద రహస్యముగా) వాసుదేవుండీమణి నపహరింప వేఁచియున్నవాఁడు. అతఁడు శూరుఁడును క్రూరుఁడును; ఇది పెద్ద దిగులుగానున్నది.

మంత్రి—అట్లయినపక్షమున వేఁటదారింబట్టిపోయి యడవిలో నాతని నన్వేషింపందగిన గాలరులం బంపుదము.

సత్రాజిత్తు—సరి; అటులఁగావింపుము,

మంత్రి——చిత్తము. ఎవఁడురా ద్వారమున?

[భటుఁడు ప్రవేశించి.]

భటుఁడు——అయ్యా! తమనవ్వకరున్న వాఁడు.

మంత్రి——పరే! నీవుపోయి వేగవంతునితోఁజెప్పుము. అడవికి వేఁటకుఁజనిన ప్రసేనమహారాజుగారిజాడ కనుఁగొనిరమ్మని.

భటుఁడు——చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

సత్రాజిత్తు——మంత్రీ! నాకేమియుఁ దోఁచడములేదు!

క. పరమణిపోయినఁబోనీ, ధరసుగుణుఁడుతమ్ముఁడైనదక్కదొలేదో,
గిరిగహనసంకటంబుల, హరిహరియేమయ్యెనొక్కొ? యరులనరుములన్.

ఆ-వె. మణినిగంతమందుమక్కువధరియించి, గుణగరిష్ఠుఁడేగెఁ గోనకిపుడు!
నాయదృష్టమెట్లునడచునోదైవమా, యీదలేను దుఃఖమిపుడు మంత్రి!

మంత్రి——మహారాజ! ఊఱడుము. ఇంతలో వార్తాహారి రాఁగలండు. నిజము తెలియును. మఱి, యొకమనవిగలదు.

ఆ-వె. రాజచంద్ర! మీరురత్నంబుఁదెచ్చిన, సమయమునసువార్తజరిపినారు,
మణిధరించి బయటనణుమాత్రమైనను, జనినఁ గీడువచ్చుననుచునాఁడు.

ఇట్టిసంగతి నెట్టుమఱచితిరో? తెలియకుండినది.

సత్రాజిత్తు——

మ. సచివా! భాస్కరువాక్యమున్మఱచితిన్ సౌభాగ్యహీనుండనై
సుచరిత్రున్ సుగుణాఢ్యు సోదరునిజిహ్మాన్యుండనైచావఁగా
నుచితంబైనవిధిన్మఱిన్దలఁపలేకుత్సాహినైపంచితిన్
రుచియైదుర్గ్రహణంబు వానికిటురారూపించెఁ గాలంబయో.

(రోదనముతో) మంత్రీ!

గీ. మున్నునీతోడఁజెప్పినమొదటిమాట, గానియీవార్తయేచిత్తగతికిరాదు,
ఏమిసేయుదు దిక్కునాకెవ్వరింక, దైవమా! యెంతచేసితిదడవితడవి.

సోదరుని చేఁజేతంజంపుకొంటి నయ్యయో! అని విలపించుచు (క్రిందపడెను.)

మంత్రి——మహారాజ! ధైర్యంబవలంబింపుఁడు.

మ. వినుమోరాజవరేణ్యకర్మఫలముల్వోన్నాడివర్తించుచున్
జనులన్దోసమునొందఁజేయుచు నుదంచత్ప్రక్రియన్వర్తిలున్

గనునేదైవహతుండు కార్యములవక్రత్వంబులన్నెందునె,
ప్పనికిఁ గర్తగలాఁడె ? కర్మగమిత ప్రారబ్ధముల్ లోకముల్.

కాఁబట్టి, మహారాజ "విపదిధైర్య" మను న్యాయం బవలంబింపుఁడు.

[ఇంతలో వేగవంతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

వేగవంతుఁడు—మహామంత్రిపుంగవ ! నాదు వందనం బంగీకరింపుము.

మంత్రి—ఏమిరా వార్తలు ?

వేగ—నేను తమయాజ్ఞానుసారముగ నడవికేగియేగి గుఱ్ఱపుటడుగులజాడ బడినిబడిపడి నడచి కొంతవడికి బంచత్వమొంది పుడమింబడియున్న జేని కత్తలానిం బొడగంటిని. అంతట మఱికొంతదూరంబేగి యట మహారాజప్రసేనులం...(దుఃఖముతో మాటలాడనేఱక యూఱకుండవలెను.)

మంత్రి—ఏమి ? అక్కటా ! ఆయనకును గుఱ్ఱపు గతియేనా ? ఏమి ? అయ్యో ! అయ్యో !! (రాజుకడకుంబోయి,) తమసోదరుఁడు మాయువరాజు తమను మమ్మును విడిచి...(దుఃఖము సూచించుచుఁ గొంతసేపూరకుండి) లోకాంతర గతుఁడయ్యెను.

సత్రాజిత్తు—(మూర్ఛపోయినట్లు పడుచున్నాఁడు.)

మంత్రి—మహారాజ ! నిశ్వసింపుము (అని విసరుచున్నాఁడు.)

సత్రాజిత్తు—లేచి ! ఏమిరా ! వేగవంతా ! జర్గిన సంగతి చెప్పుము.

వేగ—మహారాజ ! సావధానముగఁ జిత్తగింపుఁడు.

సీ. తమయాజ్ఞఁబూనియంతటఁగానకేగియచ్చటగుఱ్ఱపడుగులజాడఁగంటి,
జాడవెంబడిపోఁగసమసినగుఱ్ఱంబుపడియుండెనంతటఁబ్రభుపుజాడ,
నడుగులఁగనుఁగొనియటుపోవఁగాఁగొంతవడికిఁగన్గొంటినిబడినవిభుని,
నచ్చటశోకించియవలికేగితివార్తదెలియుటకైయటఁద్రెళ్లిసింగ,
మచటమణిఁగానసైతినిమనుజపాల, విభుఁడుదనుగొట్టసింగమువిభునిగొట్టి,
యేగనిర్వ్వరువడిరిచెయ్యేదియచటి, మణినిగొనిచనిరెవ్వరేమనుజులెన్న.

ఇది నాకాంచిన తెఱంగు. పిమ్మట ప్రభువారే ప్రమాణము.

మంత్రి—వేగవంతా ! మంచిది. నీకుఁగల పనులం జక్కపెట్టుకొనుము.

వేగ—మహానుగ్రహము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సత్రాజిత్తు—(దుఃఖముతో) మంత్రీ ! ఇది యాలోచింతము నాకుం దోఁచిన తెఱంగెఱింగించెద వినుము.

సీ. ఇదికృష్ణుపనిగానియితరులకార్యంబుగాదయ్యసచివ, జగంబునందు,
నతఁడుమాయావిచరాచరద్రోహియౌ, సంశయమేమి, యస్మత్సజాతు,
సోదరుఁజంపియుఁసొంపైనమణిఁగొనిసింగంబుఁజంపితాఁ జెందెగృహముఁ,
గనుఁగొనువారుసింగముచేతయనుకొననీకపటంబుననిచ్చజేసె,
నీతిలేనివాఁడునిజమైనటక్కరి, గోపకులనుసెల్లగోలుపుచ్చి,
వెన్నదొంగలించివీఁగినాఁడీతఁడు, కోరనేనిమణినిగూర్మినీసె?

క. నాతమ్మునిజంపినతన, కేతన్మాత్రమునఁగీర్తియెంతప్రబలునో?
చూతమ్మిక నైననునని, జాతములగునయ్యచోరసద్గుణములిలన్.

నిక్కముగ నానవనీతచోరుండే మణికిన్మదీయానుజుం జక్కాడినవాఁడు.

మంత్రి—ఎవనిమనము లెట్లుండునో?

ఆ, వె. ఎవనిమనములెవనికెఱుఁగవచ్చుభువి, నెంతవారలైననిలనుగలరు,
కాంతపైనియాశకనకంబుపైనాశ, లేనివాఁడుపుడమిలేఁడుసుమ్ము.

రాజా! కనుకనే "వేధాద్వేధాభ్రమంచక్రే కాంతాసుకనకేషుచ" అని పెద్దలు వచించెదరు. మనమిఁక సుతమరణశోకాక్రాంతురాలగు మాతృసన్నిధికిం బోవుదము.
(అని యిరువురు నిష్క్రమించుచున్నారు)

[పిమ్మట శ్రీకృష్ణుఁడును ఉద్ధవ బలరాములును ప్రవేశించుచున్నారు.]

శ్రీకృష్ణుఁడు—ఉద్ధవా! సత్రాజిత్తు నాపై నపనిందల మోపినాఁడు వింటివా?

క. తనతమ్మునిఁజంపితినని, తనమణిఁగైకొంటిననియుఁదద్దయునిందల్,
ఘనముగసత్రాజిత్తుఁడు, ననుదూఱెడునేమిసేతున్యాయముసెపుమా.

క. ఏవార్తయునెఱుఁగనినను, నీవాక్యములేలఁబల్కెనీతఁడువగతో,
నేవసుదేవునితనయుఁడ, నైవినుదునెయ్యిట్టినిందలఘుగణదూర.

ఉద్ధవుఁడు—

గీ. కుక్షినిజగంబులుగలట్టికుధరధారి, వైననీకునునిందలాయబ్జనాభ,
చెదలునిప్పునకంటునాక్షితినినెందు, పట్టినిందలసీకేలవనట? కృష్ణా.

శ్రీకృ—అదియెంతయుసరేలే! ఏమియునెఱుఁగని నామీఁదికేల యీ యపనిందలు రావలయును.

ఉద్ధవుఁడు—స్వామీ! సర్వజ్ఞులు. తమరెఱుఁగనియర్థమీ లోకత్రయంబునం గల్గునా? లోకస్థితిని విన్నవించెద నూఁకొనుఁడు.

క. సర్వజ్ఞులుమీరెఱుగని, పుర్వరఁగన వెట్లుకార్యచయముఁ ద్రుటగనా,
శర్వతపూభవుచవితిని, గర్వంబునఁ జంద్రుఁజూడఁగదునిందలగుల్.

కావున మీరలెప్పుడైనవినాయకచతుర్థీ నిశాముఖంబునఁ జంద్రుం గాంచితిరేమో?

శ్రీకృ—ఆ! అవును. బాగుగ జ్ఞాపకము చేసినవాఁడవైతివి, వినుము.

క. జ్ఞాపకమువచ్చెనిపుడో, పాపహరణచవితినాఁడుపాల్గలగిన్నెన్,
జూపునఁ గనుఁగొంటినిశశి, రూపునసౌధంబులోనరుక్మిణిచెంతన్.

ఉద్ధవుఁడు—తమకును లోకనిందలా?

శ్రీకృష్ణుఁడు—

క. మనుజులలోఁబుట్టినతఱి, మనుజుల ధర్మంబోనర్పమహితం బగుటన్,
వినునిందఁగలిగెఁగాదీ, నినిబాపఁగయత్నమిపుడ నేర్పునఁజేతున్.

కావున మణిని వెదుకఁబోయి యెందున్నను గొనిమఱలవలయును నాడోడం గొందఱ జనుల రానియముంపుము.

ఉద్ధవుఁడు—స్వామి! చిత్తమునగల యట్లే కావించెద. ఎవఁడు రా! ద్వారమున?

సేవకుఁడు—అయ్యా! సేవకుఁడున్నవాఁడు.

ఉద్ధవుఁడు—అరే! స్యమంతకమ న్వేషణమునకై స్వామివారరణ్యమునకుం బోవుచున్నారు. కొంత సైన్యంబుండీసికొని వారితోఁ బోవలసియున్నది గాన సేనాసహితంబుగనుండుఁడని సేనానులతోఁ జెప్పుము.

సేవకుఁడు—అయ్యా! చిత్తము. (అని వెళ్లుచున్నాఁడు.)

శ్రీకృ—ఉద్ధవా! నీవును, మాయన్నగారును నగరరక్షణార్థమై యుండుఁడు. నేను స్యమంతకమణినన్వేషించుపొంటె యడవికేగి ప్రసేనుని మార్గంబు బట్టిపోయివెదకి మణింగొనివచ్చెద. అన్నగారు! తమరు పురరక్షణంబునకై నిల్వుఁడు. మీరును నేనును లేకున్న, తఱివేచి, రిపులుదాడి వెడలుదురు. కావున మిమ్ము నిందునుండఁ గోరుచున్నాఁడ.

బలరాముఁడు—చిన్నికృష్ణా! నీతలంచిన భంగియె యగును.

(అని బలరామోద్ధవులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

[శ్రీకృష్ణుండు నిటునటు తిరుగుచుండఁగా సేనాధిపతి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేనాధిపతి—స్వామి! గోపాలచక్రవర్తి! విజయీభవ. అనివందనము చేయుచున్నాడు.

శ్రీకృ—సేనాధిపా! మనమీయెడ వెదుకంబోదము. కాననంబు నలుదిక్కులన్వెదక సేనలంబంపితివిగద?

సేనాని—నాయేలిన దైవమా! యదుకులసార్వభౌమ! సేనలన్నిదిక్కుల వెదుకనియమించితి.

శ్రీకృ— సేనానీ! మనమీవంకం బోదము. ఇవిగోగుఱ్ఱపుటడుగులు. వీనిజాడంబట్టిపోదము.

సేనాని—అయ్యా! ఇదుగో గుఱ్ఱము చచ్చిపడియున్నది.

శ్రీకృ—సరే! ప్రసేనుని యడుగుల జాడంజూడుము.

సేనాని—అయ్యా! ఇవియే ప్రసేనుని యడుగులు. ఈదారిని నడిచినజాడ గన్పట్టెడు.

శ్రీకృ—సరే! నడువుము.

సేనాని—అయ్యా! ప్రసేనుఁడు చచ్చిపడియున్నాఁడు.

శ్రీకృ—అరే! మణిని వెదకుము.

సేనాని—స్వామీ! మణిలేదు.

శ్రీకృ—చూచి; ఇవిగో సింగపుటడుగులు. ఇతని సింగము చంపెను కాఁబోలు? సింహమునడుగులజాడంబట్టి నడువుము.

సేనాని—చూచి ప్రభో! సింగపుటడుగులు చాలదూరమువఱకు వ్యాపించినవి.

శ్రీ—అడుగులజాడ మిడువకనడువుము. (అనినడచుచున్నారు.)

సేనాని—స్వామి! అల్లదో చూడుఁడు. సింగము చచ్చిపడియున్నది.

శ్రీకృ—మణిని వెదకుము.

సేనాని—అయ్యా! మణి కానఁబడలేదు.

శ్రీకృ—ఇంకనేమి యడుగులుండునో చూడుఁడు.

సేనాని—చూచుచు,

గీ. ఇదియునొకవింతగన్పడెనీశ్వరేశ, యెలుఁగు సింగముఁ జంపుట లెన్నఁడెఱుఁగ,
మృగములకురాజుసింగమై మెలఁగుచుండ, నెలుఁగుదానిని బడనేయనెట్లునేర్చె.

శ్రీకృ—కృతయుగమునాటి భల్లూకమొక్కటి యీవనంబున నున్నయది యని వినికిగలదు అదియైయుండవచ్చును.

సేనాధిపతి—కృతయుగమునాటినుండి భల్లూకంబొక్కటి యున్నదనివినుట మిక్కిలి యాశ్చర్యము.

శ్రీకృ—వినుము.

క. కృతయుగమునవామనునకు, గతత్రేతనురాఘవునకుఁ గదనసచివుఁడై,
మతిద్యాపరంబు నెల్లను, గుహకంబునవిశ్రమించుగుహ్యతనుండై.

అతఁడేయయి యుండవలెను. కానీ! చూతముపద.

సేనాధిపతి—స్వామీ! నాయందు దయచేసి దేవరహస్యంబులం దెల్పితిరి. నేను కృతార్థుండనైతి.

శ్రీకృష్ణుఁడు—భల్లూకపుటడుగుల జాడంబట్టి పోవుదము. (అని మఱుగునకుఁ బోవుచున్నారు.)

[పిమ్మట చీఁకటితెఱలో నొకచిన్నదియు దానిదాదియు వ్రేలాడగట్టిన మణితో బ్రవేశించుచున్నారు.]

దాది—బాలికా! బాలికా! యూరకుండుము (అని పాటపాడుచున్నది.)

మంజరి.

౧. ద్వారకాపురిలోన ధైర్యబుమీర
౨. స్థైర్యంబుతోడ సత్రాజిత్తుఁడనెడు
౩. రాజులమ్ముఁడు దావిరాజమానంబు
౪. మణిని గంతంబున మక్కువతోడ
౫. ధరియించి వేఁటకుఁ దానేగుదేర
౬. సింగంబుచంపెఁ బ్రసేనునాతఁడిని
౭. నీతండ్రి దానిని నెఱిచంపివేగ
౮. మణిఁదెచ్చి నీకిచ్చె మంగళగాత్రి
౯. నీవల్లభునితోడ నిరతంబుఁజేరి
౧౦. జాంబవతీ కన్యసౌఖ్యంబుగనుము.

(ఇంతలోఁ బ్రక్కఁగా కృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

శ్రీకృష్ణుఁడు—

క. సేనాధిపనీవిచ్చట, సేనలతోనిలుముబయటచెల్లినదినముల్,
నేనీగుహలోజొచ్చిబి, రానంగొనివత్తుమణెనిరంజిల్లుమడిక్.

అని కృష్ణుఁడు గుహలోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.

శ్రీకృష్ణుడు—(తనలో)

క. ఇదిగోమణియున్నదియి. య్యాదియిటకుంజేరుటకునుననువగుకతమొ,
య్యదియోయిబ్బాలికనే, సుదతిగనెనోదీనిమనికిచోద్యంబయ్యెక్.

అనుచు దగ్గెరకుఁబోగా బాలిక దాదియరచుచున్నది.

దాది—బిగ్గరగా! ఎవఁడవురా నీవు.

[జాంబవంతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

జాంబవంతుఁడు—(బిగ్గరగా) ఎవఁడవురా! యోరి! నా ప్రతాపంబెఱుంగక యేమని వచ్చితివిరా? మనుజాధమా! నీబీరంబడంచెద నుండుము. (అని యుద్ధమునారంభింపవలెను. (కృష్ణుని సేనాపతియును సేనలను బ్రవేశించియుండి.)

సేనాధిపతి—

సీ. సైనికుల్విను డింక శౌరిగుహాంతరగామిరైయింక నుగానఁబడఁడు,
పం ద్రెండుదినములుబడిికాఁచియుంటిమిహరియింకరాఁజాలఁడనితలంతు,
మనమునుబోఁదలంచినసుదద్గుహ గాఢతమము చేమిం చెదుర్గమముమనకు,
నేగియు నటమన మేమియు నొనరింపఁ జాలమంటయును నిశ్చయము మనకు

తే. గీ. శౌరిదక్కుటకల్లగా? ద్వారవతికి, వైళమునఁబోయిజరిగినవార్తల్ల,
నీరికినుద్ధపునకునుశౌరులకును, జెప్పటుచితముజాగింక సేయవలదు.

సైనికులు—మీాయిచ్ఛయించినటులనే కానిండు,

(అని సైనికులు సేనానియు నిష్క్రమించుచున్నారు)

[పిమ్మట యుద్ధముచేయుచుజాంబవంతుఁడును కృష్ణుండును బ్రవేశించుచున్నారు]

జాంబవంతుఁడు—మనుజాధమా! ఏమనిన నాగుహకుఁ గూహకవృత్తిఁ బచరింపవచ్చితివిరా? నీమదంబడచి యీాగుహకు బలియిచ్చెద చూడు.

కృష్ణుఁడు—ఏమీ! భల్లూకమా! నీవా? నామదంబడంచు దానవు. నీకండక్రొవ్వు నేఁడడంగించెద. సురంగక కురంగట నిలువుము దురంబున నినుహరింతు.

జాంబవంతుఁడు—నాముందఱ నీవనెంతరా! నరాధమా! ఒక పిడికిటిపోటున కోర్వ గలవా? నెత్తురు లురులమర్దించెద నిలువురా? నాముష్టిఘాతంబునకు రావణకుంభకర్ణేంద్రజిత్ప్రహస్తాదులును సొమ్మసిల్లిరి.నీవా నాముందర నిలుతువు. ఇదె నాపాణిఘాతంబోర్చికొనుము. (అని కొట్టఁబోవుచున్నాఁడు.)

శ్రీకృష్ణుఁడు—భల్లూకమా! నీబెదరింపులు నన్నదలింపఁ జాలవు నాచేతి దెబ్బల కోర్చుటకలకనకగిరివా? యశనివా? బడబానలంబవా? నీవన నెంత? ఒక దెప్పతో నొరిగెదవు; బింకంబులేల? ఊరకుండుము.

జాంబవంతుఁడు—మనుజాధమా! బింకంబుల జకించెదవు. చీమలం బీల్చునట్లు నీయుసురులం బీల్చెద. చక్కనై నిలువుము.

శ్రీకృష్ణుఁడు—మాటలనేమియగు? నిన్ను నిర్జించి నీమణినిగొనిపోక యూరకపోవువాఁడనుకాను. యుద్ధమునకుఁ గడంగుము. (అని యిద్దరు యుద్ధముచేయుచున్నారు.)

(జాంబవంతుఁడు క్రిందపడి యొగర్చుచు నిశ్చేష్టితుండుగ నుండఁగా కృష్ణుండూరక నిలుచుండెను.)

జాంబవంతుఁడు——(లేచి నమస్కరించి) నాస్వామి! నన్ను రక్షింపుము.

దండకము.

శ్రీమజ్జగత్సృష్టి రక్షైకదక్షా, కుశిక్షా, నిజాంఘ్రిద్వయీదాసపక్షా, లసత్కౌస్తుభాంచత్సువక్షా, మహాదేవదేవేంద్ర ముఖ్యాదితేయ ద్విషద్రాడ్విబక్షా, నినుం జిష్ణునిం విష్ణుఁగా నెన్నగాలేక, నీతోడవాదాడపోరాడఁగా వచ్చితిన్, ప్రొచ్చితిన్, నొచ్చితిన్, నన్ను నజ్ఞాన గాఢాంధముంబాపి వేగం గృపంజూడవే దేవదేవా! కృతాఖ్యకాలంబునం దేవమాతన్ గృతార్థం దగంజేయఁగా నెంచి యాసాధ్వీగర్భంబున న్గుజ్జురూపంబునంబుట్టి, వైరోచని న్మూఁడుపాదంబు లుర్విన్దగన్వేఁడి భూదానమున్ బొంది వేవిశ్వరూపుండవై యెవ్వరుం దేఱిచూడం గడుందుర్నిరీక్ష్యుండవై మూఁడులోకమ్ముల న్గ్రమ్మితే, త్రేతయందుం దశస్యందన క్షోణిపాలాత్మజాతుండవై రామనామంబున న్వార్ధిబంధించి యారావణాది త్రిలోకారులౌ దుష్టసంఘంబుల న్పుత్రపౌత్ర ప్రపౌత్రమిత్ర ప్రవర్గంబుగా, ధాత్రి వేగూల్చి భూభారముందీర్చి నన్నేలు నారాఘవేంద్రుండవౌ గాదె, యికాలమందస్మదాదుల్తరింప న్భువిన్దేవకీ గర్భజాతుండవై దుష్టవారం బడంగించుచున్ శిష్టరక్షా వినోదుండవౌ కృష్ణదేవుండవీవే కలింగల్మషాక్రాంతులైనట్టి పాపాత్ముల న్రూపుమాపంగఁగల్కి స్వరూపంబు దాల్పంగఁగాంక్షించు కాలస్వరూపుండ వీవేగదా! నిన్ను రుద్రేంద్రపద్మోద్భవాదు ల్ప్రశంసింపలేరన్న, నేనన్న మూఢాత్ముడన్ గ్రోధుఁడన్మత్తుఁడ న్ప్రాకృతుండ న్మహాదుష్టకర్మ ప్రబద్ధుండ నీచాత్ముడన్ నిన్ను వర్ణింపఁగా నెంతవాడన్ మహాత్మా జగన్నాథ నాపూర్వపుణ్యంబునం జేసి యవ్యాజకారుణ్య మొప్ప న్భవదీయాంఘ్రిదాసు'వన్ను న్బ్రోవఁగా నిందు విచ్చేయుటంజేసి ధన్యుండనై లోకమాన్యుండనై పూర్ణపుణ్యుండనైతొంటి యజ్ఞానమున్ బాసి విజ్ఞానముం డాసితిన్, నన్ను రక్షింపుమో దీనరక్షామణీ కృష్ణ గోవింద నందాత్మజా గోపికామాన చోరా సుగోవర్ధనోద్ధార రక్షోఽసురవ్రాతశిక్షావిధి న్బృందలోనున్న నీరూపు నేర్పొప్ప సేవించి ధన్యుఁడనాదు న్మురారీ ముకుందాచ్యుతానంత యక్రూరరక్షార్థమై యామునంబైన తీర్థంబున న్విశ్వరూపంబు గాన్పించు నీలీలలన్ నెమ్మదిం గొల్వఁ గాంక్షింతు నెల్లప్పుడో దేవ మాం పాహి తుభ్యం నమః పాదయోర్మత్ప్రణామంబులంచున్ దలంతున్ నుతింతున్ స్మరింతున్ మదాత్మన్ నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమస్తే.

శ్రీకృష్ణుఁడు—జాంబవంతా !

మ. వినునీశక్తియుభక్తి మెచ్చితిజనుల్వేనన్నుమున్నెన్న జే,
సినసింద న్బెడబాపసేనిలయ మైచెన్నొందునిమ్మందిరం,
బునకున్వచ్చితి నీమణిన్గొనిదురాత్ముల్ సిబ్బితింజెందఁజ,
య్యనసీబోయెదనిల్వుమింకిటుధన్యత్వంబుసంధిల్లెడున్.

జాంబవంతుఁడు—నాస్వామీ! మణియననెంత? నేనే నీయధీనుండనైతిని. మణులు మాఁబోట్ల కేమిటికి? మణియుం గన్యామణియును సమర్పించెద. ననుగ్రహింపుము.

శ్రీకృష్ణుఁడు—జాంబవంతా! నీవ స్ఖలిత బ్రహ్మచారివి. నీకీకన్యక యెచ్చటిది?

జాంబవంతుఁడు—

సీ. ఋషితేజమునుదాల్చియెలమివిద్యాధరియగు చిత్రరేఖయిన్నగసమీప,
మునదీని గాన్పుగఁగనిదయాహీనయైదిగ నాడిపోవనేదీని గాంచి,
కనికరంబొదవిదాదినొకర్తుఁగూర్చిసంరక్షింపనట్టికారణమువలన,
జాంబవతియటంచుసంజ్ఞ యుఁగల్గెజవ్వనముగల్గెడుదీనికినసురూప,
పతినిగూరుపఁబలుచోట్లవెదకుచుండ, భాగ్యములుపండినన్నేలుప్రభుడవీవె,
యిటకువిచ్చేయుటంజేసియేనుమిగుల, ధన్యతనుగంటిశ్రీకృష్ణదైవరాయ.

శ్రీకృష్ణుఁడు—జాంబవంతా! నీవు. పరభక్తియుక్తుండవు.నిన్ను భక్తుండని యెన్నకనొప్పించితిని కృపగలిగెడును. ఐనను మున్నుఁగలకథ జ్ఞప్తియొనర్చెద వినుము.

సీ. మున్నయోధ్యాపురంబునరామలక్ష్మణాద్యాకృతిదాల్చునేనలవిశుంత,
ధామంబునకునేగుతరినిన్నుఁ బావనిమైందునిద్వివిదునిమఱియునంగ,
దునివిభీషణునిభూమినిల్వఁ దనినియమించినచోనన్నుఁ గాంచియుద్ధ,
కాంక్షచేసితివిప్డు గాదుద్వాపరముననగు గాకయంటినయ్యదియునీవు,
ఎఱిఁగియుండినసాతోడనెదిరికొనఁగ, నియ్యకొనవనినినుమరపించిసమర.
మిచ్చినీకోర్కెచెల్లించితింకతొంటి, ముచ్చటలనీమనసబునదెచ్చుకొనుము,

జాంబవంతుఁడు—ధన్యుండనైతి. కన్యామణిం బరిగ్రహించి మణిం గానుకఁగొనుఁడు. భక్తులకోరికి దీర్చుట మీపనిగద? ఆర్తశరణ్యుఁడవు గావున విన్నవించెద. అని మణిని, కన్యను సమర్పింప నందఱు నిష్క్రమించిరి.

సప్తమాంకము.

శ్రీరస్తు.

సత్యభామాపరిణయము.

అష్టమాంకము.

[పిమ్మట ద్వారకాపురమున బలరామోద్ధవులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

బలరాముఁడు—(విచారముతో) ఉద్ధవా?

శా. గోవిందుం డుస్యమంతకంబు వెదుకన్ గోదండియై యేగెదా,
నే వెంటం జనెనో యెఱుంగముగదా? యేవార్తలున్ రావు సే,
నావారంబును బోదు బాసటగఁ దన్నాసీరులున్ రారు నా,
కేవార్తల్ దెలియంగ రాకునికి నూహింపంగలే నేమియున్.

మ. పదునాల్గాయె దినంబు లిప్పటికి యోపద్మాక్షుఁ డేమాయెనో,
యెదలోనన్ దిగు లుప్పతిల్లెడు గడున్ గృత్యంబు లెట్లయ్యెనో,
మదిలో వానిని జూడకున్న దినముల్ హా కున్దమిస్రంబులా,
కదలన్ గూడదు పోదు నన్న రిపుధాకల్గల్గు నెట్లుద్ధవా.

నేనేమి సేతునుద్ధవా! నాకేమియుఁ దోఁచదము లేదు.

క. వెన్నుని విడిచియు నిట్లుగ, నున్నది లే దెప్పుడేను నొంటరిగాఁగన్,
జిన్నతనంబుననుండియు, నెన్నఁడు గన్నులకు దోఁచుఁ గృష్ణుఁడు నాకున్.

ఉద్ధవుఁడు—బలదేవా! నీవు ప్రాజ్ఞుండవై యుండియు నిట్లు విచారింతువా?

మ. బలదేవా! యిటు లేల చింతిలెదవో ప్రాజ్ఞుండవై యుండియున్,
జలజాతేక్షణుఁ గూర్చి, యవ్విభుఁ డనన్ సర్వంసహాచక్రమున్,
గలలోకంబులు గూడ బ్రహ్మభవదిక్పాలాదులన్ బుట్టిచే,
తులనాడింపఁగలండు నాతని యెడన్ దుఃఖింపనీ కేటికిన్.

వ. ఎట్లైనను గృష్ణుఁడు తాఁదలఁచిన పని నెరవేర్పక మఱలఁడు.

బలరాముఁడు—అదుగో చూడుము. సేనాధిపతియు మఱికొందఱును నా చిన్నికృష్ణుని విడనాడి కేవలము వచ్చుచున్నారు.

(తత్తరముతో) నాతమ్ముఁ డేమయ్యెనో? ఏమి వార్త వినుదునో? ఏమిగానున్నదో;

(అని కూర్చుండపడుచున్నాఁడు)

ఉద్ధవుఁడు——(దిగులుబడి. వెచ్చనూర్పుచుండవలెను.)

[తర్వాత సేనాధిపతి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేనాధిపతి——(గద్గదస్వరముతో) నమస్కారము బలభద్రప్రభో నామనవి నాలకింపుడు. మహాప్రభో శ్రీకృష్ణుఁ డరణ్యములో శైలగుహాంజొచ్చి మమ్ముంబయట కాపుంచెను. పండ్రెండు దినంబులవరకు మేమందే వేఁచియుండినను జాడలెవ్వియుఁ గానఁబడవయ్యె. దిక్కులేనివారమై యిటకువచ్చినారము; ఏమిసెలవు?

బలరాముఁడు——ఏమిగతి? హా! తమ్ముఁడా! చిన్నికృష్ణా! (అనివిలపించుచున్నాఁడు)

ఉద్ధవుఁడు—— తే.గీ. రామనీకేలయీవంతపామరుఁడవె?,
జగదుదయభావలయలీలుఁడగుమురారి,
గాఁడె? కృష్ణుఁడునీవునుగావెశేష,
ఫణిపశివిమీకుధరనెందుమారుగలదె?.

స్వామీ! మీకుదిగులేల? కొంచెము దినములలో శ్రీకృష్ణుఁడు జయలక్ష్మిం జేకొని రాఁగలఁడు వెఱువకుము.

మీతండ్రిగారి సన్నిధికింబోదమురమ్ము (అని యిరువురు నిష్క్రమించుచున్నారు)

[పిమ్మట రుక్మిణిదేవి మంజువాణి సుభాషిణులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

రుక్మిణిదేవి——(శోకముతో?) సఖి! మంజువాణి! ప్రాణనాథుఁడు నన్నువిడిచి ఘోరాటవున కేగెనుగదా! తద్వియోగభరంబున నే నిలువజాలకున్నాను (మఱియుః శోకముతో)

సీ. ఏమాయమర్మమొక్కింతయెఱుంగనివెన్నునిపైనిందవేసిరేల?
వేసెఁబోనాదుష్టవిసరోక్తిబాటించివిభుఁడుకానలకుదావెడలనేల?
వెడలెఁబోప్రాణేశుఁడుడుగనికూర్మివెంబడిగొంచుపోకనన్విడువనేల?
విడిచెఁబోనాథునివెంటనేనఱుగకనొంటిమైయింటనేయుంటినేల?
తే.గీ. కటకటావిధినాయెడఁగరుణదప్పి, నామనోహరునెడబాపెనేమినేతు,
నీమహాదుఃఖవార్ధినెట్లుగడుతు, నయ్యయో? చెలియికయెట్లులమ్మనైతు.

మంజువాణి——అమ్మా! ఊరడిల్లుము.

క. అమ్మా! జగములమాతవు, ఇమ్మెయిదుఃఖింపనేలయిందిరవుగదే,
ఇమ్మాడ్కి నిన్నువిడువఁగ, నమ్మాధవుఁడెప్పుడైననాత్మదలఁచునే.

సుభాషిణి—— శా. చింతంజెందనుమమ్మనాథునెడనాశ్రీశుండెనీకాంతుఁడ,
త్యంతప్రేమసుధారలైపొదమిలీవబ్జాలయాదేవివీ,

పంతంబొందఁగ నేల నీచరిపులన్వారింపఁగా నేఁగెదా,
నింతవ్వచ్చుచునుండు నూఱడుముసికీ వంతలేలేచలీ.

[వార్తాహారిణి ప్రవేశించుచున్నది.]

వార్తాహారిణి—జయజయమహాలక్ష్మి? రుక్మిణీమహాదేవి జయజయ.

రుక్మిణి—వార్తాహారిణి! ఏమివార్తలు?

వార్తాహారిణి—అమ్మా! మణికై యటవికేగిన మాస్వామివారి కనుచరులపైనికులును సేనానియు నిటవచ్చిరి.

రుక్మిణి—హా! ఆర్యపుత్ర! మీరుమాత్రమేయుంటిరా? అక్కటా! నేనెట్లులోర్తు? తర్వాతసంగతి చెప్పవే! ఏలఁదాచెదవు?

వార్తాహారిణి—బలరామోద్ధవులుండఁగా సేనానివచ్చి, "అడవిలో నొకగుహంజొచ్చి శ్రీకృష్ణుఁడు పండ్రెండుదినంబులవఱకు రాకున్నసికి యేవార్తయుందెలియక దిగులందివచ్చినామని చెప్పెను.

రుక్మిణి—తర్వాత ఏమైనది?

వార్తాహారిణి—బలరాములు శోకింపగా నుద్ధవుండ ధైర్యంబుచెప్పి యోదార్చెను.

రుక్మిణి—హా! ఆర్యపుత్ర! ఏమైతిరి! నన్నిందేల యుంచితిరి?

(అని మూర్ఛిల్లుచున్నది)

మంజువాణి—తల్లీ! ఊరడిల్లుఁడు. (అని వీచుచున్నది.)

రుక్మిణి—(లేచి) ప్రియసఖి! నన్నేల విడువవు? నేనును నరణ్యంబునకుంబోయి యార్యపుత్రుంగలసికొనియెద, (అని లేచుచుండగా మంజువాణి పట్టుకొనుచున్నది.)

సుభాషిణి— తే-గీ. తల్లి చింతింపనేలనీయుఁల్లమలర!
విజయలక్ష్మియుతుండయి విభుఁడు వేడ్క,
వచ్చునే డెల్లియింతలోవగలమిగుల;
నొగల దగునమ్మ మీబోటి నుగుణులకును.

మీకంతకుందోఁపకుండెనేని కాత్యాయనీదేవింగొల్చి జాతరసేయఁగా నామె ప్రసన్నురాలయి విభునిరాక దెలుపఁగలదు.

వార్తాహారిణి—మహారాణి! దేవకీదేవి వారికడకుంబోవలయు సెలవొసంగుఁడు. (అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

మంజువాణి—మహారాణి! సుభాషిణితలంచిన తెఱంగొప్పియున్నది. అట్లు చేయజిత్తంబు నందలంపుము.

ఈవిధంబు దేవకీరేవతి మహాదేవేరులకు నివ్వన్నవించి వారెద్దియాజ్ఞయిచ్చిన నటుల గావింతము. (అని ముప్వురు నిష్క్రమించిరి.)

[మిశ్రవిష్కంభము.]

[పిమ్మట వసుదేవబలరామోద్ధవులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

వసుదేవుడు—(శోకముతో)

ఉ. ఓయదువంశభూషణజయోన్నతనిన్నొకఁడేనుబంచెదన్,
నీయనుజన్ముఁ డొంటరిగనేఁడువనంబునవాఁడునీ,
వీయెడదోడుగాజనుముకృష్ణుఁడు శత్రులతోడబోరెడిన్,
వేయటకేగి యాతనివృద్ధియొనర్పుముశౌర్యసంపదల్.

కావున బలరామా! నీవు తమ్మునికిం బాసటగజని వానికి జయంబులొసంగి వేగంబ తోడ్కొనిరమ్ము.

బలరాముఁడు—మ. జనకా? కృష్ణుఁడులోకకర్తయగునిస్సందేహమీమాటయా,
తనకిన్బాసటయొక్కఁడేలవిను సత్వంబొప్పనన్నంబురం,
బునకున్నిల్పినవాఁడు నేనునటకుంబోవైరులిన్నట్లునన్
ఘనులై ముట్టడివేయవారినుడుపంగాశక్తులెవ్వారిటన్.

జనకా! ఇంకను గొన్నిదినంబులూరడుడు; మనకు మేలువార్తరాఁగలదు. అయినను మీరుగట్టిగ వెళ్లుమంటిరా? వెళ్లెదను.

ఉద్ధవుఁడు—మ. వసుదేవావినుయొక్కమాటధరణీభారంబువాపంగఁగో,
రిసురానీకము బ్రహ్మగూడిచనివార్థిం జేసిశేషాహిశ,
య్యాసుఖంబుండినశౌరిఁ గాంచివినుతుల్ హర్షంబుతోఁజేయఁడా,
నసురానీకముద్రుంతునంచుదయమయ్యెన్నీకుబుత్రాకృతిన్.

క. అతఁడుచతుర్దశభువనము, లతులకృపన్ సృష్టిసేయనవియడఁగింపన్.
పతతంబుగరక్షింపను, నతినేర్పరివాని కెట్టు? లపయజములగున్.

అగ్రజా వెఱువవలదు. బలరాముండిటలేకుండుతఱి వేచి జరాసంధాదులేమిచేయుదురో? ఆతని నిందేయుండనిండు; జనులందఱుఁజేరి చండికాదేవింగొల్చిన నామె ప్రసన్నురాలై కృష్ణునిరాకడ దెలుపగలదు.

వసుదేవుఁడు—ఉద్ధవా నీచెప్పినచందం బొప్పియున్నది.

బలరామా! నీవు వీటనేయుండుము. ప్రజలనెల్ల జాతరసేయ నాజ్ఞాపింపుము.

బలరాముఁడు—తండ్రిగారాజ్ఞాపించినట్లె (చేసెదను)

ఎవఁడురా? ద్వారమున?

[భటుఁడు ప్రవేశించి]

భటుఁడు—అయ్యా! ఆజ్ఞానుగ్రహంబుచేచియున్నవాఁడ.

బలరాముఁడు—నీవుపోయి సేనాధిపతితో (కృష్ణదర్శనార్థము) జండికకు జాతరలుసే యవలయునుకాన సంభారంబులంగూర్చియిచ్చి పౌరులెల్ల జాతరలుసేయ నాజ్ఞాపింపుమని చెప్పుము.

భటుఁడు—మహాప్రసాదము (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

[అందరుగూర్చుండగా సేనాధిపతిప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సేనాధిపతి—మహారాజాధిరాజ! నమస్కారము.

బలరాముఁడు—సేనాధిపా! విష్వక్సేనా యేమివార్తలు.

సేనాధిపతి—స్వామీ! తమయాజ్ఞాప్రకారము పురంబునను నంతిపురంబునను జాతరలు సేయుసన్నాహమొనర్చితి. జాతరలైనవి. అమ్మవారు ప్రసన్నలైసెలవిచ్చినారు.

బలరాముఁడు—(తొట్రుబాటుతో) ఏమని?

సేనాధిపతి—

క. ఏలావగ దెదరందఱు, జాలింబడి, చక్రధరుఁడుశత్రువిజయుఁడై,
లీలాగతిసన్మణితో, బాలామణితోడ రేఫువచ్చుముదముతోన్. అని.

బలరాముఁడు—(మహానందముతో) ఉద్ధవా!

ఆ-వె. నీదువాక్యమెల్లనిక్కమయ్యెనునేడు, పలికె మేలువార్తపాత్రితోడ,
మణినియుపతిమణినిమాధవుఁడీవేళ, గొంచువచ్చుననుచుగౌరిగారి.

చండికాదేవి మృషలాడదు కావున వాసుదేవాగమన సంతోషముతోడ బాలికా వివాహశుభసంతోషంబు ననుభవింతుము రేపటికి బురంబెల్ల నలంకరింప సర్వసన్నాహములకు న్విష్వక్సేను నంపుము.

ఉద్ధవుఁడు—సేనాధిపా! బలరామునియాజ్ఞలన్వింటివా! సర్వసన్నాహములకుంజనుము.

సేనాధిపతి—మహానుగ్రహము. (అని నిష్క్రమింపవలయును.)

బలరాముఁడు—ఉద్ధవా! బాలామణితోవచ్చునని చండికచెప్పినవార్త నాలోచింతము బాలిక ఎవతె? ఆటవిలోనికెట్లు వచ్చినది? దానిని వివాహముచేసికొన నిచ్ఛగించునా? కృష్ణుఁడు?

ఉద్ధవుఁడు —బలరామా! ఇంతమాత్రమెకాదు. వసుదేవా! అగ్రజా! వినుఁడు!

మనకృష్ణునకు భార్యలైనమంత్రు కాగలరు. ఇంకను బదియారు వేలరాజకన్యకలిల్లాం డ్రు కాఁగలరు ఇదియంతయు మనకద్భుతముగ దోఁచును.

బలరాముఁడు—అదియంతయు నాతనిమాయయే గాని వేఱుకాదు. మాయచే జగంబులకుస్థితిలయంబు లొనర్పంజాలిన వానికిది దొడ్డకృత్యమా ?

నేపథ్యంబునశంఖధ్వని.

ఉద్ధవుఁడు—ఓహో ! కృష్ణునివిజయపాంచజన్యధ్వని వినఁబడుచున్నది. శ్రీకృష్ణుఁడు వచ్చుచున్నవాఁడు ; మనమాతని నెదుర్కొనుదము.

[సేనాధిపతి ప్రవేశించుచున్నవాఁడు.]

సేనాధిపతి—తాలాంకమహారాజ ! గరుడధ్వజుండు విచ్చేయుచున్నవాఁడు.

వసుదేవుఁడు, ఉద్ధవుఁడు, బలరాముఁడు—హర్షము నభినయించుచు నందఱు నిలుచుండఁగా

[కృష్ణుఁడును జాంబవతియు మణితో బ్రవేశించుచున్నారు.]

శ్రీకృష్ణుఁడును—జనకా తను సుతుండు గోవిందుండు వందనంబిడుచున్నాఁడు.

(అని వందనము చేయవలయును.

వసుదేవుఁడు—వత్సా! చిరాయుర్భవ.

శ్రీకృష్ణుఁడు—ఉద్ధవా ! పితృవ్యా ? నావందనంబభినందింపుఁడు.

ఉద్ధవుఁడు—శత్రుజయోస్తు.

శ్రీకృష్ణుఁడు—అగ్రజా ! బలరామ! యనుజన్ముని సమస్కారం బంగీకరింపుడు.

బలరాముఁడు—అనుజా ! నీవింతకాలంబు బడయుటకు దురటిల్లితిమి. నీవచ్చుటంజేసి సకల సౌభాగ్యంబు లొడగూడినవి. మనజననీజనకులు నిన్నుఁగూర్చి చింతిల్లుచు మనయుద్ధవునివాక్యంబుల నూరడిల్లిరి.నీ రాకకు తండ్రిగారిచ్చటనే వేఁచియున్నవారు

శ్రీకృష్ణుఁడు—పెద్దలయాశీర్వచనము బలిమికలిమిని శత్రుజయమొంది వచ్చినాఁడ. జాంబవతీ ! పెద్దలకు వందనంబొనర్పుము.

జాంబవతి ! ఆర్యపుత్ర ! మీయాజ్ఞనువహించెద. (అని వందనముచేయుచున్నది)

శ్రీకృష్ణుఁడు—ఉద్ధవా ! ఇక్కన్నియం జేకొని మాతృసన్నిధానంబు ననునిచిరమ్ము.

[ఉద్ధవుఁడు కన్యతో నిష్క్రమించుచున్నాఁడు]

బలరాముఁడు—చిన్నికృష్ణా ! ఇక్కన్నియయెవతె ? మణియే జాడగఁజిక్కినది ? మణియేది ?

శ్రీకృష్ణుఁడు—మీయొద్ద నాజ్ఞఁగొని చని మణికై వెదకుచుఁ బోవఁగాఁ గాననంబునఁ జచ్చియున్న ప్రసేనునిహయంబును బ్రసేనునిఁజక్కడచిన సింగంబును జూచితిమి.

బలరాముఁడు—పిమ్మట ? పిమ్మట ?

శ్రీకృష్ణుఁడు—ఆసింగమును జంపిపోయిన భల్లూకంబు నడుగుజాడలుచూచియా వెంబడిఁ జనఁజన నరణ్యంబున నొకశైలంబును దాని గుహయునుగానఁబడియె.

బలరాముఁడు—ఊఁ ! ఆశ్చర్యము ; పిమ్మట ?

శ్రీకృష్ణుఁడు—ఆగుహలోనికిం జననిక్కన్యకయుఁ దీనికిం దర్పణంబుగఁగట్టిన మణియుఁ గానఁబడిన మెల్లన మణిం గ్రహించితి.

బలరాముఁడు—పిమ్మట ? పిమ్మట ?

శ్రీకృష్ణుఁడు—పిమ్మట జాంబవంతుఁడని ప్రసిద్ధిఁజెందిన భల్లూకరాజొకఁడు నన్నెదిరింప వానితో నిరువదియొక్కదినంబులు బోరాడితి.

బలరాముఁడు—త్రేతాయుగమున రఘురామునకు బాసటయైనవాఁడా ? మహాశ్చర్యము అతం డెట్లింతవరకున్నాఁడు ?

బలరాముఁడు—ఊఁ ! పిమ్మట ?

శ్రీకృష్ణుఁడు—ఆతండు నాపోటునకుడస్సి ప్రపన్నుండైన నాతనిగరుణించి యీమణిని గన్యామణినిఁ గానుకగఁగొని తోడ్కొనివచ్చితి. ఇదియంతయుఁ మనతల్లిగారికిని మిగిలినపెద్దలకుం దెలుపురంబునకుం బోవుదమురండు

[అనగా నందఱునిష్క్రమించిరి.]

ఇది యష్టమాంకము.

నవమాంకము.

[వసుదేవుఁడును గర్గమహర్షియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

వసుదేవుఁడు—గర్గమహర్షివారు ! మీరే మాకెల్లశుభంబుల కాలవాలమైనవారు. శ్రీకృష్ణుఁడు స్యమంతక మణ్యన్వేషణంబునకైపోయి జాంబవంతునితో సమరంబొనర్చి గెల్చి తత్సుత, జాంబవతియను కన్యకం గానుకగఁగొని మణిసహితంబుగ వచ్చిన వాఁడు.

గర్గమహర్షి—వసుదేవా! నీభాగ్యంబేమని కొనియాడుదు. సనకసనందనాది పరమ యోగులకైన వాఙ్మనసంబుల కందని పరతత్వంబు నీకుపుత్రభావంబున గన్పడు చున్నాఁడు.నీ తపంబక్షయంబు.

వసుదేవుఁడు—మీబోఁటి పెద్దల యాశీర్వచనంబులే మాకుఁ దపఃఫలంబులు.

గర్గమహర్షి—వసుదేవా! నన్నుంబిలిపించిన కారణం బేమి?

వసుదేవుఁడు—మహర్షి వరా! శ్రీకృష్ణుని వివాహంబొనర్పవలయును. అట్టి శుభంబున కనుకూలంబగు ముహూర్తంబు నిశ్చయింపుడు. మీరేగద మాకెల్ల శుభంబులకాస్పదులు.

గర్గుఁడు—వసుదేవా! నీ సంకల్పంబున కనుగుణంబగు ముహూర్తంబు రేపటిదినంబె యయియున్నది. ఇట్టి ముహూర్తం బెఱింగియే నీసుతుండు గన్నియనిచ్చోటికి నేఁడే తీసికొనివచ్చినాడు. ఆతండు సర్వజ్ఞుండు.

వసుదేవుఁడు—ఇంత శీఘ్రంబున శుభంబులొదవుటకు మిక్కిల సంతసించుచున్నవాఁడ.

గర్గుఁడు—ఇంతియకాదు. ఱేపటిముహూర్తమున శ్రీకృష్ణుండిరువురు కన్యకల వివాహము చేసికొనునంత బలముగల ముహూర్తమైయున్న యది.

వసుదేవుఁడు—మీ యనుగ్రహముగలుగ శుభంబుల కేమికొదువ?

గర్గుఁడు—(కొంచెముధ్యానించి) వాసుదేవుండు ఱేపటిదినంబున నిక్కముగనె చక్కనికన్యకల నిరువురవరించును.

వసుదేవుఁడు—ఒక్కకన్నియయె యిపుడు వచ్చియున్నది. ఇంకొక్క కన్యక యెచ్చటిది.?

గర్గుఁడు—ఇప్పట్టణంబున నున్నయది.

వసుదేవుఁడు—అది యెటు? ఎవ్వారలు నివార్తయెన్నఁడునన్న దిలేదే?

గర్గుఁడు—ఆఘటితఘటనాసమర్థుండగునీ కొమరునకును వింతలా? అన్నియుఁ గ్రమంబున ననుకూలంబులగును చూడుఁడు.

వసుదేవుఁడు—మీతలంపులే మాకు శుభాలవాలంబులు మీరును సర్వసన్నాహంబులతో మునిగణంబులతోఁడ రేపటియుదయమునకే రావలయుజుండీ.

గర్గుఁడు—నీ సెప్పినట్లు కావించెద, నీవును నంతఃపురంబునకుంజని తగుపరివారముతోఁగూడి శుభార్థమై యాలోచింపుము.

[అని యిరువురు నిష్క్రమించిరి.]

(విష్కంభము.)

[పిమ్మట శ్రీకృష్ణ బలరామోద్ధవులు సేనానియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

శ్రీకృష్ణుఁడు—అగ్రజా! బలభద్రా! సత్రాజిత్తు తనమణిని నేనపహరించితినని నట్టినిందలుచేసెగదా? ఆతనింబిలిపించి మణివృత్తాంతం బెఱింగించి యతనికి నిమ్మణి నిచ్చివేయవలయుంగదా.

బలరాముఁడు——జాగేల! వేగంబిపిలుపించి మణినిచ్చి నిందబాపికొందము.

శ్రీకృష్ణుఁడు——ఉద్ధవా! సీతలంసేమి?

ఉద్ధవుఁడు——సీతలంపెల్ల బాగుగనున్నది.

శ్రీకృష్ణుఁడు——(సేనాధిపతికై చూచి) విష్వక్సేనా! సత్రాజిత్తుల బిలువుము.

సేనాధిపతి——మహాభాగ్యము. (అని నిష్క్రమించి.)

[సత్రాజిత్తుతో ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సత్రాజిత్తు——ఉద్ధవా నమస్కారము.

శ్రీకృష్ణుఁడు——సత్రాజిత్తుగారు! కూర్చుండుఁడు. (కూర్చుంటున్నాఁడు.) మీమణిని నేనపహరించి మీతమ్ముని జంపితినని నాపై వట్టినిందలవైచితిరి. నే నే సంగతియు నెఱుంగకున్నను నిందంబాపికొనఁ బ్రయత్నింపవలయునుగావున నరణ్యంబున మీతమ్ముఁడు వేఁటలాడియున్న ప్రదేశంబుగని యెట్టకేని మణింగన్పట్టి మీకియ్యం దోడ్కొనివచ్చితిని. ఇదిగోమణి.

(అని చూపవలయును) దీనిం బరిగ్రహించుకొని సుఖంబున నుండుఁడు. (అనియియ్యఁ బోవుచున్నాఁడు.)

సత్రాజిత్తు——(ఏమియు ననలేక లజ్జతో) చిత్తము. దయ చేయుఁడు (అని యిచ్చినదానిని తీసుకొని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ఉద్ధవుఁడు——బలరామా! మనకృష్ణునకుఁ బరిణయంబొనర్ప మంచిముహూర్తమాలోచన సేయుటను మీతాతపాదులంగు వసుదేవులకును దేవకీమహాదేవికిని విన్నవించి గర్గమహార్షి వలన ముహూర్తనిశ్చయంబు సేయింప విన్నవించివత్తము రమ్ము

బలరాముఁడు——పితృవ్యులుపదేశించిన యట్లై (అంగీకారము.)

ఉద్ధవుఁడు——శ్రీకృష్ణా! పయనంబుల బడలియున్నవాఁడవు నీలాపనిందయను నాపవ నిస్తరించితివి. సత్రాజిత్తుండును దనమణిఁజెందిన సంతోషలాభంబులనొందినవాఁడు. కొంతవడి విశ్రమింప నంతఃపురంబున కరుగుము. (అనఁగాఁ గృష్ణుఁడు నిష్క్రమించెను.)

బలరాముఁడు——పితృవ్యా! మనమిఁకపురము తండ్రిగారిసన్నిధికింబోదమా?

ఉద్ధవుఁడు——అవశ్యము. (అనఁగా నిరువురువిష్క్రమించిరి.) పిమ్మట సత్రాజిత్తుగృహంబున [సత్రాజిత్తు, సుదేవియు, సత్యభామయు ప్రవేశించుచున్నారు.]

సత్రాజిత్తు—పంచచామరములు.

౧. పరాత్పరుండు కృష్ణుఁడంచుఁ బల్కలేక పాపినై
హరించెరత్నమంచునిందలాడమహాత్ముఁ జెందఁగా
జరించి దుష్టబుద్ధినైతి శాంతియెట్లు గల్గునో ?
హరింభజింపకున్న నాకునంచుశోకముం జెపన్.

౨. దురాత్ముఁడైననుం గలంపదోషపుంజమంతయుఙ్
హరించువాసుదేవుపైనఘాళిగల్గెనంచునే
దురూహతోడనిందసల్పి దుష్టబుద్ధినైతినా
హరిన్ దయాళుఁగాననొనర్పనైనయత్న మెట్టిదో !

చేవీ దుష్టబుద్ధినై శిష్టపాలకుండగు వృష్ణివరుమీఁద నపనిందలబన్నితి. పాపాత్ముఁడైనను ఎన్నొక మతిస్మరించిన బుణ్యపురుషులం జేయుచున్న జనార్దనునకే, పాపముగల దన్న నా పాపమునకు మేరగలదా? యిప్పాపంబుబాపికొన నేమియుపాయము కలదు ? నీపరికించినదిగలదేని నుడువుము. దేవీ ?

సుదేవి—ప్రాణనాయకా ! మీయాలోచనచెప్ప నే నెంతటిదానను ఐనను నాయందు మన్నించి నన్నేయడిగితిరి గాన నాకుందోఁచిన విధంబువిన్నవించెద. ప్రాణనాయకా ! ఆవనమాలి భక్తజనపరిపాలి. ఆతనికి భక్తిచేసినవారియెడ మిక్కుటంబగు ప్రేమ ? ఆరుక్మిణీపతికి మన ధనకనకవస్తువాహన తపస్సత్య ధర్మయోగంబులు రత్నంబులు నలంతులు. వీనిచే నామహాత్ము లోఁబరచుకొనఁజాలము. "మిత్రభావేనసంప్రాప్తం నత్యజేయం కథంచన" అనియు, "అభయంసర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం మమ" అనియు దీక్షవహించినవాఁడు. కావున నాతని శరణంబుపొందినం జాలును.

సత్రాజిత్తు—మనమేమి యాలోచననుబట్టి యామహాత్ముని యనుగ్రహపాత్రులమగుదుము?. సుదేవి—సీ. శ్రీకృష్ణదేవుండు శేషాహితల్పుండు వందారుమందారుఁ డిందిరేశుఁ,
డత్యంతశూరుండు హరిహయప్రముఖసురాళిపాలకుఁడు లోకాదికర్త,
కాంతామనోహారి కందర్పకందర్పుఁ డమలయశుండు సత్యాలవాలుఁ,
డాశ్రితకిల్బిషహారుఁడు జగత్సృష్టిరక్షాలయేశ్వరకుక్షీయఁతుఁడు,
కానమనక్య, కానుకఁగాఁగనిచ్చి, బాచికొనవచ్చుకిల్బిషవ్రాతమెల్ల,
నాకుదోఁచినవిధమిది నాథవినుము, మిగులుపనులకుఁ గర్తలుమీరెయింక.

ఇదియునుంగాక కృష్ణుఁడు బహుభార్యావల్లభుండు కాఁగలఁడని వినియుంటి. ఇట్టి జగన్మోహనుగోరి యనుభవింపఁ బెఱనాతులోర్తురే! పట్టమహిషులెనమండ్రును

భోగినులు షోడశసహస్రకన్యకలును శ్రీకృష్ణునకు వల్లభలయ్యెదరని మున్నొక ఋషి వాక్రుచ్చె;మనకన్ని యలావణ్యంబునకాసౌభగుండు వరుండుగా కుదిరిన నెలంత జవ్వనంబవ్వనం బేయగును. ఆమహనీయుండు మనకల్లుండయ్యెనేని మనకంతకంటెను భాగ్యంబుగలదే ? కావున నానందనందను పాదారవిందంబులకు శరణంబునొంద జనుము ప్రాణవల్లభా !

సత్రాజిత్తు—ప్రియసఖి ! నీవాక్యంబులత్యాంతాదరణీయంబులు. రుక్మిణీపతింజేరి శరణంబందెదను. మనకీస్యమంతకరత్నంబేల ? నీరత్నంబును గనార్యరత్నంబును గాను కగా,గొనిపోయెదను. ఆమహాత్ముండు దైవతుల్యుండు కావున రత్నానిధనధాన్యాని యన్నట్టులుగా సర్వమునువదలి శరణుపొందవలెనని న్యాయంబుకలిమింజేసి మనకుం గల సర్వధనంబగు రత్నకన్యారత్నముల నాతనికి సమర్పించి శరణాగతుండనయ్యెద. ఇదియే, నిశ్చయంబు, సత్యభామా ! నాముద్దులపట్టీ! నీకు ముకుందుండు వల్లభుండగుట యభీష్టమేకద ?

సత్యభామ—తండ్రీ ! ముకుందగుణాతిభవజనితానవధికాతిశయ సంతోషంబునంజేసి లజ్జాక్రాంతురాలనయ్యు నిప్పటిపరమానందమున వ్రీడందినాడిప్రోడగతి మీతోడ విన్నవించెదగ నేను బూర్వదన్మంబున నెన్నినోములునోచి యెంతతపంబొనర్చితినో? యీజన్మంబున శ్రీకృష్ణభగవంతుండునాకు విభుండగువల్లు లభించితిని నాప్రార్థనల నపేక్షింపక తమరే యానూలోచన సేయుచున్నారు. మీరితరులకు నన్నీనిచ్చగించి నను నేవారలన్వంరించుదానగాను జుండీ ! దాంచకచెప్పినదాన.

సుదేవి—వింటిరా ! మన్నకన్నియకోర్కెలు? ఇదియు నేజన్మంబుననో మిక్కిలి తపం బొనర్చినచినది. కావున నే నీజన్మంబున గోవిందునకు వనితయయ్యెడు నదృష్టంబులభించినది ఇదియే మహాభాగ్యము.

సత్యభామ—జనకా ! వినుండు ; నారాయణపరుండితరదేవతలనెట్లారాధింపకుండునో యట్లె శ్రీకృష్ణగతమనోభావనైన నేనును నన్యరాజన్యుల వరించుదానకాను. నన్ను శ్రీకృష్ణులకే యిచ్చి ధన్యత్వమునొందుండు.

సత్రాజిత్తు—దేవీ ! నీవు దేవకీదేవికడకుం జని మన సమాచారముల నామెకుం బ్రార్థనగా జెప్పుము. నేనును గన్యందోడ్కొని వల్లవీవల్లవునికడకుం బోయెద (అని ముప్వరు నిష్క్రమించిరి.)

[శ్రీకృష్ణ బలరాములును ఉద్ధవుండునుగల కచేహరీలోకి కన్యందోడ్కొని
సత్రాజిత్తు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

సత్రాజిత్తు—క. స్వామీ! యాదవనందన, నామనవినివిని మదీయనవ్యమణినిగ,
న్యామణిని గానుకఁగొని, నామీద దయావలోకనముల బరపుమీ.

ఆ, వె. ఈస్యమంతకంబు నేము ధరింపంగ, జాలమయ్య దేవశార్ఙ్గపాణి,
మీకుధగు ధరింపమిక్కుటంబుగదీని, స్వీకరింపుమయ్య శేషశయన.

శ్రీకృష్ణుఁడు—సత్రాజిన్నృపాలా? మీకన్నియ మాకిచ్చినంజాలును; స్యమంతకరత్నంబుమీయొద్ద నే యుండనిండు. అన్యులక్రియ మీకీమాటలేల? మాయందు మీకుం బ్రేమకలుగుటచే మాకత్యంతంబు నానందంబయ్యెడును.

సత్రాజిత్తు—ధన్యుండనైతిని; నాకన్నియం బరిగ్రహించితిరి; నాకు ననుజ్ఞయిండు;

శ్రీకృష్ణుఁడు—మీరన్యులక్రియ మాటలాడెదరేల? వసుదేవుని సన్నిధికి జని యందుండుఁడు. (అనగా సత్రాజిత్తు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ఉద్ధవా! యీకన్నియన్నాత్మగృహంబున నుంచుము.

ఉద్ధవుఁడు—నీయానతి యట్లొకావించెద (అని కన్నియతో నిష్క్రమించును.)

బలరాముఁడు—శ్రీకృష్ణా! మనము నిందుండనేమిటికి? తండ్రిగారి సన్నిధికిం బోదము

(అనగా నపవారించి తండ్రియగు వసుదేవునిసన్నిధికిం బోవుచున్నారు.)

[పిమ్మట గర్గవసుదేవులు బలరామోద్ధవాక్రూరులను గూర్చునియుండ
[సత్రాజిత్తు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

సత్రాజిత్తు—వసుదేవమహారాజ! నాపుత్రికం గోడలిగఁ గైకొమ్ము.

వసుదేవుఁడు—(సంతోషమభినయించుచు) తోడతోడనె కళ్యాణాభివృద్ధియయినది. మహాసంతోషము. గర్గసంయమీ! మీయమోఘవాక్యముల ఫలమిది బలరామా! నీయనుజుని కళ్యాణంబులకు సంభారంబులుగూర్ప విష్వక్సేనునిం బనుపుము.

బలరాముఁడు—(లేచివచ్చి) ఎవఁడురా ద్వారమున?

[భటుఁడు ప్రవేశించి]

భటుఁడు—స్వామి! కింకరుఁ డున్నవాఁడు.

బలరాముఁడు—శ్రీకృష్ణకళ్యాణంబునకు సర్వసంభారములు సమకూర్పనే నానికిం జెప్పుము.

భటుఁడు—చిత్తము. మహానుగ్రహము. (అని భటుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[పిమ్మట సేనాధిపతియగు విష్వక్సేనుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విష్వక్సేనుఁడు—బలరామా! నాస్వామి! కళ్యాణార్థపదార్థంబులన్నియు నొడగూర్చి నాఁడ.

బలరాముఁడు—మంచిది విష్వక్సేనా! నీవుపోయి కళ్యాణవేదికల నలంకరించి మేము వచ్చువరకు వేచియుండుము.

విష్వక్సేనుఁడు—మహాను గ్రహము. (అని వెళ్లుచున్నాఁడు.)

బలరాముఁడు—జనకా? వసుదేవా! సర్వము సిద్ధమైనయది ఇఁకను వివాహవేదికం జేర నవధరింపుఁడు.

వసుదేవుఁడు—గర్గమహర్షి! యేమియాజ్ఞ? వేదికకడకుం బోదమా?

గర్గుఁడు—శుభం! శుభంతథాస్తు (అని యందఱు లేచి తెఱలోనికిఁ బోవలెను.) (తెఱ యెత్తగా?)

(వివాహవేదికసీను.)

శ్రీకృష్ణుఁడు జాంబవతికుడివైపునను సత్యభామయెడమవంకను గూర్చొనియుండునట్లు పెండ్లిపీఠముమీఁదను, గర్గుండు చెంతను దేవకీవసుదేవులు రేవతిబలరాములు.ఉద్ధవాక్రూరులును గూర్చుండగా.

గర్గుఁడు—సర్వమంగళానిభవంతు (అని అక్షతలు చల్లవలెను.) అందఱు సంతసింపవలెను. జగన్నాథ! కృష్ణా! నీవు నే నేమని శుభంబులు ఇచ్చెదరు. అయినను భరతవాక్యముగ నొక్కటి ప్రార్థించెద.

లోపకవృత్తము. సర్వజనంబులుసౌఖ్యమునొందన్.
యుర్వరయెల్లనుబీజఫలించున్;
ఉర్విపులెల్లనుయోగ్యులుకాగా.
సర్వజగత్పతిసౌమ్యతబ్రోచున్.
మంగళమస్తు.

[అని యందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

గద్యము. ఇది శ్రీకౌశిక శ్రీనివాసాచార్యతనూభవ వీరరాఘవకవినిర్మితంబగు సత్యభామాపరిణయంబగునాటకంబు సమగ్రంబు.

తే. శాలివాహనశకహకాకకసుసంఖ్య, యొనదుర్ముఖవత్సరమైనసమయ, మునసురయించెశబ్దశాసనవిధిజ్ఞ, కవివరుండగువీరరాఘవగురుండు.

చెన్నపురి: 'శ్రీరామ' ప్రెస్సున ముద్రితము—1930.

శ్రీవైజయంతీప్రచురములు:—

ఆంధ్రగ్రంథములు.

నాటకములు.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.	పై.
ఆంధ్రీకృత ప్రసన్నరాఘవము	...	0	8	0
కనకాంగి	...	0	12	0
సైంధవవధ	...	0	12	0
భీష్మవిక్రమము	...	0	12	0
ఘోషయాత్ర	...	0	8	0

పద్యకావ్యములు.

సీతారఘునందనము, బాలకాండము	...	0	2	0
కాళిందీపరిణయము	...	0	4	0
కావ్యవిషయసంగ్రహము	...	0	4	0
సతీమణి	...	0	3	0
హంససందేశము (పూర్వభాగము)	...	0	2	0
,, సంస్కృతము	...	0	6	0
హంససందేశము (ఉత్తరభాగము)	...	0	3	0
హంససందేశము (రెండుభాగములు)	...	0	8	0
నీతికథామంజరి	...	0	2	0
పారిజాతాపహరణము	...	0	6	0
భోజసుతాపరిణయము	...	0	8	0
మృగావతి	...	0	4	0
చంద్రహాసచరిత్రము	...	0	4	0
శివానందలహరి	...	0	2	0
నీతికథాసంగ్రహము	...	0	1	6
మానినీమణి	...	0	1	0
శ్రీలక్ష్మీనృసింహస్తోత్రము	...	0	1	0
శ్రీదత్తచరిత్ర	...	0	2	6
గంగాలహరి	...	0	3	0
విజయవిలాసము	...	0	8	0